

Anna-Liisa Niemeläinen

NUORTEN HYVINVOINTIMALLI KESÄLAHDEN KUNTAAN

Opinnäytetyö
Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen
ylempi ammattikorkeakoulu

Kesäkuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 4.6.2010
Tekijä(t) Anna-Liisa Niemeläinen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Nimeke Nuorten hyvinvointimalli Kesälahden kuntaan		
Tiivistelmä <p>Valtakunnallisessa Opetusministeriön Lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelmassa vuosille 2007 – 2011 on määritelty lasten ja nuorten hyvinvointiin olennaisesti liittyvät palveluiden kehittämisen haasteet ja niihin liittyvät linjaukset. Opinnäytetyöni tavoitteena oli ensin tutkia kuntatasolla nuorten hyvinvoinnin tilaa ja mahdollisia kehittämisalueita ja tehdä johtopäätökset paikallistasolla toteutuneesta – tai toteutumatta jääneestä – hyvinvointipolitiikasta ja tehdä kuntatasoinen nuorten hyvinvointimalli julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin hyvinvointitoimijoiden käyttöön. Kehittämisprosessi pohjautuu Itä-Suomen lääninhallituksen <i>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiatyökaluun</i>, joka on monialaisena yhteistyönä tehty kahdeksan eri ministeriön kanssa. Suunnitelma on tarkoitettu kuntien työvälineeksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekemisessä.</p> <p>Kesälähdellä perusteet paikallisen nuorten hyvinvointimallin laatimiselle olivat vahvasti olemassa. Hyvinvointimalli kokoaa nuorisotoimijat samalle tietotasolle. Yhteisesti sovittujen linjausten noudattamisella voidaan tukea kriittisten menestystekijöiden toteutumista arjen todellisuudessa. Kesälahti sijaitsee lähellä rajaa, joten monikulttuurisuus ja erilaisuuden hyväksyminen ovat tärkeitä asioita. Entistä enemmän nuoria tulee kiinnittää omaan paikkakuntaan niin, että jatko-opiskelujen jälkeen työ ja elämä löytyisivät kotiseudulta.</p> <p>Paikallinen nuorten hyvinvointimalli antaa raamit yhteistyöhön sidosryhmien ja kunnan kesken ja linjaa tavoitteet ja mallin sisällön tarpeiden mukaisesti. Malli päivitetään kerran vuodessa yhteisessä tapaamisessa yhteistyökumppaneiden kesken. Itä-Suomen lääninhallituksen ohjeistuksen mukaan strategiatyökalu tulee päivittää vuosittain myös kunnanvaltuustossa. Tämä on tärkeää, koska se varmistaa ajantasaisen vuorovaikutuksen päättäjien, kunnan ja kolmannen sektorin välillä. Päivitys antaa eväitä päättäjille tulevaisuuden nuorisopoliittisten linjausten suuntaajana.</p>		
Asiasanat (avainsanat) nuoret, hyvinvointi, sidosryhmät, yhteistyö, tuotekehitys		
Sivumäärä 59	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteet 1-9		
Ohjaavan opettajan nimi Leena Uosukainen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Kesälahden kunta

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date of the master's thesis 4.6.2010	
Author(s) Anna-Liisa Niemeläinen	Degree programme and option Social and health management and development	
Name of the master's thesis Young welfaremodel municipality		
Abstract <p>In the National action agenda for children and youth 2007 – 2011 by the Finnish Ministry of Education, there are defined essential developmental challenges and guidelines on the wellbeing of children and youth. The goal of my study, in the beginning, was to examine the state of wellbeing of youth and needs to develop it on a community level. The next purpose of this study is to make conclusions on the policy of wellbeing – whether it has or hasn't come in use – and to make a communal formula of action for the use of operators in public and private sectors, as well as the third sector. This process of development has the basis on The strategic toolbar of plan of wellbeing for children and youth (<i>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiatyökalu</i>) by Bureau of areal administration in Eastern Finland. This plan was made on a multiadministrative co-operation ran by eight ministries. It's ment to be in use of communities on their work for making a strategy of wellbeing of children and youth.</p> <p>In <i>Kesälahti</i> community there is a strong basis for making a formula of wellbeing of children and youth. The people working with youngsters, get the similar knowhow by the formula. By following guidelines settled together, the critical factors of success can be sustained in the real daily life. <i>Kesälahti</i> is located close to the Russian border, so multiculturality and acceptance of differences play an important role. The young people should be encouraged to seek employment and make a life in their home region following their education.</p> <p>The formula of wellbeing of children and youth is a local formula of action, which gives the frames for co-operation within co-operating groups and the community. The goals based on the formula can also be seen. The formula will be updated once a year on an appointment between the co-operators. According to direction by Bureau of areal administration in Eastern Finland, the formula has to be updated once a year also in the city council. This is important due to up-to-date interacting between the politicians, the city and the third sector. Regular policy updates would insure that the best guidelines are being followed by the decision makers.</p>		
Subject headings, (keywords) young, welfare, stakeholders, co-operation, product development		
Pages 59+liitteet 9	Language finland	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Leena Uosukainen	Bachelor's thesis assigned by Kesälähden kunta	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS	3
3 HYVINVOINTI KÄSITTEENÄ	5
4 ITÄ-SUOMEN LAPSI- JA NUORISOPOLITIIKAN TOIMENPIDEOHJELMA .	10
5 MITEN NUORILLA MENEET?	12
5.1 Tilastotietoa nuorista	13
5.2 Kouluterveys 2008: Kesälahden kuntaraportti.....	16
KUNTA HYVINVOINNIN TUOTTAJANA	18
6.1 Hyvinvointijohtaminen kuntatasolla	18
6.2 Kesälahden kunnan toimenpiteet nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi	20
6.2.1 Nuorisotoimi	20
6.2.2 Keski-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukeskus Helli....	23
6.2.3 Kajastuspajat – nuorten työpajatoiminta	24
6.2.4 Koulutoimi	26
6.2.5 Nuorisotyö seurakunnissa ja järjestöissä	30
7 TUOTEKEHITYSPROSESSI KEHITTÄMISTYÖN JÄSENTÄJÄNÄ	30
7.1 Tuotekehitysprosessin vaiheet	30
7.1.1 Ongelmien tai kehittämistarpeiden tunnistaminen	31
7.1.2 Ideavaihe	40
7.1.3 Luonnosteluvaihe	41
7.1.4 Tuotteen kehittäminen	43
7.1.5 Tuotteen viimeistely	45
8 POHDINTA	46
8.1 Kehittämistyön eettisyys, luotettavuus ja laadun turvaaminen	47
8.2 Tulosten ja hyvinvointimallin tarkastelua.....	49
8.3 Tuotekehitysprosessin tarkastelua	54
8.4 Hyvinvointimallin jatkokehitysmahdollisuudet	57
LÄHTEET	60
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni pohjautuu ajankohtaisiin hyvinvointitutkimuksiin, -hankkeisiin ja -ohjelmiin. Erilaiset lait ja säädökset raamittavat työtä lasten ja nuorten parissa. Uusi lastensuojelulaki on tuonut entistä painavammin esille tarpeen lasten ja nuorten suunnitelmallisen hyvinvointipolitiikan tekemiseksi kunnissa. Vuonna 2010 voimaan tuleva nuorisolain muutos velvoittaa kuntia yhä aktiivisemmin paneutumaan lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Lähtökohtana opinnäytetyölle on valtakunnallinen Lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma vuosille 2007 - 2011 (OPM). Toimenpideohjelmassa on painotettu neljää painopistealuetta. Ensimmäinen painopistealue edellyttää nuorten saamista koulutukseen ja työelämään ja heidän sosiaalista vahvistamistaan. Niin koulutuksen saatavuudella kuin siihen aktivoimisella on tärkeä vaikutus yksilöön ja yhteiskuntaan pitkälle tulevaisuuteen. Toinen painopistealue on terveyden edistäminen. Kun voimavaroja suunnataan ehkäisevään työhön terveyden edistämisen lisäksi myös turvallisen kasvuympäristön luomiseen, se näkyy sekä fyysisesti että henkisesti terveimpinä sukupolvinä. Samalla se säästää yhteisiä resursseja. Kolmanneksi painopistealueeksi on nimetty osallisuus ja yhteisyys. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa tärkeitä elementtejä ovat yhteiskunnallinen osallisuus ja järjestötoiminta. Nuorten kuulemisen ja osallisuuden toteutumiseen tarvitaan ennen kaikkea asennemuutosta ja koulutusta. Viimeinen painopiste on monikulttuurisuus. Kulttuurinen ja sosiaalinen vuorovaikutus ovat elinympäristöä ja ihmisten välistä kanssakäymistä rikastuttava asia. Että ulkomaalainen tai maahanmuuttaja voi tuntea kotoutuvansa suomalaiseen yhteiskuntaan, se edellyttää toimenpiteitä osallisuuden lisäämiseksi.

Toimenpideohjelmassa on määritelty lasten ja nuorten hyvinvointiin olennaisesti kuuluvat palveluiden kehittämisen haasteet ja niihin liittyvät linjaukset. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.) Opinnäytetyöni tavoitteena on ensin tutkia kuntatasolla nuorten hyvinvoinnin tilaa ja mahdollisia kehittämisalueita 7. - 9. luokan oppilaille suunnatun kyselyn avulla ja verrata tutkimuksen tuloksia laajempiin hyvinvointiohjelmiin ja indikaattoreihin. Tavoitteena on tehdä kuntatasoinen hyvinvointimalli, joka pohjautuu Itä-Suomen lääninhallituksen *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiatyökaluun*, joka on poikkihallinnollisena eli monialaisena yhteistyönä tehty kahdeksan eri ministeriön kanssa. Suunnitelma on tarkoitettu kuntien työvälineeksi lasten ja nuorten

hyvinvointisuunnitelman tekemisessä. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma vuosille 2007 - 2011.) Käsitteet ”poikkihallinnollinen” tai ”monialaisuus” tarkoittavat tässä raportissa julkishallinnon eri toimialojen yhteistyötä. Toimialoja ovat esimerkiksi hallintotoimi, tekninen toimi tai vapaa-aikatoimi.

Kesälähdellä niin kuin monissa muissakin Suomen kunnissa sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat vuosi vuodelta voimakkaasti lisääntyneet, mikä puolestaan aiheuttaa paineita kunta- ja palvelurakennemuutosten linjauksiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon kuluihin vaikuttaa pitkälti kunnan väestörakenne, jossa yli 65-vuotiaita on jo yli 25 % koko väestöstä. Turvatakseen asukkaidensa – muun muassa lasten ja nuorten – hyvinvoinnin kunnan on tarkkaan mietittävä, miten ja millaisia palveluja tuotetaan paikkakunnalla ja mitkä toteutetaan yhteistoimintasopimuksilla Keski-Karjalassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisen osalta on Kesälähdän, Kiteen, Tohmajärven ja Rääkkylän kunnat sopineet kunta- ja palvelurakennemuutuksesta koskevan puitelain 5 §:n mukaisesta sosiaali- ja terveystoimen yhteistoiminnasta yhteistoimintasopimuksella. Yhteistoiminnan tarkoituksena on järjestää kuntalaisille riittävät ja asiakaslähtöiset sekä taloudellisesti ja tehokkaasti yhdessä tuotetut sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut yli kuntarajojen. (Kesälähdän kunta 2009.) Ongelmana on, että hyvinvointikysymykset nähdään vain sosiaali- ja terveydenhuollon kysymyksinä. Hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien syntymisen ehkäisemisen kannalta olisi välttämätöntä, että eri hallinnonalat kantaisivat omalta osaltaan hyvinvointivastuuta. Keskustelua aiheesta on viritelty, ja monialaisuus on huomioitukin esimerkiksi juuri läänin strategiatyökalun toteuttamisohjeissa. Hyvinvointivastuu jakautuu eri hallintokunnille avainsanojen kautta. Esimerkiksi ”nuoren hyvinvointi” tarkoittaa, että vapaa-aikatoimi tarkastelee avainsanaa oman tehtäväalueensa kautta – nuorisotyön, liikuntamahdollisuuksien tai vaikka taideharrastustoiminnan kautta. Koulutoimi tarkastelee sitä kouluolojen, oppilashuollon ja oppilasterveydenhuollon näkökulmista. Kunnan luottamushenkilöstö tarkastelee avainsanaa taloudellisia resursseja suuntaamalla jne.

TAULUKKO 1. Kesälahden väestörakenne
(Kesälahden kunnan taloussuunnitelma 2008 – 2011)

ikä/%	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008
0 - 14	15,6	15,2	14,9	14,1	13,8
15–64	60,1	60,5	59,4	60,0	59,4
65 -	24,3	24,3	25,7	25,9	26,8
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
as.yht	2712	2667	2649	2596	2533

Kun ikärakenne kasautuu niin, että ikääntynyt väestö on suurin ikäryhmä, se asettaa tiettyjä vaatimuksia kunnan palvelujen järjestämiselle. Kuten taulukosta 1 näkyy, jo vuonna 2008 alle 14-vuotiaiden osuus oli vain 13,8 % kunnan koko väestöstä. Vaarana on, että lasten ja nuorten hyvinvointiin ei ehkä kiinnitetä tarpeeksi huomiota, kun resurssit kohdistuvat muualle. Tosin Kesälahti taloussuunnitelmakauden (2009 - 2011) strategisissa linjauksissaan on sopinut tekevänsä aktiivisesti yhteistyötä muiden Keski-Karjalan kuntien kanssa myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin eteen, varsinkin lisä- ja erityispalvelujen osalta. (Kesälahden kunta 2009.)

Taulukon 1 mukaan 0 - 14-vuotiaiden osuus väestöstä on pienentynyt aina 1990-luvulta lähtien. Kesälahdella ei ole lukio- eikä ammattiopetusta. Sukupolvien pieneeminen vaikuttaa oppilasmäärien kautta muutenkin kouluverkostoon. Kun esimerkiksi lukuvuonna 1997 - 1998 Kesälahden kouluissa esi- ja perusopetuksessa oli 407 oppilasta, vuonna 2009 enää 257, ja ennusteen mukaan vuonna 2014 vähenee 205 oppilaaseen. Kunnan on mietittävä, miten opetus järjestetään tulevaisuudessa, säilyykö se paikkakunnalla vai järjestetäänkö opetus muissa lähikunnissa. (Kesälahden kunta 2009.)

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on luoda Kesälahden kuntaan nuorten hyvinvointimalli. Kesälahdella ei ole nuorisostrategiaa, joten perustelut paikallisen nuorten hyvinvointimallin laatimiselle olivat vahvasti olemassa. Hyvinvointimalli kokoaa nuorisotoimijat samalle tietotasolle. Kesälahti sijaitsee lähellä rajaa, joten monikulttuurisuus ja erilaisuuden hyväksyminen ovat tärkeitä asioita. Entistä enemmän nuoria pitäi-

si kiinnittää omaan paikkakuntaan niin, että jatko-opiskelujen jälkeen työ ja elämä löytyisivät kotiseudulta.

Osallisuus ja vaikuttaminen omiin asioihin ovat edelleen seikkoja, joissa nuoria tulisi tukea. Se tarkoittaa, että nuoret voisivat konkreettisesti osallistua heitä koskeviin asioihin. Vaikuttamiskanavia ovat esimerkiksi oppilaskunnat, nuorisovaltuustot ja mahdollisuus osallistua lautakunta- ja valtuustotyöskentelyyn. Kesälahdella toimivat sekä ala- että yläkoulun oppilaskunnat, mutta nuorisovaltuustoa ei ole saatu perustettua yrityksistä huolimatta. Myös kunnan luottamustehtäviin nuoria tulisi valita nykyistä enemmän. Ongelmana on, että jos nuorille ei kehity yhteiskunnallisesti aktiivista kultuuria jossa toimia, passiivisuus yhteisten asioiden hoitoon leviää. Niinpä oppilaskunnat ja nuorisovaltuustot olisivat tärkeitä ”harjoittelualustoja” nuoren yhteiskunnallisen vaikuttamisen tiellä.

Nuorten hyvinvointimalli on paikallinen malli, joka antaa raamit yhteistyöhön nuorisotoimijoiden ja kunnan kesken ja linjaa tavoitteet ja mallin sisällön ajan tarpeiden mukaisesti. Nuorten hyvinvointimallissa kuntaan määritellään

- indikaattorit
- hyvinvoinnin osatekijät
- sidosryhmät
- sidosryhmien tehtävät
- prosessi
- arviointi ja seuranta.

Itä-Suomen lääninhallituksen ohjeistuksen mukaan lasten ja nuorten strategiatyökalu tulee päivittää vuosittain kunnanvaltuustossa. Tämä on tärkeää, koska se varmistaa vuorovaikutuksen päättäjien, kunnan, kolmannen sektorin ja muiden yhteistoimijoiden välillä. Strategiatyökalu ja paikallinen nuorten hyvinvointimalli antavat ajantasaiset tiedot kunnan päättäjille tulevaisuuden nuorisopoliittisten linjauksia suunnatessa.

Myös 1.7.2010 voimaan tuleva nuorisolain muutos edellyttää säännöksellään paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyöverkoston nimeämistä. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tulee valita edustajat nuorten kannalta keskeisistä toimialoista kuten opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimista. Verkosto voi olla myös seudullinen, useamman kunnan verkosto. Silloin yhteistyössä voi olla mukana edellä mainittu-

jen toimialojen lisäksi esimerkiksi työ- ja poliisihallinto, joiden toimipisteitä ei nykyisellään ole enää läheskään kaikissa kunnissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.)

Lakimuutos velvoittaa kuntia keräämään tietoa nuorten kasvu- ja elinoloista, nuorille suunnattujen palvelujen saavutettavuudesta ja riittävydestä, jolloin verkosto toimisi palvelujen yhteen sovittajana ja edistäisi palveluiden järjestämiseen liittyvien tietojen vaihdon sujuvuutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.) Lakisääteisyys hyvinvoinnin edistämässä antaa työlle painoarvoa ja uskottavuutta, ja velvoittaa myös asialliseen seurantaan ja arviointiin.

3 HYVINVOINTI KÄSITTEENÄ

Aristoteles (384 - 322 eKr.) kuvaili *Politiikka*-teoksessaan taloutta tavalla, joka sopi luonnehtimaan keskiaikaan saakka vallalla ollutta käsitystä hyvinvoinnista. Hänen mielestään jokainen yhteisö on syntynyt jonkin hyvän aikaansaamiseksi, koska kaikki toimivat sen mukaan, minkä luulevat hyväksi olevan. Aristoteleen mukaan ”eräiden mielestä rikkauden hankkiminen on taloudenhoidonkin tehtävä. He pitävät kiinni ajatuksesta, että rahavaroja on suojeltava tai kartutettava rajattomasti. Syynä tähän on se, että näiden ihmisten pyrkimyksenä on pelkkä elämä, mutta ei *hyvä* elämä”. (Aristoteles 1991, 21.) Aristoteleen ajatus pätee lähtökohtaisesti vielä nykyaikanakin. Hyvinvointi on kovin vaativa sana. Siihen ei Allardtin (1976, 13) mukaan sisälly ainoastaan ihmisten keskeisten tarpeiden välttämätön, vaan myös varsin korkeatasoinen tyydyttäminen.

Yhteiskunnan hyvinvoinnin arvioiminen merkitsee Allardtin (1976, 13, 17) mukaan sitä, että todellista maailmaa verrataan toivottuun maailmaan. Tämä edellyttää eräiden arvojen asettamista. Mutta kun toivotut tilat käsitetään usein saavuttamattomiksi, havaitun ja toivotun maailman vertailusta tulee epärealistista. Sen tähden on tärkeää, että verrataan todellisia tilanteita joko vertaamalla eri yhteiskuntia tai samaa yhteiskuntaa eri aikoina. Hyvinvointi siis määräytyy historiallisesti, ja se täytyy määritellä uudelleen kun historialliset olosuhteet muuttuvat, Allardt muistuttaa.

Kuuluisan psykologisen tarveteorian luoja Maslow (1943) näkee tiettyjä yhteyksiä eri hyvinvointiarvojen välillä. Maslow olettaa joukon inhimillisiä perustarpeita, jotka ovat

hierarkkisesti järjestäytyneitä. Ensinnä tulevat fysiologiset tarpeet ja sen jälkeen turvallisuuden, rakkauden tai lojaalisuuden, arvonannon ja viimeisenä itsensä toteuttamisen tarpeet. Oletus on, että vasta kun hierarkkisesti alemmat tarpeet on tyydytetty, ihmisen on mahdollista toteuttaa ylempiä tarpeitaan. (Vuorinen & Tuunaala 1995, 149.)

Tarpeiden toteutuminen tapahtuu yllä mainitussa järjestyksessä, koska hierarkian ylempillä tasoilla ei voi toimia motivoituneesti elleivät alemman tarpeet ole tyydytettyjä. Maslow (1943) nimittää neljää ensimmäistä tarvetasoa puute- (deficit needs) tai vaitonvaraisiksi tarpeiksi (instinctoid needs). Viimeistä, viidettä tasoa hän nimittää kehittämismotiiviksi. (Vuorinen & Tuunaala 1995, 149; Takala & Takala 1984, 159; Dundorfelt ym. 1998, 106.) Maslowin tarveteorialla on hyvinvointikeskustelussa ollut joidenkin mielestä suhteetonkin merkitys. Kritiikkiä on aiheuttanut väite, että alempien tarpeiden tyydytys olisi edellytys ylempien tarpeiden ajankohtaiseksi tulemiselle. Alldartin (1976, 41) mielestä keskustelussa hyvinvointiarvoista on vallalla kaksi eri näkökulmaa. Toinen on elintasonäkökulma, joka merkitsee materiaalistien resurssien ensisijaisuutta. Toinen on elämänlaatuäkökulma, joka ottaa huomioon muitakin tai vain muita arvoja kuin materiaalisia. Ei voida kuitenkaan kyseenalaistaa, että nimenomaan elintason arvot ovat keskeisiä ja ensisijaisia hyvinvointianalysissa, koska tietty aineellisten resurssien minimitaso on edellytys elämälle yleensä.

Aristoteles (1991) kuvasi rikkauden hankkimistaidoiksi kaupankäynnin ja taloudenhoiton. Kaupankäynti perustuu pelkkään vaihtoon ollen siten paheksuttavaa, mutta taloudenhoito on välttämätöntä ja hyväksyttävää, edellyttäen, että taloudenhoidossa kiinnitetään enemmän huomiota ihmisiin ja ihmisten vapauteen ja hyveisiin kuin elotomaan omaisuuteen. (Aristoteles 1991, 23.) Hyvinvointia onkin mitattu pitkälti bruttokansantuotteesta. Talous oli määräävä tekijänä hyvinvoinnin ymmärtämisessä, joten kiinnostus taloudellista menestystä kuvaaviin mittareihin on tutkitusti melko myöhäistä perua. Samalla se ohjasi politiikkaa. Talouskasvu oli ja on ehkä jossain määrin edelleenkin keskeisin osoitin, jolla hallitukset ja oppositio arvioivat harjoitetun politiikan menestystä. (Kajanoja 2009.)

Nyt, kun maailman kansojen perustarpeet ovat kutakuinkin tyydytettyjä, ei bruttokansantuotteen kasvu enää lisää hyvinvointia entiseen tapaan. Hyvinvoinnin määrittämisen ja mittaamisen painopiste on siirtymässä aineellisen vaurauden korostamisesta

elämisen merkityksellisyyden ja ihmissuhteiden arvostamiseen sekä huono-osaisuuden välttämiseen. Aidon kehityksen mittaria ja kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indeksää laskettaessa on jouduttu tekemään suuri määrä arvovalintoja, kun esimerkiksi kotitaloustyötä, vapaa-aikaa tai ympäristöarvoja on muutettu rahamääräisiksi arvoiksi. Jos siis halutaan arvioida talouden onnistumista, bruttokansantuote ei enää riitä. On arvioitava toimenpiteiden seurauksia hyvinvointiin laajasti ymmärrettynä. Siihen kuuluvat hyvä elämä ja kestävä kehitys koko kirjossaan. (Kajanoja 2009.)

Kritiikki bruttokansantuotemittarin käyttämisestä hyvinvoinnin mittaamisessa johti sosiaali-indikaattorien syntyyn. Se perustui ajatukseen, että ihmiset voisivat hyvinkin olla oman hyvinvointinsa parhaita asiantuntijoita. Henkiset arvot nousivat taloudellista kasvua tärkeämmiksi. Sosiaali-indikaattorit virallistettiin YK:n piirissä jo 1950-luvulla. Puhuttiin myös onnellisuustutkimuksista, joissa ihmiset antavat hyvinvoinnistaan subjektiivisen arvionsa. Kansalaisille osoitetussa kyselyssä (HLE, Happy Life Expectancy) ihmisiä pyydetään antamaan arvosana 1 - 10 siitä, kuinka tyytyväisiä he kokonaisuudessaan elämäänsä ovat (Kajanoja 2009.) Kyselyistä saatujen tulosten perusteella voidaan osoittaa onnellisen elämän odotusarvo.

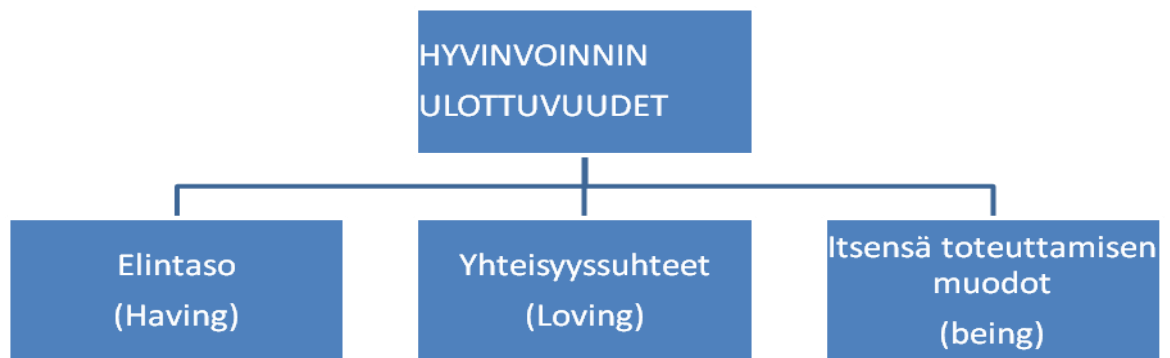
Allardt (1976) on pohtinut hyvinvoinnin ja onnellisuuden ilmiöiden eroja. Erot löytyvät lähinnä seikoista, että hyvinvointia tutkitaan havainnoimalla todellisia, objektiivisesti havaittavissa olevia olosuhteita ja ihmissuhteita, kun onnellisuutta puolestaan tutkitaan selvittämällä ihmisten asenteita ja subjektiivisia tunteita. Hyvinvointi on pysyvämpää kuin onni, johon liittyy hetkellisyys ja katoavaisuus. Tietysti hyvinvointikin voi muuttua, ja hyvinvoinnin arvioinnissa otetaan huomioon sen vaikutukset ja syyt, jotka onnellisuuden arvioinnissa eivät ole tärkeitä. (Allardt 1976, 35.)

Yleisen hyvinvoinnin ulottuvuudet perustuvat Allardtin näkökulmassa pohjoismaiseen hyvinvointitutkimukseen ja sen kahteen perustavaan olettamukseen:

1. Hyvinvointi - onni (onnellisuus). Hyvinvointia määritellään tarvekäsitteellä; hyvinvoinnin aste määräytyy tarpeentyydytyksen asteesta. Tarpeilla tarkoitetaan niitä perustarpeita, joiden tyydyttämättä jääminen merkitsee huonoja olosuhteita. Drewnowskin (1970) määritelmässä elintaso on tiettyinä aikayksikkönä tarjottujen tavaroiden ja palvelusten virrassa aikaansaatu tarpeiden tyydytyksen taso. Ihmisen subjektiivisiin elämyksiin ja tunteisiin liittyvä onni tai onnellisuuden aste riippuu siitä, kuinka onnellisia ihmiset ylipäätään kokevat

olevansa. Ihmiset voivat erehtyä ja tai ovat epätietoisia tarpeistaan, mutta ovat kuitenkin oman onnensa parhaita arvioijia.

2. Elintaso - elämänlaatu. Aineellisista ja persoonattomista resursseista koostuva elintaso liittyy tarpeisiin, joiden tyydytys on määritelty edellä mainittujen resurssien esiintymisen mukaan, ja niiden avulla ihminen voi myös ohjailta elin- ehtojaan. Resurssin käsite tässä asiayhteydessä voidaan nimittää esimerkiksi toteutettujen tavoitteiden kautta. Sosiaalisten ja itsensä toteuttamisen tarpeet tyydytetään sen sijaan inhimillisten suhteiden laadun perusteella, joita nimitetään elämänlaaduksi. Elämänlaatu ei ole teoreettisena käsitteenä vakiinnuttanut merkitystään – se on kokoava määrite kaikelle, mikä koetaan olevan ihmiselle hyväksi. (Allardt1976, 32 - 33.)

KUVIO 1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet (Allardtia 1976 mukailten)

Allardt (1976, 39 - 40) on luokitellut tarpeet kolmeen perusluokkaan. Kuhunkin luokkaan liittyy useita osatekijöitä. Jotkin tarpeet on määritelty yksilön omistamien tai hallitsemien resurssien avulla, toiset sen perusteella kuinka ihminen käyttäytyy suhteessa muihin. Tarpeita voi määrittellä myös sen mukaan miten ihminen on suhteessa yhteiskuntaan.

Elintaso (having) kuuluu fysiologisiin tarpeisiin. Käytännön hyvinvointiohjelmissa on luonnollista lähteä tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavista toimintaresursseista. Allardt on verrannut elintason hyvinvointitekijöitä YK:n virallisen luettelon ja ruotsalaisen elintasoselvityksen kesken ja havainnut, että kuusi ensimmäistä tekijää ovat yhteeneväiset (terveys, ravintotottumukset, koulutus, työllisyys/työolot, asunto ja virkistys/vapaa-aika). Osatekijät ilmaisevat sen, mitä kaikki ihmiset tarvitsevat, vaikkakin tarpeisiin ehkä tulevaisuudessa tulee muutoksia. Osatekijöitä voidaan käsitellä sekä

distributiivisten (erittelevien) että kollektiivisten (yhteisöllisten) mittojen avulla. Elin-tason ensisijaisuuden arvot ovat perustavia hyvinvoinnissa sekä Allardtin että Maslo-win mukaan, koska alhainen elintaso vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisen käyttäyty-miseen ja sosiaaliseen organisaatioon. (Allardt 1976, 39 - 40.)

Yhteisyyssuhteet (loving) ja niiden symmetrisyys lähtee oletuksesta, että ihmisellä on solidaarisuuden ja toveruuden tarve ja halu kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa toisistaan välittäminen ja pitäminen konkretisoituvat. Kun suhteet ovat symmet-risiä ja sisältävät välittämistä, huolenpitoa ja rakkautta, voidaan puhua yhteisyydestä. Hyvinvointiarvona yhteisyys on tärkeä resurssi, joka edesauttaa ihmistä toteuttamaan itseään siinä arvomaailmassa, jota pitää itselleen tärkeänä. Nykypäivänä elintasoon liittyviä arvoja tuskin voidaan toteuttaa ilman sosiaalista suunnittelua. Yhteisyyssuh-teilla on siten suuri merkitys arvioitaessa hyvinvoinnin toteutumista yhteiskunnassa. (Allardt 1976, 39 - 40.)

Itsensä toteuttamisen (being) muodoista puhutaan myönteisinä arvoina. Käsitettä täs-mennettäessä kannattaa kääntää negatiivinen puoli esiin. Vastakohtana itsensä toteut-tamiselle voidaan pitää nimenomaan vieraantumista. Sitä esiintyy silloin, kun inhimil-lisiä suhteita arvioidaan vain hyödyn kannalta. Allardt (1976, 47 - 49) korostaa neljää eri osatekijää itsensä toteuttamisen käsitteessä.

- Yksilöä on pidettävä persoonana (korvaamattomuus). Korvaamattomuutta voi-daan nähdä monissa yhteyksissä kuten perheessä, ystäväpiirissä ja organisaati-oissa, mutta pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen perusteella työelämä on kuitenkin keskeinen.
- Yksilön on saatava osakseen arvontoa (status). Hyvinvointiarvona status on ongelmallinen. Arvonanto viittaa yksilölliseen kunniaan ja kunnioitukseen, mutta toisaalta liittyy aina jollakin tapaa sosiaaliseen asemaan ja sen perusteel-la syntyneisiin arvoasteikkoihin.
- Yksilöllä on mahdollisuuksia harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan (tekemi-nen). Keskeinen kysymys on, voiko ihminen itse vaikuttaa toimintaansa, elä-määnsä ja kohtaloonsa. On arvioitu, että kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa omaan kohtaloonsa ja elämänmenoonsa ovat yhteiskuntapoliittisen tutkimuk-sen ja toiminnan uusia ulottuvuuksia ja kohteita. Toiminnan puutteen ja sosiaa-listen eristymisen välillä on vahva yhteys. Tekeminen on itsensä toteuttamisen edellytys ja tärkeä hyvinvointiarvo.

- Yksilöllä on mahdollisuuksia poliittiseen osallistumiseen (poliittiset resurssit). Tämä liittyy vahvasti niihin arvoihin, jotka ilmenevät ihmisen mahdollisuuksina vaikuttaa elämäänsä. Niitä tulisikin tulkita varsin laajalla volyymilla. Ihmisen mahdollisuudet kun ovat nyky-yhteiskunnassa vahvasti sidoksissa poliittisiin päätöksiin ja siten hänen poliittisiin resursseihinsa. (Allardt 1976, 47 - 49.)

4 ITÄ-SUOMEN LAPSI- JA NUORISOPOLITIIKAN TOIMENPIDEOHJELMA

Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelmassa 2009 - 2011 tarkastelun kohteena ovat itäsuomalaisten lasten ja nuorten hyvinvointi, siihen liittyvät palvelut ja niiden kehittämisen haasteet sekä toimenpide-esitykset. Ohjelman suunnittelussa tuotetaan tietoa kuntien välisistä eroista. Siinä valitaan ja kehitetään kärkimittarit lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvien palvelujen, toiminnan kehittämisen ja tehokkuuden arvioimiseksi. Mittaristoa kehitettäessä huomioidaan myös ennaltaehkäisevä toiminta. Ohjelmassa on neljä painopistealuetta, jotka ovat nousseet alueen erityispiirteiden pohjalta ja jotka koskettavat itäsuomalaisia lapsia ja nuoria. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Ohjelman tarkoitus on antaa kuva lasten ja nuorten tarpeista, hyvinvoinnin tasosta ja elinoloista sekä linjata eri toimijoiden yhteistyötä ja palveluiden kehittämisen suuntaa hyvinvoinnin turvaamiseksi. Pitkät välimatkat kuntakeskuksiin, kunnallisten palveluverkostojen harveneminen, nuorten työttömyys ja poismuutto asettavat suuria haasteita alueen hyvinvoinnille. Koulutuksen saatavuudella ja koulutukseen aktivoimisella sekä nuorten osallisuuden lisäämisellä on merkittävä vaikutus sekä yksilöön että yhteiskuntaan pitkälle tulevaisuuteen. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Voimavarojen suuntaaminen ehkäisevään työhön turvallisen kasvuympäristön luomisessa näkyy terveempinä sukupolvina ja säästää yhteisiä resursseja. Lasten ja nuorten suhteellisen osuuden pienentyessä koko väestöstä on tärkeää, että sukupolvien välinen tasa-arvo säilyy, eikä vastakkainasettelua esimerkiksi lasten, nuorten ja ikääntyneiden palveluiden välille synny. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Lasten ja nuorten kuulemisen ja osallisuuden toteutumiseen tarvitaan koulutusta ja asennemuutosta, jotta lapsilla ja nuorilla olisi todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa heitä ja heidän elinympäristöään koskevissa asioissa. Aktiiviseen kansalaisuuteen kasvetaan osallistumalla yhteiskunnan ja yhteisöjen toimintaan niiden jäsenenä. Maahanmuuttajien myötä Itä-Suomestakin on tullut entistä monikulttuurisempi. Kulttuurinen ja sosiaalinen vuorovaikutus rikastuttavat elinympäristöä ja ihmisten välistä kanssakäymistä. Suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen ja osallisuus vaativat ulkomaalaiselta paljon, ja tämä on haasteellista myös viranomaisille. Ohjelmassa tarkastellaankin monikulttuurisuutta ja yhdenvertaisuutta koskettavia kysymyksiä. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Itä-Suomen lääninhallitus antaa myös toimenpide-esityksiä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ohjelmassa korostetaan erityisesti eri toimijoiden välistä ennaltaehkäisevää yhteistyötä, aitoa lasten ja nuorten kuulemistä heitä koskevissa asioissa sekä lapsi- ja nuorisonäkökulman huomioon ottamista kaikilla hallinnonaloilla. Ohjelman seurannasta vastaavat omilla toimialoillaan Itä-Suomen lääninhallituksen osastot ja 1.1.2010 alkaen hallitusohjelman mukaiset valtion aluehallinnon uuden viranomaisorganisaatiot. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiatyökalu kuntiin

Suomi on sitoutunut sekä kansallisessa lainsäädännössään että kansainvälisissä sopimuksissa ryhtyvänsä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin lasten ja nuorten hyvinvoinnin takaamiseksi (esimerkiksi Yleissopimus lapsen oikeuksista 20.11.1989, artikla 3). Suomen perustuslaissa (11.6.1999/731) on kiinnitetty erityistä huomiota lasten ja nuorten perusoikeuksiin ja heidän hyvinvointinsa edistämiseen (pykälät 6, 16 ja 19). Kuntalain (17.3.1995/365) mukaan kunnan päätehtävä on kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen alueellaan (pykälä 1). Parasta olisikin, että kunnissa tehtäisiin kansalaisen hyvinvointisuunnitelma, jossa lasten ja nuorten hyvinvointi olisi yksi, sen tärkein osa. Lasten ja nuorten hyvinvointi kytkeytyy suoraan perheiden hyvinvointiin. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Uuden lastensuojelulain (13.4.2007/417) pykälä 7:n mukaan kunnan on edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Opetuslainsäädäntö ja opetussuunnitelmat edellyttävät, että opetuk-

sen on edistettävä oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Sekä lastensuojelu- että kansanterveyslaissa (kansanterveyslaki 25.11.2005/928) nousee monessa kohdin esiin lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Nuorisolaki (2006/72§) velvoittaa kunnat nuorten kuulemiseen heitä koskeissa asioissa. Nuorisolaissa on säädetty myös valtakunnallisesta lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta, joka antaa hyvän pohjan hyvinvointisuunnitelman laatimiselle. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Käytännössä lasten ja nuorten hyvinvointityö on edelleen hyvin pirstaloitunutta, vaikka sosiaali-, terveys- ja sivistyssektorin lainsäädäntö velvoittaaakin viranomaisia keskinäiseen yhteistyöhön. Kaikkien toimijoiden – niin julkisen, yksityisen kuin kolmannen sektorin – suunnitelmallisella yhteistyöllä voidaan parantaa merkittävästi toiminnan vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Monialainen työskentelykulttuuri edellyttää uudenlaista ja ennakkoluulotonta ajattelu- ja toimintatapaa. Yhteistoiminnan on oltava suunnitelmallista. Lähtökohtana tulee olla elämänkaariajattelu. Lapsen kehitystä tuetaan sikiövaiheesta aikuisuuteen asti. Yhteiskunnan eri toimijoiden tulee tehdä saumatonta yhteistyötä ja ennaltaehkäistävä tehokkaasti ongelmien syntymistä sekä edistettävä hyvinvointia. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

Uusi lastensuojelulaki (13.4.2007/417) edellyttää, että kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (Lastensuojelulaki, pykälä 12). Suunnitelma on hyväksyttävä valtuustossa viimeistään vuoden 2009 aikana ja tarkistettava vähintään kerran neljässä vuodessa. Hyvinvointisuunnitelma on otettava huomioon joka vuosi osana kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

5 MITEN NUORILLA MENEET?

Polarisaatioteesin mukaan hyvin- ja pahoinvointi kasautuvat ja myös nuoria ympäröivässä maailmassa on meneillään isoja polarisaatioprosesseja. Polarisaatio on monimerkityksinen puhetapa, jonka kielikuvat kytkeytyvät myös vallankäyttöön. Sen avulla hahmotetaan ja osittain tuotetaan maailmaa tietynlaiseksi. (Huttunen ym. 2008, 5.) Nuorisotyössä mukana olevilta kysytään usein, miten nuorilla menee. Vastaus ei ole yksiselitteinen. Nuorilla menee sekä hyvin että huonosti. Huttusen tutkimuksen mu-

kaan hyvää on se, että esimerkiksi nuorten ja vanhempien välit ovat parantuneet, että päihteiden käyttö on vähentynyt, että elämäntapavaikuttaminen on yleistynyt ja että nuoret ovat kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta. Huonoa on, etteivät nuoret liiku tarpeeksi, ettei terveys ole lisääntynyt vaikka terveelliset elämäntavat ovat yleistyneet, että mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet ja että nuorista noin 200 jää edelleen ilman peruskoulun päättötodistusta. (Huttunen ym. 2008, 5.)

5.1 Tilastotietoa nuorista

Äkilliset muutokset nuorten arvoissa ja asenteissa ovat harvinaisia. Vaikka muutokset ja trendit kiinnostavat, yleisesti ottaen nuorten arvot ovat melko stabiileja (Myllyniemi 2008, 6), eikä asioitten tärkeysjärjestyksessä ole tapahtunut juurikaan muutoksia. Perheen ja muiden läheisten kanssa vietetty aika on edelleen kaikkein tärkeintä, kuten myös ystävät ja kaverit. Suurimmat muutokset nuorten arvostuksissa on löydettävissä hyvän ja arvostetun yhteiskunnallisen aseman eteen ponnistelun tärkeydessä. Kun vuonna 2000 sitä piti tärkeänä joka kymmenes, nyt tätä mieltä on jo joka viides. Itsensä ja omasta kunnosta huolehtimista piti tärkeänä peräti 95 % nuorista. Myös aktiivista toimintaa yhteiskunnallisissa järjestöissä pitää tärkeänä yhä useampi nuori. (Myllyniemi 2008, 6.) Nuorten yhteiskunnallinen osallisuus on siis paljon laajempi asia kuin pelkästään vaalien alla heräävä huoli nuorten äänestysaktiivisuudesta. Kun nuorten käsitykset esimerkiksi oman kunnan suhtautumisesta nuoriin vaikuttajina eivät mairittele, olisi syytä huomioida nuorten omat kokemukset siitä, että heidän mielipiteillään on oikeasti vaikutusta - onhan se eräs keskeisistä tekijöistä aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa (Myllyniemi 2008, 8.)

Nuorten (15 - 29-vuotiaiden) määrä vuoden 2008 alussa oli Suomessa 988 318. Kesälahdella 15 - 29-vuotiaita oli 294 (Tilastokeskus 2009). Vammaisia nuoria arvioidaan olevan koko väestöstä noin 5 %. Maahanmuuttajien keskuudessa nuoria on noin 5 % enemmän kuin syntyperäisten suomalaisten keskuudessa. (Huttunen ym. 2008, 7.). Kuriositeettina mainittakoon, että vuonna 2008 Pohjois-Karjalan maakunnassa oli 502 15 - 29-vuotiasta venäjää kotikielensä puhuvaa asukasta; Kesälahdella ylipäätään ulkomaalaistaustaisia asukkaita oli 1,9 % (Tilastokeskus 2009). Väestöennusteesta puolestaan ilmenee se mielenkiintoinen seikka, että työikäisten osuuden vähetessä väestöllinen huoltosuhde (lasten ja vanhusten määrä sataa työikäistä kohden) nousee vuoteen 2034 mennessä nykyisestä 50:stä 74,6:een. Vuonna 2008 15 - 19-ikäiset ovat

tuolloin noin nelikymppisiä eli aktiivisimmassa työelämävaiheessaan (Tilastokeskus 2009).

Nuoret jaetaan pääosaltaan opiskeleviin, työssä käyviin ja työttömiin. Yli puolet 15 - 29-vuotiaista opiskelee jossakin oppilaitoksessa. Opintonsa nuori rahoittaa käymällä työssä tai ottamalla opintolainaa, jota on 17 %:a nuorista. Suomalaiset nuoret ovat korkeasti koulutettuja. Vuonna 2005 15 - 29-vuotiaista noin 60 % suoritti vähintään toisen asteen tutkinnon. Palkkatyössä on noin 30 %. Ylipäätään nuorten toimeentuloon vaikuttaa suuresti, asuvatko he kotona vai omillaan. Kotoa lähdetään yhä nuorempina; esimerkiksi vuonna 2005 vanhempinsa tykönä asui 22-vuotiaista nuorista enää 10 %. (Huttunen ym. 2008, 10.)

Nuorisobarometrin mukaan nuoria työttömiä oli vuonna 2008 15 %, työttömyyden keston ollessa 3 - 6 kuukautta. Nuorten kiinnittyminen työmarkkinoille on keskimääräistä hankalampaa. Pätkättöiden osuus on suuri, jatkuvassa työsuhteessa on alle puolet nuorista. Vammaisten jäämistä työelämän ulkopuolelle pidetään liian usein itsestään selvyytinä. Vuonna 2007 työttömänä oli 788 korkeakoulututkinnon suorittanutta vammaista nuorta. Esteitä työllistymiselle ovat ennakkoluulot, tuen ja ohjauksen puute työpaikoilla sekä vamman vaikeusaste. Vuoden 2005 tilaston mukaan maahanmuuttajanuorista (20 - 24-vuotiaista) noin 26 % oli mukana työelämässä. Tuttavien ja sukulaisten osuus töiden löytymiselle oli merkittävä, työvoimapolitiittiset toimet eivät olleet sanottavasti edistäneet työllistymistä. (Huttunen ym. 2008, 14.)

Koko maata ajatellen nuorten psyykkiset ongelmat ovat kasvussa. Kuitenkin mielen-terveyshäiriöisistä nuorista vain 24 - 40 % saa avun oireisiinsa. Vaikeat ongelmat kasaantuvat pienelle vähemmistölle (3 - 5 %), mutta ne ovat vakavia ja vievät aikaa ja taloudellisia resursseja. Syrjäytymisen kovaksi ytimeksi määritellään kodin ulkopuolelle sijoitetut alaikäiset, joita vuonna 2005 arvioitiin olevan runsaat 15 000, ja määrän uskotaan kasvavan vuosittain. Mielen-terveysongelmat nähdäänkin osana syrjäytymisennustetta (Huttunen ym. 2008, 17). Nuoren syrjäytyminen näyttäytyy myös hänen suhteissaan ympäristöönsä, tilanteeseensa. Syrjäytyminen on ymmärrettävissä syrjässä olemisena jostakin, esimerkiksi työnteosta, opiskelusta, harrastuksista. Siten syrjäytymistilannetta olisikin mahdollista kuvata yksilön tilanteensa runsauden tai niukkuuden asteella eli määrällä tai laadulla. Tätä taustaa vasten syrjäytymisvaara on ennakoitavissa: jos nuoren suhteet tilanteeseensa ovat muuttumassa ongelmallisiksi tai

ohenemassa, se indikoi niiden katkeamisen mahdollisuutta, jolloin syrjäytyminen toteutuu. (Nuoren syrjäytyminen situationaalisena ja tajunnallisena ongelmana 2009.)

Noin 90 %:lla Suomen nuorista on jokin harrastus. Vapaaehtoisuuden uudet muodot, kuten virtuaalivapaaehtoisuus, lyhytkestoiset projektit ja globaali vapaaehtoisuus ovat lisääntyneet. Toimitaan lapsi- ja nuorisotyössä, urheilun, luonnonsuojelun ja kulttuurin parissa, myös ihmisoikeudet ja sosiaalityö kiinnostavat. (Huttunen ym. 2008, 17). Kesälahdella nuoret ovat mukana metsästys- ja kalastusseuroissa, seurakunnan kerhoissa ja isostoiminnassa. Nuoria kannustetaan Nuori Suomi -kerhojen vetäjiksi ja muihin urheilullisiin ja liikunnallisiin ryhmiin. Taide ja musiikki kiinnostavat melkoista osaa Kesälahden nuoria, ja niiden harrastamiseen on hyvät mahdollisuudet kansalais- ja musiikkiopistossa.

Huttunen ym. (2008) mukaan nuorten keskuudessa elämäntapavaikuttaminen on edelleen yhä tärkeämpi vaikuttamismuoto. Henkilökohtaiset valinnat politisoituvat, ja kulutusvalinnoilla vaikutetaan lähipiiriin mielipiteisiin. Pienilläkin teoilla uskotaan olevan laaja-alainen vaikutus. Sitä paitsi kulutusvalinnoilla koetaan rakennettavan omaa minäkuvaa, mikä on nuorelle erityisen merkityksellistä. Vaaleissa äänestäminen on noussemassa vuoden 1999 aallon pohjasta. Vuonna 2007 eduskuntavaaleissa nuorista äänesti noin 56 %, ja nuoria ehdokkaita oli 14,4 % (289). Vertailun vuoksi mainittakoon, että maahanmuuttajanuorista äänesti vuonna 2005 27 %. Tutkimusten mukaan nuorilla on korkea poliittinen tietotaso, mutta tieto ei välttämättä johda osallistumiseen. Uusina vaikuttamismuotoina ovat sähköiset vaikuttamiskanavat kuten internetkyselyt, adressit ja keskustelupalstat. (Huttunen ym. 2008, 22). Mielenkiintoista on, että radikaalimmat vaikuttamistavat kuten mielenosoitukset, protestit ja muu kansalaisaktivismi eivät niinkään kiinnosta nuoria.

Usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin kuntatasolla on laskusuunnassa, joskin pienissä kunnissa mahdollisuudet vaikuttaa koettiin paremmiksi. Eron selitetään muodostuvan kunnan koosta ja ikärakenteesta. Alle 20-vuotiaat kokivat nimittäin vaikuttamismahdollisuutensa paremmiksi kuin yli 20-vuotiaat. Nuorten vaikuttajaryhmiä, kuten nuorisovaltuustoja ja -foorumeita, on noin puolessa Suomen kunnista. Kolmanneksella Suomen kunnista erilaiset nuorten kuulemisvälineet ovat jo sangen monipuolisia, yhdellä kolmanneksella vielä puutteellisia (Huttunen ym. 2008, 23). Kuulemisvälineillä tarkoitetaan esimerkiksi Aloitekanava-palvelua netissä sekä nuorisolain

2006/72 8§ mukaista nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa. Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua myös paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2009.) Kesälahdella nuorten kuulemisen mahdollisuus on heikohko. Ylä- ja alakouluissa toimivat oppilastoimikunnat, mutta vuoropuhelua nuorten tai nuorten vaikuttajaryhmien ja kunnan välillä ei ole tai se on hyvin vähäistä. Vuoden 2009 keväällä kuntaan tuli aloite nuorisovaltuuston perustamisesta. Toistaiseksi nuorisovaltuustoa ei ole saatu perustettua yläkouluun. Osittain nuorisovaltuuston tehtäviä toimittaa oppilaskunta.

5.2 Kouluterveys 2008: Kesälahden kuntaraportti

Kouluterveyskysely on toteutettu Kesälahdella huhtikuussa 2000, 2002, 2004 ja 2008. Kohderyhminä ovat olleet peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaat. Raportissa esitetään perustulokset nuorten elin- ja kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista, terveysosaamisesta ja oppilas- ja opiskelijahuollon muutoksista yläluokilla 2000 - 2008. Vastaajia on vuosittain ollut yläluokilta 89, 79, 76, 77 ja 59. Kouluterveyskysely tarjoaa kunnille välineen nuorten hyvinvoinnin kartoittamiseen. Raportin mukaan koulut ja oppilaitokset ovat keskeisiä terveyden edistäjiä. Niiden rooli korostuu siinä muutosten kyllästävässä elämänvaiheessa, jolloin lasten ja nuorten kehitys ja kasvu on voimakasta. Näinä vuosina lapset ja nuoret omaksuvat elämäntapoja ja -asenteita, jotka voivat edistää terveyttä ja toimintakykyä aikuisiässä. Kun koulut tavoittavat koko ikäluokan, niiden terveydenedistämistyö on lähtökohtaisesti tasarvoista ja siten erittäin merkityksellistä. Tutkimusten mukaan tulevaisuuden haasteita ovat terveyserojen havaitseminen, erilaisten oireiden tunnistaminen ja hoito, lisääntyvän väkivallan hallitseminen ja seksuaaliseen kaltoin kohteluun reagoiminen. (Rauhala ym. 2008.)

Elinolot

Ydinperhe perherakenteena yläkoululaisilla oli hieman yleisempää kuin edellisen kyselyn aikaan. Aiempaa useamman yläkoululaisen ilmoituksen mukaan ainakin toinen vanhemmista tupakoi. Vanhempien työttömyys sen sijaan oli vähentynyt, ja aiempaa useammalla 8.- ja 9.-luokkalaisella oli yli 17 euron viikoittainen käyttövara. Vaikka keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa olivat aiempaa harvinaisempia, vanhempien

tietämys nuorten viikonloppuiltojen viettopaikoista huononi edelliseen kyselyyn verrattuna. Fyysistä uhkaa kotioloissa oli kokenut aiempaa vähäisempi osa yläkoulun nuorista. (Rauhala ym. 2008.)

Kouluolot

Keskimääräistä harvempi nuori piti koulun fyysisiä työoloja puutteellisina, ja koulutaturmat olivat vähentyneet. Työilmapiirin ongelmat vähenivät ja olivat nuorten mielestä vähäisempiä kuin Pohjois-Karjalan maakunnassa keskimäärin. Positiivisena seikkana kuulluksi tulemisen kokemus oli Kesälahdella suurempi kuin maakunnassa. Entistä suurempi määrä nuoria piti koulutyön määrää kohtuullisena, opiskeluvaikeudet vähenivät ja keskimääräistä pienempi joukko oppilaista koki avun puutetta kouluikänsä. Koulukiusaaminen sen sijaan oli lisääntynyt. (Rauhala ym. 2008.)

Terveys ja terveystottumukset

Ylipaino on ongelmana enenevässä määrin. Viikoittaiset niska- tai hartiakivut olivat yleistyneet ja niitä kokevien määrä oli kasvussa. Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus oli harvinaisempaa Kesälahdella verrattuna maakuntaan. Myös koulu-uupumusta koki entistä pienempi osa nuorista. Epäterveellisiä välipaloja napsi keskimääräistä harvempi yläkoululainen, ja hampaiden harjauksesta huolehdittiin. Liian vähäinen viikoittainen liikunta oli Kesälahdella keskimääräistä yleisempää. Tosihumalan otti aiempaa vähäisempi joukko ja oli nyt pienempi kuin minään aikaisempana kyselyvuonna. (Rauhala ym. 2008.)

Terveysosaaminen ja oppilashuolto

Entistä useampi nuori ilmoitti, ettei ole kiinnostunut terveystiedon opetuksen aiheista. Ilmeisesti kouluterveydenhuoltoon oltiin kuitenkin lähtökohtaisesti tyytyväisiä, koska yläkoululaisista aiempaa harvempi kertoi omaavansa huonot tiedot seksuaaliterveydestä ja päihdetietämyksen kohentui. Avunpuutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa koettiin vähemmän, myös tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon omilla henkilökohtaisissa asioissa väheni. (Rauhala ym. 2008.)

KUNTA HYVINVOINNIN TUOTTAJANA

6.1 Hyvinvointijohtaminen kuntatasolla

Kansalaisnäkökulman ja ihmisten subjektiivisten kokemusten huomioiminen on tärkeä osa palauteketjua, jonka avulla voidaan kehittää ja parantaa palveluja, puuttua erityyppisiin hyvinvoinnin vajeisiin ja tätä kautta parantaa asukkaiden hyvinvointia (Siltaniemi ym. 2008, 10). Heidän mukaansa kansalaisten omiin kokemuksiin perustuvan tiedon tuotanto on sinälläänkin perusteltua (Siltaniemi ym. 2008, 10). Hyvinvointia ja sen tutkimusta ei siis tule ymmärtää pelkästään hallinnollisena tai sosiaalipoliittisena kysymyksenä vaan laajemmin kansalaisdemokratian osana.

Poikajärvi ja Penttilä (2004,7) ovat tutkineet kuntien toimia hyvinvoinnin edistämiseksi. Heidän tutkimuksessaan selvitettiin kunnanjohtajien ja luottamushenkilöiden mielipiteitä ja näkemyksiä ajankohtaisista väestön hyvinvointiin liittyvistä johtamisen haasteista kunnassa. Tutkijoiden mukaan kyselyä ei voida yleistää vähäisen vastausmäärän vuoksi, mutta se antaa kuitenkin suuntaa kuntien suhtautumisesta ylipäätään kansalaisten hyvinvointiin.

Hyvinvointijohtaminen muodostuu samoista elementeistä kuin kunnallisen toiminnan johtaminen yleensä. Olennaista on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet hyväksytään kuntapolitiikan painoalueeksi sekä yleisjohdossa että kunkin hallinnonalan omissa suunnitelmissa ja toiminnassa (Poikajärvi & Penttilä 2004,7). Kunnat ovat itsenäisiä toimijoita, jotka joutuvat toiminnassaan huomioimaan valtakunnalliset tavoitteet ja ohjelmat. Hyvinvointipolitiikan johtaminen ja koordinaatio edellyttävät kunnissa poikkihallinnollista päätöksentekoa ja yhteisvastuuta, sektoreiden välistä ja seutukunnallista yhteistyötä. Väestön hyvinvointiin ja terveyteen on mahdollista vaikuttaa yksilö- ja yhteisötasolla, toteavat Poikajärvi ja Penttilä (2004, 7).

TAULUKKO 2. Eniten seuratut indikaattorit kunnissa (Poikajärvi & Penttilä 2004)

INDIKAATTORI	%
väestön elinolot	7
elinympäristö	6
yleinen terveydentila	5
elämänhallinta	4
väestöryhmien väliset terveyserot	3

Kunnissa on totuttu seuraamaan väestön elinoloja ja elinympäristöä kuvaavia tietoja, mutta muita indikaattoreita ei yleensä seurata. Kuntajohto ei myöskään ole tietoinen missä määrin operatiivisella tasolla tiedetään kuntalaisten omasta terveyteen vaikuttavasta käyttäytymisestä. (Poikajärvi & Penttilä 2004, 29.) Ehkä kuntien pitäisi suunnata voimavaroja valtakunnallisista seurantatiedoista enemmän paikallisiin ja alueellisiin tietoihin täsmätiedon saamiseksi.

Nuorten kokemukset oman kunnan päättäjien suhtautumisesta nuoriin vaikuttajina eivät näytä kovinkaan mairittelevilta. Vain 17 % nuorista arvioi päättäjien pitävän nuoria vartenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina asioissa, ja joka kymmenes on sitä mieltä, ettei nuoria vaikuttajina oteta tosissaan missään asiassa (Myllyniemi 2008, 65). Iän myötä nimittäin usko siihen, että kunnan päättäjät kuulisivat nuoria, laskee, varsinkin vasemmistolaisesti ajattelevien nuorten keskuudessa. Syy voi olla tiedon puute; esimerkiksi kunnallispolitiikkaan liittyen vain noin kolmannes nuorista tuntee saaneensa riittävästi tietoa vaikuttamismahdollisuuksistaan kotikunnassaan. Tiedon puute turhauttaa, mikä näkyy passivoitumisena. (Myllyniemi 2008, 123).

Myllyniemen mukaan (2008, 118 - 119) kunnan päätöksenteon kannalta ongelma suhteessa nuoriin on päätöksenteon demokraattisuudessa. Jos kunta olisi pelkästään hyvinvointipalveluja tietyille alueille tuottava ja koordinoiva yritys, demokraattisesta päätöksenteosta ei tarvitsisi kantaa huolta. Kunta on kuitenkin julkinen yhteisö, jolle on määritelty oma autonomia, oma alue ja verotusoikeus ja sitä kautta edustukselliseen demokratiaan perustuva päätöksentekojärjestelmä. Nuorten on vaikea hahmottaa, mikä hänen saamiensa palveluiden suhde on kunnanvaltuustoon, joka on kunnan kor-

kein päättävä elin. Kunta- ja palvelurakennemuutos tulee hämärtämään tätä suhdetta entisestään. Muutostilanteessa nuoren kuntalaisen suhde kuntaan näyttäytyy pelkättään kuntapalveluiden asiakkaana, jolloin hänen oikeutensa ikään kuin latistuvat asiakkaan oikeuksiksi. Kansalaisuus ja kansalaisoikeudet ovat kaukana poissa palvelukeskusteluista; tässä lienee haastetta kuntauudistukselle. (Myllyniemi 2008, 118 - 119.)

6.2 Kesälahden kunnan toimenpiteet nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi

Viime vuosina kunnille on lanseerattu mallia hyvinvointikertomuksesta, joka olisi useiden hallinnonalojen viranhaltijoiden yhdessä luottamushenkilöille valmisteleva asiakirja kuntalaisen hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavien tekijöiden muutoksista, kunnan kyvystä vastata väestön tarpeisiin ja hyvinvoinnin taloudellisesta merkityksestä kunnassa. Hyvinvointikertomus olisi suppeassa muodossa osa vuosittain julkaistavaa toimintakertomusta, joka toimisi hyvinvointistrategiatyön pohja-aineistona. Kesälahden taloussuunnitelman 2009 - 2011 strategisissa linjauksissa on kirjattu hyvinvointijohtamisen haasteiksi mm. johtamisen kehittäminen strategisen osaamisen tasolla ja kehittämishankkeisiin panostaminen sekä lasten ja nuorten palvelut. Linjauksen mukaan ollaan myös valmiita etsimään alueellisesti uusia ja monipuolisia hyvinvointitekijöitä. (Kesälahden kunta 2009.)

Poikajärven ja Penttilän (2008) tutkimuksen mukaan vain harvat kunnat ottivat kantaa siihen, miten hyvinvointistrategiat suuntaavat toimintaa ja resurssien jakoa. Esimerkiksi Kesälahdella ei ole määritelty toiminnan suuntaamista nimenomaan hyvinvointistrategian pohjalta. Silti hyvinvointistrategiat ja -ohjelmat ovat johtamisen työvälineitä, joiden avulla voidaan koordinoida usein vastualueiden yli meneviä tehtäviä, Poikajärvi ja Penttilä (2004, 18) muistuttavat.

6.2.1 Nuorisotoimi

Vapaa-aikatoimi liittyy läheisesti kunnan ylläpitämään opetus- ja sivistystoimeen. Tehtäväkenttään kuuluvat nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimialat. Painopistealueena ovat lapset ja nuoret, joskin toiminnassa huomioidaan kaikki ikäryhmät. Toimintaa on kaikilla toimialoilla suunnattu paikalliseen ja seudulliseen yhteistyöhön. Esimerkiksi

kuntien ja läänitason yhteisten projektien avulla pyritään kehittämään ja suuntaamaan vapaa-aikatoimen eri tehtävälueita. (Kesälahden kunta 2009.)

Nuorisotoimi on osa kunnan vapaa-aikatoimea. Yhdenvertaisuuden toteutuminen nuorisotyön käytännöissä ja toimintaperiaatteissa koskettaa kaikkia nuoria, nuorisotyön ammattilaisia ja vapaaehtoistoimijoita. (Kesälahden kunta 2009.) Nuorisolain (72/2006 7§) mukaan kunnan nuorisotyö koostuu ”nuorten kasvatuksellisesta ohjauksesta, toimintatiloista ja harrastusmahdollisuuksista, tieto- ja neuvontapalveluista, nuorisoyhdistyksen ja muiden nuorisoryhmien tuesta, liikunnallisesta, kulttuurisesta, kansainvälisestä ja monikulttuurisesta nuorisotoiminnasta, nuorten ympäristökasvatuksesta sekä tarvittaessa nuorten työpajapalveluista tai muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista” (Itä-Suomen lääninhallitus 2009). Kunnan nuorisotoimessa tehdään pääsääntöisesti ennaltaehkäisevää nuorisotyötä. Erityisnuorisotyöntekijät toteuttavat korjaavaa ja etsivää nuorisotyötä. Tätä suorittavat osaltaan myös nuorisolle suunnatut työpajat, kuten Keski-Karjalassa Kajastuspajat (ks. s. 23).

Kesälahden kunnan nuorisotoimen alueen toiminta-ajatuksena on nuorisotyön kehittäminen ja suuntaaminen pääsääntöisesti ennaltaehkäisevään toimintaan, kuten osallisuuden ja vaikuttamisen lisäämiseen, huomioiden myös syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sosiaalisen tukemiseen (oman elämän haltuun otto). Ennalta ehkäisevää päihde- ja huumevalistusta toteutetaan yhdessä koulu- ja sosiaalitoimen ja poliisiviranomaisten kanssa. Kyseessä on siis toiminta, joka täydentyy ja muuntuu yhteiskunnallisten ja paikallisten tarpeiden mukaan. (Kesälahden kunta 2009.)

Nuorisotalo

Kirkonkylän keskustassa sijaitseva nuorisotalo toimii aikoinaan Ruotsin valtion Suomen kunnille lahjoittamassa entisessä terveystalossa. Henkilökuntaa on 2 - 3 työntekijää, lisäksi kausiluontoisesti kesätyö-, työharjoittelu- ja työvalmennusjaksoilla olevia nuoria. Myös yläkoulun TET-viikoilla (työelämän tutustumisjakso) nuoria on tutustumassa talon töihin. Nuorisotalolla toimii 3 - 6-luokkaikäisten iltapäiväkerho kaksi kertaa viikossa ja yli 13-vuotiaille nuorille tarkoitettuja iltoja pidetään kolme kertaa viikossa. Perjantai-iltaisina ovat apuna vapaaehtoiset aikuisvalvojat sekä järjestöjen

puitteissa että yksityishenkilöinä. Nuorisotalolla on yhteisesti sovitut säännöt sekä toimintamalli ongelmatilanteita varten (ks. liite 3 ja 4).

Muutama vuosi sitten Keski-Karjalan (Kitee, Kesälahti, Tohmajärvi, Rääkkylä) kuntien ja seurakuntien nuoriso- ja vapaa-ajan virkahenkilöt, poliisiviranomaiset ja sosiaali- ja terveystoimet pitivät yhteisen tilaisuuden, jossa päätettiin julistaa nuorisotilat ja -tapahtumat Keski-Karjalassa savuttomiksi ja päihteettömiksi koskien niin nuoria kuin nuorten kanssa toimivia työntekijöitä ja vapaaehtoisia. Periaate ulottui sovitusti myös sekä omiin että ulkopuolisten järjestämiin nuorten tapahtumiin, kuten diskoihin, konsertteihin, retkiin, matkoihin ja rippileireihin sekä kaikkiin nuorisotaloilla tapahtuviin toimintoihin. Hankkeella oli toki vastustajansakin - eivät nuoret itse vaan yllättäen joidenkin seurakuntien nuorisotyöntekijät ja diskojen järjestäjät. Yksimielisyyteen kuitenkin päästiin, koska päätökselle oli vahvat perusteet jo lain puitteissakin. (Kesälahden kunta 2009.)

Projektit

Keski-Karjalan kuntien nuoriso- ja vapaa-aikatoimet ovat aktiivisesti tehneet yhteistyötä erilaisten nuorisohankkeiden tiimoilta. Esimerkkeinä mainittakoon TietoKekkasu (Keski-Karjalan seudullisen nuorisotiedotuksen hanke) ja Itärajan nelikko, Ir4 (nuorisotiedotuksen verkkopalveluhanke). Vuoden 2008 lopussa päättynyt TietoKekkasu-projekti keskittyi nuorten yhteisöllisyyden ja vaikuttamisen kehittämiseen nuorisotiedotusohjelman pohjalta. Hanke perustui ERYICA:n sekä kuntien ja nuorisotyöntekijöiden lausuntoihin nuorisotiedotuksen kehittämisen ja toteuttamisen tarpeellisuudesta, Euroopan neuvoston ministerikomitean suositukseen Euroopan nuorille annettavasta tiedotuksesta ja neuvonnasta, OPM:n suositukseen nuorisotiedotuksesta kunnissa sekä OPM:n yleiskirjeeseen 14/300/2004 EU:n nuorisopolitiikan tavoitteiden toteuttamisesta Suomessa. (TietoKekkasu 2006 - 2008.)

Lähtökohtana hankkeelle oli seudullisen nuorisotiedotuksen toteuttaminen niin, että sillä on nuorten tiedonsaantia lisäävä, nuorten osallisuutta, osallistumista ja ryhmäytymistä kehittävä konsepti. Hankkeessa ei ollut kysymys pelkästään verkkosivujen ja tiedotusmateriaalin tuottamisesta ja nuorisotiedotuspisteiden perustamisesta, vaan jatkuvasta nuorisotoiminnasta edellä mainittujen asioiden sisällä. Näitä ovat esimerkiksi nuorisotapahtumat, osallisuusverstaat, seminaarit ja nuorten ryhmätoiminnot.

Hankkeen tuloksena hahmottui, millaisella sapluunalla sivuja aletaan valmistaa. Hankkeen aikana saatiin paljon materiaalia tulevien nuorten sivujen sisältöön, ja sen lisäksi nuoret toimittivat verkossa kaksi lehteä, jotka jaettiin Keski-Karjalan kuntien nuorille kouluissa, nuorisotiloissa ja -tilaisuuksissa. Hanke huomioitiin valtakunnallisissa uutisissa, kun nuoret olivat esittelemässä toimintaa CIMO:n kansainvälisessä nuorisotiedotustapahtumassa. (TietoKekkasu 2006 - 2008.)

Itärajan nelikko -hanke, joka alkoi vuoden 2009 alusta, puolestaan jatkaa nuorisotiedotusohjelman konkretisointia verkkopalveluilla (ks. www.ir4.fi). Kohderyhminä ovat yläkoulun nuoret ja erityisesti yläkoulun päättäneet nuoret jotka siirtyvät opiskelemaan muualle mutta asuvat vielä kotikunnassa. Sivujen kautta he pystyvät vaikuttamaan ja saavat ajankohtaista tietoa nuorten asioista paikallisesti ja seutukunnallisesti. Kuntien nuoriso- ja vapaa-ajan virkahenkilöillä on lähinnä taustatukijan ja päivittäjän rooli. Niinpä sivujen toteuttamisesta vastaavat tiedotustiimit muodostuvat kuntien nuorista, ja aikuiset toimivat tausta-asiantuntijoina. (Itärajan Nelikko 2009 - 2010.)

Tuoreen hankkeen tavoitteena on yhteisten www-sivujen kautta luoda nuorille mahdollisuus saada tietoa ennen kaikkea paikallisista ja alueellisista mutta myös valtakunnallisista ja kansainvälisistä toiminta- ja osallistumisvaihtoehdoista. Nuoret voivat paitsi hakea halutessaan itsenäisesti tietoa eri lähteistä ongelmien ratkaisemiseksi, myös saada henkilökohtaista neuvontaa pulmakulma -palvelun kautta. Sivustolle hankittavan valtakunnallisen Aloitekanava.fi -verkkodemokratiapalvelun avulla mahdollistetaan nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen sekä nuorten kuuleminen. Hankkeen aikana nuorille annetaan mediakoulutusta (ohjelmien käyttökoulutus, tiedonhaku ja -hallinta, medialukutaito). Keskeistä on nuorten osallistaminen oman elämänsä vaikutamisareenoihin ja tiedon, ohjauksen ja neuvonnan tasapuolinen saatavuus nuorten elämään liittyvissä asioissa. Tekemällä oppiminen ja yhdessä tekeminen ovat hankkeessa olennaista. Nuoret ovat itse aktiivisia sivujen sisällöntuottajia ja kehittäjiä. Alkuvaiheessa www-sivuja on ollut ideoimassa n. 28 nuorta Keski-Karjalan kunnista. (Itärajan Nelikko 2009 - 2010.)

6.2.2 Keski-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukeskus Helli

Keski-Karjalassa asuu noin 20 000 asukasta. Tähän saakka neljä kuntaa ja yksi kuntayhtymä ovat tuottaneet sosiaali- ja terveyspalveluja osaksi erikseen ja osaksi yhdes-

sä. Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdistämisellä tavoitellaan riittävien palvelujen turvaamista kuntalaisille. Kasvavaan palvelutarpeeseen on vastattu perustamalla sosiaali- ja terveyspalvelukeskus Helli, joka aloitti toimintansa vuoden 2009 alusta. Helli tuottaa tilaajakeskuksen (kuntien yhteinen sosiaali- ja terveyslautakunta) tilaamat palvelut. Yhteinen sosiaali- ja terveyslautakunta on tilaajana ison haasteen edessä pohtiessaan palvelutarpeita. Lautakunnan tehtävänä on linjata se, mitä palveluja ei itse tuoteta ja mitä kunnat ovat valmiit rahoittamaan. (Kiteen kaupunki 2009.)

Lasten ja nuorten palvelut koostuvat terveysneuvonnan, päivähoidon ja esiopetuksen palveluista sekä perheiden ja lasten erityispalveluista, joihin kuuluvat tutkimus-, kuntoutus- ja terapiapalvelut, koulukuraattorin palvelut, lastensuojelu, elatusturva sekä lastenvalvojan ja perhetyön palvelut. Lasten ja nuorten palvelut järjestetään kuten tähänkin saakka pääsääntöisesti lähipalveluina kuntakeskuksissa, mutta Helliin käynnistettyä asiakkaalla on mahdollisuus käyttää palveluita yli kuntarajojen, itselleen parhaiten sopivassa paikassa. Palvelukokonaisuuksia ovat

- perhesuunnittelu-, äitiys- ja lastenneuvolapalvelut
- koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut
- päivähoidon palveluohjaajan palvelut
- tutkimus-, kuntoutus ja terapiapalvelut
- lastensuojelu- ja lastenvalvojan palvelut. (Kiteen kaupunki 2009.)

6.2.3 Kajastuspajat – nuorten työpajatoiminta

Raja-Karjalan Kajastuspajat on Itä-Suomen lääninhallituksen, Kiteen kaupungin, Kesälahden, Rääkkylän ja Ilomantsin kuntien rahoittama ja Honkalampi-säätiön hallinnoima ESR-rahoitteinen nuorten työpajatoiminnan kehittämisprojekti. Projektin päämäärinä ovat nuorten työpajatoiminnan järjestäminen ja kehittäminen Keski-Karjalan ja Ilomantsin seudulla sekä työpajatoiminnan toteuttaminen nuoren sosiaalisen vahvistamisen välineenä. Tavoitteena on työpajatoiminnan integroiminen hallinnoijaorganisaation perustoimintaan ja työpajatoiminnan juurruttaminen tilaaja-tuottajamallin mukaiseksi, vakiintuneeksi toiminnaksi. Projektin kohderyhmänä ovat 17 - 24-vuotiaat, pääasiassa vailla ammatillista tutkintoa olevat nuoret, jotka ohjautuvat projektitoimintaan työvoimatoimiston kautta. Osallistujien peruskoulu on suoritettu, mutta asiakkaan nivelvaihe (siirtyminen keski-asteen koulutukseen) on pitkittynyt. Kaikkien projekti-

toiminnassa aloittavien asiakkaiden vallitsevana työmarkkina-statuksena on työtön. (Raja-Karjalan Kajastuspajat 2010.)

Lyhykestoiset työttömyysjaksot eivät ole nuorten keskuudessa harvinaisia. Vakavaksi nuorisotyöttömyys muuttuu kuitenkin silloin, kun nuori ei pysty tai kykene kouluttautumaan tai työllistymään. Tilanteen pitkittyessä pahentuvat pitkäaikaistyöttömyyden kerrannaisvaikutukset, kuten alentunut työ- ja toimintakyky sekä haluttomuus hakeutua työhön tai ammatillisiin opintoihin. Tällöin nuori putoaa järjestelmästä, ja tarvitaan monimuotoista tukea, jonka avulla nuori pystytään nostamaan takaisin. Tilanteeseen pitäisi pystyä reagoimaan riittävän varhaisessa vaiheessa, jolloin mahdolliset kohdennetut tukimuodot voisivat löytyä sosiaalisen nuorisotyön tai nuorten sosiaalisen työllistämisen toimintamuodoista. Tätä nimitetään etsiväksi nuorisotyöksi. (Raja-Karjalan Kajastuspajat 2010.)

Projektin asiakkaat (54 osallistujaa/vuosi) ovat työvoimapolitiisessa (rahoittaja: Pohjois-Karjalan TE-keskus) aikuiskoulutuksessa. Koulutuksen toteuttajana toimii Honkalampi-säätiö projektihenkilöstönsä välityksellä. Työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa käytetään alihankkijoina eri alojen asiantuntijoita sekä koulutusosioita (esim. ATK- ja Asiointi- ja vuorovaikutus-, EA 1-kurssi). Koulutus toteutetaan 26 opintoviikon kokonaisuutena, joka sisältää niin teoria- kuin työssäoppimisjaksoja sekä tutustumista eri ammatteihin ja koulutuspaikkoihin TET-jaksojen (työelämään tutustuminen) avulla. Koulutuksen pohjana olevaa opetussuunnitelmaa muokataan jokaisen osallistujan henkilökohtaisten ominaisuuksien/tarpeiden ja vallitsevan elämäntilanteen perusteella (HOJKS). (Raja-Karjalan Kajastuspajat 2010.)

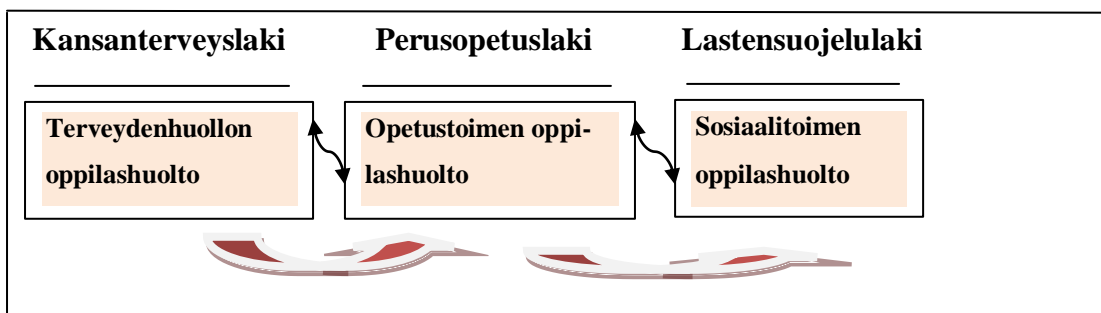
Projektitoiminnan vaikuttavuutta arvioidaan osallistujaseurannan perusteella. Seuranta toteutetaan sekä toteuttajaorganisaation että rahoittajatahojen ohjeistuksen pohjalta. Seurannan mittaristona käytetään jatkotoimenpidettä (työmarkkinastatus) projektin päätyttyä. Yhteistyötä tehdään hallinnoijaorganisaation ja alueen muiden paikallistojien, viranomaisverkostojen ja koulutuspaikkojen järjestäjien kanssa. (Raja-Karjalan Kajastuspajat 2010.)

6.2.4 Koulutoimi

Oppilashuolto

Martiskaisen mukaan OECD-maiden peruskoululaisten osaamistutkimuksissa (PISA) suomalaiset koululaiset ovat menestyneet parhaiten. Kansainvälisessä vertailussa suomalainen peruskoulu on onnistunut hyvin tehtävässään huolehtia koko ikäluokan opetuksesta. Suomalaisten koululaisten menestymiseen kansainvälisessä vertailussa on monia syitä, mm. korkeatasoinen opettajakoulutus. Oppilashuollolla ja sen tukitoimenpiteillä on ollut myös huomattava vaikutus. Perusopetuslain mukainen oppilashuolto on oppilaan hyvin oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Oppilashuollolla pyritään edistämään oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö sekä suojata mielenterveyttä. Oppilashuolto on myös oppimisvaikeuksia, terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa. (Martiskainen 2008.)

Suomessa lainsäädäntö velvoittaa organisoimaan oppilashuollon kaikissa kouluissa. Kunnan on järjestettävä riittävät oppilashuoltopalvelut koulujen ja oppilaiden käyttöön. Martiskainen huomauttaakin, että oppilashuoltoon liittyvä toiminta on osa koulutyötä ja oppilaalla on oikeus oppilashuollon palveluihin ilmaiseksi koulupäivän aikana. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisön työntekijöille. (Martiskainen 2008.)

KUVIO 2. Oppilashuollon hallinnollinen yhteistyö (mukaan Martiskainen 2008)

Oppilashuolto on monialaista toimintaa kunnissa, ja se perustuu lastensuojelu-, kansanterveys- ja perusopetuslakeihin. Perusopetuslaissa (13.6.2003/477, 31 a §) lapsen ja nuoren hyvinvointi ja turvallinen oppimisympäristö on oppimisen edellytys. Myös ennalta ehkäiseminen, varhainen puuttuminen ja oppilaan oikeus maksuttomaan oppilashuoltoon ovat keskeisiä oikeuksia. Jokaisen koulun opetussuunnitelman tulee sisältää oppilaiden tukitoimenpiteet. Kouluilla tulee olla oppilashuollon suunnitelma, suunnitelma kriisitilanteita varten, järjestyssäännöt ja suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi. (Martiskainen 2008.)

Koulun oppimishuoltoryhmän tehtävänä on etsiä vaihtoehtoja yksittäisen oppilaan auttamiseen sekä edistää koko yhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia. Huoltoryhmään kuuluu yleensä rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja ja kouluterveydenhoitaja. Kokouksiin voidaan kutsua muutakin huoltohenkilöstöä, kuten psykologi tai sosiaalityöntekijä. Mukaan kutsutaan tarvittaessa oppilas ja hänen huoltajansa. Ryhmässä käsitellään esimerkiksi oppimis- ja keskittymisvaikeuksia, koulukiusaamista, kaverisuhteongelmia, päihteiden käyttöä, perheongelmia ja poissaoloja sekä koulunkäynnin laiminlyömistä. (Martiskainen 2008.)

Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa. Tehtävinä ovat esimerkiksi osallistuminen oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien tunnistamiseen ja selvittämiseen. Kun ongelmat tunnistetaan mahdollisimman varhain, jatkotutkimukset ja hoidon järjestäminen helpottuvat ja oppilas saa avun nopeasti. Terveystiedon opetukseen osallistuminen sekä koulukypsyyden ja oppimisedellytysten arviointi, tarvittaessa ohjaaminen koulupsykologin tutkimuksiin. Kartoitusta tehdään terveystarkastuksissa, -tapaamisissa ja seulontatutkimuksissa. (Karjalainen 2008.)

Keskeinen koulun terveydenhuollon tehtävä on pitää yhteyttä oppilaiden vanhempiin. Lapsen pahoinvointia selvitettäessä joudutaan yhä useammin ratkomaan mielen, vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden ongelmia. Luottamukselliset suhteet perheisiin helpottavat yhteydenottoa puolin ja toisin. Avoin tiedottaminen ja vanhempien kutsumi-

nen mukaan kouluterveydenhuollon laaja-alaisiin terveystarkastuksiin ja -tapaamisiin parantavat myönteisen yhteistyön mahdollisuuksia. Kouluterveydenhuollon henkilöstösuositus on 600 oppilasta terveydenhoitajaa kohden ja 500 oppilasta lääkärin yhtä työpäivää kohden. Kesälahdella tämä toteutuu niin, että n. 340 oppilasta kohden terveydenhoitajalla on ½ työpäivää ja lääkäriellä 1 työpäivä. (Karjalainen 2008.)

Oppilastoimikunta ja tukioppilastoiminta

Oppilaskunnalla tarkoitetaan jonkin oppilaitoksen tai vastaavan laitoksen oppilaista tai opiskelijoista koostuvaa elintä. Oppilaskuntaa vastaavasta elimestä käytetään eri kouluissa ja laitoksissa eri nimityksiä ja se käsittää kaikki tietyssä oppilaitoksessa opiskelevat oppilaat tai opiskelijat. Oppilaskunnat ovat usein järjestäytyneet siten, että oppilaskunnalle valitaan hallitus, joka hoitaa päivittäistä toimintaa. Oppilaskunta saattaa myös valita keskuudestaan valtuuston, joka käyttää perinteisesti ylintä päätösvaltaa yleiskokouksen ulkopuolella. (Oppilaskunta 2010.)

Oppilaskunnat ovat yleensä luonteeltaan julkisoikeudellisia yhteisöjä. Koska esimerkiksi lukioiden oppilaskunnat ovat olemassa lukiolain nojalla, ei niitä tarvitse rekisteröidä yhdistyksiksi. Oppilaskunnalla voi olla tehtävänsä toteuttamiseksi tarvittavaa varallisuutta. Vuonna 1998 tapahtuneen lakimuutoksen puitteissa oppilaskuntatoiminta kouluissa ei enää ole lakisääteistä, mutta niissä useimmiten kuitenkin toimii oppilaskunta, joka edustaa oppilaita ja järjestää yhteistoimintaa. (Oppilaskunta 2010.) Kesälahden kouluissa oppilaskunnat on perustettu sekä 1 - 6 vuosiluokille että 7 - 9 vuosiluokille. Oppilaskunta on olemassa vaikuttaakseen ja kehittääkseen koulun asioita; se on opiskelijoiden äänitorvi ja vaikutuskanava koulun asioihin. Oppilaskunta järjestää vuosittain esimerkiksi Taksvärkkikeräyksen, konvaillat ja teemapäiviä. Yleisesti toiminta on järjestetty siten, että oppilaskunnalla on valittu hallitus, jossa on edustus jokaiselta luokka-asteelta. Oppilaskuntatoimintaa valvoo yleensä tehtävään määrätty opettaja. Joissain tapauksissa oppilaskunnan ohjaava opettaja saa tehtävistään myös korvauksen. (Kesälahden kunta 2009.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti tukioppilastoiminnan maassamme vuonna 1972. Tukioppilastoiminta kattaa lähes 90 % perusopetuksen 7. - 9.-luokista. Vuosittain noin 14 000 tukioppilasta saa tehtävänsä koulutuksen. 1. - 6.-luokilla on kum-

mioppilastoimintaa ja lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tutortoimintaa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) tukee ja kehittää tukioppilastoimintaa monin tavoin. Moni MLL:n yhdistys tekee yhteistyötä koulujen tukioppilastoiminnan kanssa. Tukioppilastoiminta on peruskoulussa toimiva tukijärjestelmä, joka perustuu vertais-tuen ajatukseen. Toiminta on kirjattu opetussuunnitelmaan sisältäen vertaistukea, vapaaehtoistoimintaa ja nuorisotyötä koulun arjessa (Tukioppilastoiminta Mannerheimin Lastensuojeluliitossa 2010.)

Tukioppilaat, jotka ovat 8. - 9. luokkalaisia, saavat koulutuksen, ja toiminnasta vastaa koulussa työskentelevä aikuinen ohjaaja. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Tukioppilastoiminta parantaa koulun työskentelyilmapiiriä muun muassa ehkäisemällä koulukiusaamista, sovittelemalla ristiriitatilanteissa ja edistämällä suvaitsevaisuutta. Tukioppilaiden järjestämä toiminta luo me-henkeä koulussa ja edesauttaa hyväksyvän ja myönteisen ilmapiirin ja yhteisön syntymistä. (Tukioppilastoiminta Mannerheimin Lastensuojeluliitossa 2010.)

Yhteisöllisyyttä opitaan pääasiassa koulussa. Jos koulun valmiudet rakentaa positiivista ilmapiiriä ja yhteisöä ovat vähäiset, nuoren yhteisölliset taidot ja kokemukset jäävät kapea-alaisiksi. Sosiaalisen syrjäytymisen siemen näkyy koulussa ryhmistä poissulkeutumisena ja vetäytyvien oppilaiden yksinäisyytenä. Tukioppilastoiminnan painopiste on ennaltaehkäisyssä. Tavoitteena on luoda ilmapiiri, jossa kaikki kouluyhteisön jäsenet tulevat hyväksytyksi ja jossa kiusaamista ei missään muodossa hyväksytä. Jo se, että koulussa järjestetään kiusaamista ehkäisevää toimintaa, antaa selvän viestin yhteisön periaatteista. Jokainen koulu toteuttaa omannäköistään toimintaa ja toimintamuodot saattavat vaihdella. Keskeisimpiä tukioppilaiden toimintoja ovat uusien oppilasryhmien kummeina toimiminen ja ryhmäytymisen tukeminen oppitunteja pitämällä ja toiminnallisia tutustumisleikkejä järjestämällä, koulun ja nuorten palveluista sekä harrastuksista tiedottaminen ja luotettavana keskustelukumppanina toimiminen. (Tukioppilastoiminta Mannerheimin Lastensuojeluliitossa 2010.)

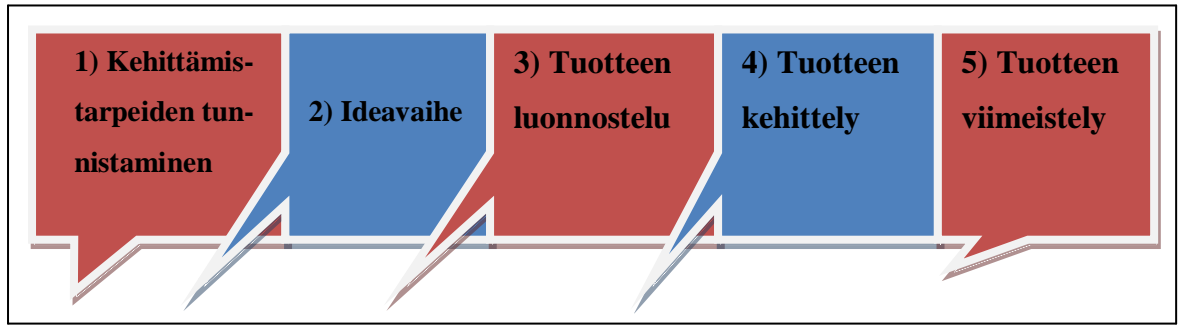
6.2.5 Nuorisotyö seurakunnissa ja järjestöissä

Kesälahden evankelisluterilaisella seurakunnalla on nuorisotyöntekijän vetämät lapsi- ja nuorisokerhot, isostoimintaa ja yhteistyössä kunnan ja 4H-yhdistyksen kanssa järjestettävät askartelutapahtumat. Seurakunta on osallistunut nuorisotalon nuorten iltojen päivystykseen samoin kuin Helluntaiseurakuntakin. Nuorisotyötä tekevät aktiivisesti myös kolmannen sektorin toimijat. Paikallisia yhdistyksiä on esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitolla ja Pelastakaa Lapset ry:llä. Myös Kesälahden Nuoriso-seura, Kesälahden Siniveikot (Partio), Nuori Suomi, Palokuntanuoret ja Martat toteuttavat toiminta-ajatuksensa mukaista nuorisotyötä. Harrastusyhdistykset, kuten metsästys- ja kalastusseurat sekä kylätoimikunnat, pitävät yllä nuorisotoimintaa. Kunta tekee järjestöjen kanssa paljon yhteistyötä järjestämällä tapahtumia, retkiä ja leirejä ja avustaa toimintaa myöntämillään vuosittaisilla toiminta-avustuksilla. Kesälahden vapaa-aikatoimen budjetti koko kunnan budjetista oli vuonna 2009 reilut 310 000 euroa (vajaa 2,5 %), ja nuorisotoimijoille jaettava vuosittainen avustus on ollut jo usean vuoden ajan n. 4200 euroa.

7 TUOTEKEHITYSPROSESSI KEHITTÄMISTYÖN JÄSENTÄJÄNÄ

7.1 Tuotekehitysprosessin vaiheet

Tuotekehitysprosessin lähestymistapa on vaiheinen prosessimalli (Jokinen 2001, 14, Jämsä & Manninen 2000, 28; Hietikko 2008, 42). Prosessit ovat vuosien mittaan kehittyneet yhteiskunnan muutoksen myötä. Hietikon (2008, 42) mukaan vuosien varrella on ollut innovaatio- ja markkinavetoisia prosesseja, niiden yhdistelmiä sekä peräkkäismalleja (Ulrich-Eppinger -malli). Sosiaali- ja terveysalalla tuotteiden suunnittelu ja kehittäminen jäsenetään tuotekehityksen perusvaiheiden mukaan, ja prosessissa tavoitteet ja aikaansaannokset määräytyvät organisaatiokohtaisesti (Jämsä & Manninen 2000, 28).

KUVIO 3. Tuotekehitysprosessin vaiheet (Jämsä & Manninen 2000 mukailten)

Ylemmän ammattikorkeakoulutuksen keskeisenä tavoitteena kehittämistyössä on yhteys työelämään. Tässä kehittämistyössä työelämän edustajina olivat mukana Mikko Sairanen ja Kimmo Martiskainen koulutoimesta ja Sirkka Karjalainen ja Pirkko Asikainen sosiaalitoimesta. Vuoden 2009 alusta sosiaalitoimen edustajien työnantajaksi vaihtui Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Helli, jolloin Pirkko Asikainen jäi pois tiimistä. Nuorten hyvinvointimallia kuntaan oli ideoitu ja pohdittu työpaikkatiimin tapaamisissa ja vapaamuotoisissa keskusteluissa. Pohdittiin, ketä nuorisotoimijoita, yhteisöjä tai kumppaneita sidosryhmiin valitaan, millaisia hyvinvoinnin osatekijöitä malliin muodostetaan ja millä menetelmällä aineisto kerätään. Lista työpaikkatiimin ja sidosryhmien tapaamisista liitteessä 6.

Kun päätös tuotteesta ja sen ominaisuuksista on tehty, alkaa kehittämistyö. Jämsän ja Mannisen (2000, 95) mukaan siinä voidaan erottaa viisi vaihetta. Tuotekehitysprosessiin integroituu monia eri tekijöitä eli tuotekehityksen tukitoimintoja, joita voivat olla esimerkiksi standardit, turvallisuus- ja tuotevastuukysymykset. Tuotteita koskevat myös elinkaareen, budjettiin ja markkinointiin liittyvät asiat.

7.1.1 Ongelmien tai kehittämistarpeiden tunnistaminen

Tuotteiden suunnittelu ja kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla jäsentyy yleensä tuotekehityksen perusvaiheiden mukaan. Vaiheesta toiseen liukuminen voi tapahtua jo ennen kuin edellinen vaihe on päättynyt (Jämsä & Manninen 2000, 28 - 29; Tuomi & Sarajärvi 2009, 150). Kehitysprosessi tulee tarpeelliseksi, kun tuote itsessään tai sen laatu ei enää vastaa tarkoitustaan. Jokinen (2001, 17) ja Hietikko (2008, 42) korostavat alkuvaiheessa tarpeen ja toteuttamismahdollisuuksien selkeyttämistä. Kun tarve ja toteuttamismahdollisuudet kohtaavat, tuotekehitysprosessi voi käynnistyä. Tutkimus

alkaa aiheenvalinnalla. Täytyy muistaa, että aiheen valinta on aina myös eettinen kysymys (Tuomi & Sarajärvi 2009, 151). Opinnäytetyöni aihe, nuorten hyvinvointimalli, lähti tarpeesta hienosäätää läänin strategiatyökalu paikallistason (kunnan) nuorten hyvinvointimalliksi. Sitä voisi nimittää asiakirjaksi, joka antaa yhteisen toimintamallin nuorison parissa työtä tekeville. Asiakirjan muotona voisi olla esimerkiksi taulukko, kuvio tai molempia. Työelämätiimin palaverissa ja ”käytäväkeskusteluissa” todettiin hyvinvointimallin tarpeellisuus ja prosessi pääsi käyntiin.

Kolmannen sektorin nuorisotyötoimijoille sekä niille, joiden toimiala sivuaa nuoria, lähetettiin kirje ja pyydettiin kommentteja edellä mainittuihin aiheisiin. Seuraavassa työpaikkatiimin kokouksessa jatkettiin keskustelua sidosryhmien ja muiden yhteistoimijoiden koostumuksesta ja käytiin läpi palautuneet kommentit. Sen jälkeen kutsuttiin edustajia sidosryhmistä ja muista yhteistoimijoista yhteiseen palaveriin ja keskustelu nuorten hyvinvointimallin sisällöstä pääsi alkuun. Sidoryhmiä kunnan ja luottamushenkilöstön lisäksi olivat esimerkiksi seurakunnat, kolmas sektori (nuorisotoimijat ja muut, joiden toiminta sivuaa nuoria), viranomaiset, yrittäjät, TE-toimistot ja erilaiset paikalliset, alueelliset, valtakunnalliset ja kansainväliset nuorisohankkeet. Osapuolet suhtautuivat innokkaasti ja myönteisesti hyvinvointimalliin. Yhteistoimintaan kunnan ja kolmannen sektorin kanssa on toteutettu aiemminkin, mutta katsottiin, että on kuitenkin hyvä kirjoittaa näkyväksi nykytilanne ja resurssit, ja lähteä siitä kehittämään toimintaa tarpeen mukaan. Myös nuorten hyvinvoinnin alkukartoituksena toimivan kyselyn sisällöstä ja kysymysten asettelusta keskusteltiin paljon. Keskustelujen pohjalta tein muutamia alustavia kysymysryhmiä. Keskustelun perusteella kysymyksiä poistettiin, lisättiin ja ryhmiteltiin eri aihealueiden alle. Prosessin tuloksena syntyi hyväksytty kyselylomake (ks. liite 5). Lista työpaikkatiimin ja sidoryhmien tapaamisista liitteessä 6.

Kyselyn aineistonkeruu tapahtui siis järjestämällä lomakekysely Kesälahden koulun 7. - 9. luokan oppilaille. Kyselyn tavoitteena oli saada hyvinvointimalliin paikalliset indikaattorit, joiden mukaan määritellään myös hyvinvoinnin osatekijät ja sidoryhmät. Kysely toteutettiin jakamalla oppilaille kirjalliset kyselylomakkeet, joihin vastattiin opettajien valvonnassa. Kyselyn pääotsikoissa kysyttiin elinoloihin, kouluoloihin, ystäviin ja harrastuksiin sekä vaikuttamiseen liittyviä kysymyksiä. Pääotsikoista ”elinolot” ja ”kouluolot” on valittu vastaamaan läänitason kouluterveyskyselyssä (Luopa ym. 2008) ja Kesälahden kouluterveyskyselyssä (Rauhala ym. 2008) käytettyjä päät-

sakkeita. Tässä opinnäytetyössä käytetään Itä-Suomen kouluterveyskyselystä termiä ”läänitason kysely”, Kesälahden kouluterveyskyselystä ”paikallistason kysely” ja opinnäytetyön kyselystä ”hyvinvointikysely”.

Kouluterveyskyselyissä kohderyhmänä ovat olleet yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaat, kun omassa hyvinvointikyselyssäni kohderyhmänä olivat kaikki yläkoulun oppilaat, siis luokat 7 - 9. Hyvinvointikyselystä saatuja paikallisia indikaattoreita vertailin läänitason kouluterveyskyselyn tuloksiin saadakseni laajemman näkökulman hyvinvoinnin osatekijöihin. Tuloksia käytin pohjana nuorten hyvinvoinnin osatekijöiden nimeämisessä ja niiden painottumisessa eri toimijoiden kesken. Sen vuoksi joihinkin kyselyn osiin on lisätty tarkentavia lisäkysymyksiä kuten Elinolot-osiossa tupakointi- ja alkoholikäyttäytymistä kartoitettaessa. Saaduista tuloksista johdetaan sitten hyvinvoinnin osatekijät nuorten hyvinvointimalliin.

Tulokset analysoin prosenttiosuuksin ja lukumäärin. Yläkoulun 76 oppilaasta kyselyn palautti 69 oppilasta (90 %). Vastanneista oppilaista 36 (52 %) oli tyttöjä ja 33 (47 %) poikia. Seitsemäsluokkalaisista tyttöjä oli 11, poikia 8, yhteensä 19 (27 %). Kahdeksaslukkalaisista tyttöjä oli 11, poikia 13, yhteensä 25 (36 %), ja 9. luokalla vastaavat luvut olivat 14 ja 12, yhteensä 26 (37 %). En ole analysoinut erikseen tyttöjen ja poikien vastauksia, vaikka niistä olisi voinut mahdollisesti nousta huomion arvoisia seikkoja hyvinvointimallia koottaessa. Oppilaat olivat täyttäneet melko tunnollisesti kaikki kohdat. Avoimia kysymyksiä oli aika paljon, ja mietinkin niitä laatiessani, osaanko muotoilla kysymykset kohderyhmän kokemus- ja ajatusmaailmaa vastaaviksi. Oppilaiden antamasta kyselypalautteesta voi päätellä jo ainakin osittain, mille tasolle vastaajat kyselyn määrittivät.

Elinolot

Asuinpaikaksi yksi nuori ilmoitti kerrostalon, 66 omakotitalon ja kaksi rivitalon. Lähes 89 %:lla vastanneista perheeseen kuului molemmat vanhemmat, 4,3 %:lla äiti ja 1,4 %:lla isä. 5,7 %:lla perheeseen kuului myös muu aikuinen (huoltaja/isovanhempi). Läänitason kyselyssä nuorilla muu kuin ydinperhe oli n. 22 %:lla vastaajista, ja paikallistason kyselyssä vastaava luku oli 19 %:a.

”Mie omistan isosiskon ja samassa rakennuksessa asuu mummi ja vaa-ri.”

”Sisaruksia miulla on neljä ja miulla on molemmat vanhemmat. Lemmikkejä on yksi kissa, kani ja akvaariokaloja.”

Sisaruksia oli 17 nuorella, ja 22 nuorella sukulaisia asui samalla tai lähipaikkakunnalla. Taskurahaa nuori sai 5 - 100 euroa kuussa, kaksi vastanneista oli tienannut palkkaakin, ja kotitöitä vastaan korvausta sai 13 vastanneista.

Tupakoivia vanhempia oli 26,4 % eli 17 nuoren äiti ja/tai isä tupakoi. 2,8 % nuorista ilmoitti tupakoivansa itse päivittäin, kun läänitason kyselyssä vastaava luku oli 16 % ja paikallistason kyselyssä 14 %. Yksi tupakoi viikoittain ja kolme sitä harvemmin. Kolmessa tapauksessa nuori oli hankkinut savukkeensa kavereilta ja kaksi jotain muuta kautta (ei vanhemmiltaan). 55 % nuorista ilmoitti ettei perheessä tupakoida lainkaan.

Taulukossa 3 alkoholin hankintatapojen trendi vaikuttaa hälyttävän yhtenäiseltä, semminkin kun tuloksen mukaan näyttäisi, että paikkakunnalla on yksi tai useampi aikuinen, joka välittää alkoholia alaikäisille. Läänitason kyselyssä asiaa oli lähestytty hieman toisin eli kysyttiin käytetyn alkoholin määrää. Selvityksen mukaan tosi humalassa oli vähintään kerran kuukaudessa n. 16 % vastanneista. Paikallistason kyselyssä vastaava luku oli 14 %.

TAULUKKO 3. Alkoholin käyttö (n= 69)

	äiti	isä	sisarukset	nuori itse	kaverit
%	60,8	66,6	34,7	27,5	30,4
Jos itse käytät alkoholia, minkä verran?					
%	7lk	8 lk	9 lk	yht	
viikoittain		1,4	1,4	2,8	
1 krt/kk	1,4	4,3	4,3	10,1	
vähemmän	2,8	8,6	4,3	15,9	
Onko käyttämäsi alkoholi...					
siideriä	1,4	8,6	7,2	17,3	
olutta	2,8	7,2	7,2	17,3	
viiniä	1,4	1,4	1,4	4,3	
viinaa	2,8	4,3	7,2	14,4	

Miten hankit alkoholin?				
ostan itse	1,4			1,4
kavereilta	1,4	5,7	5,7	13,0
vanhemmilta	1,4	4,3	2,8	8,6
muuta kautta	1,4	7,2	5,7	14,4

Työttömyyttä viimeisen vuoden aikana oli ollut 22 (31,8 %) nuoren perheessä, kun vastaavat luvut olivat läänitason kyselyssä n. 29 % ja paikallistason kyselyssä 22 %. Työttömyys oli jakautunut melko tasaisesti vanhempien, siis isän tai äidin kesken, muutamassa tapauksessa myös perheessä asuva täysi-ikäinen sisarus oli ollut työttömänä. Työttömyysjakson pituutta ei erikseen kysytty, mutta vastaukseen oli useimmiten lisätty ”muutaman kuukauden pituinen työttömyys”.

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa oli 17,3 %:lla nuorista. (läänitasolla 10 % ja paikallistasolla 8 %). Vaikeuksia he kuvasivat termeillä

”huudetaan, riidellään, ei kuunnella (nuorta)”

”ei voi kertoa omista asioistaan, varsinkaan negatiivisista.”

Vain kaksi nuorta eli 2,8 % kertoi kokeneensa fyysistä uhkaa viimeisen vuoden aikana, mutta ei kotona, vaan kavereiden taholta. Läänitasolla luku oli huomattavasti suurempi, eli n.18 %, paikallistason kyselyn mukaan 10 %.

Kouluolot

Hyvinvointikyselyn mukaan nuorista 76,8 % ilmoitti viihtyvänsä koulussa, mutta toisaalta 23,1 % vastasi ettei pidä koulunkäynnistä. Läänitasolla vastaava luku, siis niiden jotka eivät pitäneet koulunkäynnistä, oli huomattavasti pienempi eli 6 % ja paikallistasollakin vain 4 %. Kun vastaajia pyydettiin kuvailemaan miksi he eivät viihdy, vastaukset olivat esimerkiksi

”huono ilmapiiri, keskittymisvaikeuksia”

”ei kiinnostaa, tylsää”

”liian pitkä koulupäivä, ei ole kavereita”

”syrjitään.”

Myös työskentelyilmapiirin ongelmat näyttivät olevan hienoisessa nousussa verrattuna vuoden 2008 paikalliseen kyselyyn. 72,4 %:n mielestä koulussa oli kuitenkin hyvä yhteishenki, ja sitä määriteltiin esimerkiksi seuraavasti:

”autetaan toisiaan, ollaan sovussa”

”hyvä ryhmähenki”

”ei kiusata, hyvät kaverit”

”opet on ystävällisiä”

”voi puhua kaikille, hyvät kaverit”

”tullaan toimeen keskenään”

TAULUKKO 4. Ongelmakohtia koulunkäynnissä

	Kouluterveyskyselyt		
	hyvinvointikysely n= 69	läänitaso n= 12076	paikallistaso n= 59
työilmapiirissä on- gelmia	20,2%	36 %	19%
vaikeuksia opiske- lussa	15,9%	30%	20%
koulukiusaamista	10,1%	8%	12%
ei pidä koulunkäyn- nistä	23,1%	6%	4%

Liki 93 % nuorista vastasi myöntävästi kysymykseen, tuliko toimeen opettajien kanssa. Nuorten lempiaineita koulussa olivat liikunta (68 %), kotitalous (42 %), tekninen käsityö (23 %), kuvaamataito (20,2 %) ja kielet (18,8 %). Lempiaineita halusin kartoittaa siksi, että saisin perusteita hyvinvointimallin hyvinvoinnin osatekijöiden sekä toimijoiden tehtävien määrittelyyn.

Kysymykseen, miten koulukiusaaminen ilmenee, nuoret vastasivat näin:

”uhataan lyödä, puhutaan pahaa”

”syrjitään, haukutaan”

”tönitään”

”mollataan ulkonäköä ja naureskellaan”

Kiusaaminen ilmeni siis sekä fyysisenä että emotionaalisena kiusaamisena. Vain 27,5 % nuorista oli keskustellut kiusaamisesta vanhempiensa tai opettajan kanssa, ja joissakin tapauksissa, ei kaikissa, kiusaaminen oli loppunut, kun vanhemmat tai opettaja tai molemmat yhdessä olivat puuttuneet asiaan keskustelemalla yhdessä kaikkien osapuolien kanssa. Kiusaamisesta oli keskusteltu tunneilla ja sovittu yhteisistä pelisäännöistä, joita olivat esimerkiksi

”pitää kertoa kiusaamisesta kohdistuipa se itseen tai muihin oppilaisiin”

”ei häiriköidä tunneilla”

”yhteiset koulusäännöt, puututaan heti kiusaamiseen”

”hyvä yhteishenki”

”kunnioitetaan erilaisuutta.”

Kiusaamista voisi estää tai vähentää nuorten mielestä esimerkiksi

”olemalla kiusatun puolella, puhumalla, puuttumalla”

”tehostamalla (opettajien toimesta) valvontaa välitunnilla”

”olemalla kavereita”,

”puhumalla aiheesta luokissa ja miettimällä omaa toimintaa”

TAULUKKO 5. Nuori ja huumeet (n= 69)

Huumeet	%
Tarjotaanko koulun lähistöllä huumeita	1,4 %
Tiedätkö jonkun oppilaista käytävän	10,1 %
Onko kotibileissä tarjolla	0 %
Oletko itse kokeillut	1,4 %
onko keskusteltu tunneilla	91,3 %
onko keskusteltu perheessä	33,3 %

Läänitason kyselyssä huumeita oli kokeillut 5 % vastaajista, paikallistason kyselyssä ei tulosten mukaan ollut kokeillut kukaan nuorista, eli siinä kohdassa tulokset näyttävät hienoista kasvua. Kysymyksen huumeiden esiintymisestä nuorten kotibileissä liitin mukaan siksi, kun aihe on ollut esillä lehdistössä hälyttävässä määrin.

Ystävät, harrastukset

Nuorten mukaan neljä itselle tärkeintä harrastusta olivat urheilu (78,2 %), musiikki (34,7 %), liikunta (31,8 %) ja eläimet (15,9 %), ja niitä harrastettiin vähintään viikoittain, usein aivan päivittäin. Vastaukset noudattelivat samaa linjaa kuin lempiaineet koulussa. 57,9 %:lla nuorista vanhemmat kannustivat lastaan harrastuksiin esimerkiksi näin:

”ne vie harrastuksiin”

”maksaa välineet ja osallistumismaksut, kannustaa liikkumaan”

Suurin osa nuorista, 79,7 % vietti vapaa-aikansa kotona, 27,5 % kavereiden luona ja kylillä 14,5 %. Harrastuksiin mentiin yhdessä kavereiden kanssa 73,9 %:ssa tapauksista ja 26 % nuorista löysi harrastusmahdollisuutensa kotipaikkakunnaltaan. Tietoa harrastusvaihtoehdoista nuori sai kavereiltaan (39,1 %), perheeltään (20,2 %) ja netistä (14,5 %). Osion vastauksista saatu tieto auttaa hyvinvointimallin hyvinvoinnin osatekijöiden määrittelyä. Esimerkiksi harrastusten löytyminen paikkakunnalta: sidosryhmät voivat miettiä miten tukea entisestään saatavilla olevia harrastusmahdollisuuksia ja miten lisätä harrastusten valintamahdollisuuksia kunnassa.

TAULUKKO 6. Nuorisotalon asema vapaa-ajan viettopaikkana (n= 69)

	7 lk	8 lk	9 lk	yht
Onko nuokkari tuttu vapaa-ajan viettopaikkana	11,5%	21,7%	29,2%	53,6%
Onko nuokkari tärkeä vapaa-ajan viettopaikkana	1,44%	17,3%	5,7%	14,5%
Kuinka usein käyt nuokkarilla				
1-3 kertaa viikossa	2,8%	8,6%	5,7%	17,4%
harvemmin	7,2%	10,1%	10,1%	27,5%

Kesälahti on pitkä kunta, joten välimatkojen vuoksi nuorten on hankala tulla iltaisin nuorisotalolle, elleivät vanhemmat, täysi-ikäiset sisarukset tai kaverit kyyditse. Muita syitä ovat esimerkiksi

”ei ole aikaa eikä kaveritkaan käy”

”kotiaresti”

”pitkä välimatka”

”isommat pelottaa (7. luokkalainen)”

”tylsä paikka”

Tulosten mukaan tila on kuitenkin tuttu yli puolelle vastaajista. Voisi ajatella, että tulevaisuudessa nuorisoihtojen pitoa olisi järkevää jalkauttaa kirkonkylän keskustan lisäksi myös sivukylille, kuten muutamilla kylillä jo onkin tehty. Tässä yhteistyö kunnan, kolmannen sektorin ja mahdollisesti kylätoimikuntien kanssa esimerkiksi kumppanuussopimusten muodossa voisi tuottaa tulosta. Taulukosta 6 ilmenee, että kahdeksaluokkalaiset kokevat nuorisotalon tärkeämmäksi muut ikäryhmät, ja se näkyy osittain myös käyntimäärissä.

Reilut 97 % omisti kännykän, mutta vain 26 %:lla nuorista kännykän käytössä oli jotain rajoituksia, kuten saldo- tai viestiraja tai numeroestoja. Sosiaalista mediaa käytettiin paljon. 59 % nuorista oli kirjautunut Irc-galleriaan. Käyttö oli kaikissa ikäryhmissä tasaisesti samansuuntaista. Asteikolla 1 (yhden tekevä) - 5 (tärkeä) tuli kuvata median merkitystä itselle. 28 % kaikista vastaajista merkitsi merkitystasoksi kolmosen, 13 % nelosen.

Näistä aiheista halusin tietoa jo senkin vuoksi, että sekä kännykän että sosiaalisen median käyttö kuuluu olennaisesti nuorten elämään ja käyttäytymiskulttuuriin. Nuorten hyvinvointimallin hyvinvoinnin osatekijöihin sosiaalisesta mediasta saatu tulos vaikuttaa siten, että kunnan nuorisotyöntekijät tulevat tietoisiksi nuorten käyttämistä medioista ja mahdollisesti voivat antaa ammatillista tukea nuorelle sitä kautta. Kesälahden nuorisotyöntekijöiden kokemuksen mukaan joidenkin nuorien on helpompi lähestyä nuorisotyöntekijää vaikka irc-galleriassa kuin tulla puhumaan henkilökohtaisesti esimerkiksi nuorisotalolla.

Vaikuttaminen

Oppilaskuntatoiminnassa oli ollut mukana 15,9 % ja tukioppilastoiminnassa 11,6 % vastanneista. Kesälahdella oppilaskuntatoimintaa on nyt myös alakoulussa. 37,6 % nuorista oli sitä mieltä, että oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin ja päätöksiin.

”Kalustehankinnoista ollaan saatu olla mukana”

”yhteisissä kyselyissä oppilaskunnan kautta”

”kiusaamisen ehkäisyohjelmassa ollaan oltu mukana ja mielipidetiedusteluissa”

”Järjestyssääntöjä ollaan laadittu yhdessä ja tehty koulun alueen siistimissuunnitelmaa.”

Nuorista 72,2 % vastasi mielipiteillään olevan vaikutusta kotona ja he kokivat tullessa kuulluksi perheessä. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ei tulosten mukaan vielä tämänikäistä kohderyhmää kiinnosta, vain 2,8 % vastanneista oli osallistunut yhteiskunnalliseen toimintaan esimerkiksi Nuorisoseurassa tai seudullisessa nuorten tiedotushankkeessa. Kysymykseen, haluaisiko nuori olla mukana kunnallispolitiikassa täysi-ikäiseksi tultuaan, ei tullut yhtään vastausta. Toisaalta oltiin sitä mieltä, että kesälahtelaiset nuoret saavat kohtuullisesti äänensä kuuluviin (37,6 % vastanneista).

7.1.2 Ideavaihe

Ideointiprosessissa osallistujien erilaisuus on rikkaus. Prosessi käynnistyy etsien ratkaisuja käsillä olevaan ongelmaan erilaisia lähestymis- ja työtapoja käyttäen. Kun Jämsä ja Manninen (2000, 35) sekä Hietikko (2008, 42) korostavat luovia ongelmanratkaisumuotoja ja eri tahoilta tulevan tiedon hyödyntämistä, Jokinen (2001, 14) puhuu analyttisestä näkökulmasta suhteessa kehitettävän tuotteen vaatimuksiin ja tavoitteisiin. Ideavaiheen tuloksena on ratkaisu tai tuote, jolla on sitten mahdollista vastata muuttuneisiin tarpeisiin. Alla olevista luovan ongelmanratkaisun vaihtoehtoista oman työpaikkatiimin kokoontumisissa oli käytössä enimmäkseen ideapankkimenetelmä, myös aivoriihiyöskentelyä hyödynnettiin jonkin verran. Kokoontumisissa ideoitiin, kyseenalaistettiin, hylättiin ja hyväksyttiin erilaisia toteuttamistapoja. Aihetta syvennettiin, ja mietittiin hyvinvointimallin hyvinvoinnin osatekijöiden sisältökonaisuuksia. Lista työpaikkatiimin ja sidosryhmien tapaamisista liitteessä 6.

Luovan ongelmanratkaisun lähestymistapoja aivoriihen ja ideapankin osalta ovat Jämsä ja Manninen (2000) kuvailleet seuraavasti:

- Aivoriihi (brainstorming). Se on luova ja huumoriakin käyttävä tapa saada aikaan mahdollisimman paljon ideoita, sillä ideoiden runsaus lisää todennäköisyyttä löytää uusia ja laadullisesti käyttökelpoisia malleja. Vaihtoehtojen arviointi alkaa vasta sitten kun uusia ideoita ei enää tunnu syntyvän. Arviointivaiheessa vaihtoehtoja yhdistellään, pisteytetään tai hylätään.
- Ideapankkimenetelmä. Ratkaisuvaihtoehdot, joista on jo käyttökokemuksia, on hyvä käydä läpi. Eri tahoilta kerätään toiveita ja ehdotuksia mitä asioita tulisi korjata ongelman ratkaisemiseksi tai mitä asialle ylipäätään tulisi tehdä. Näistä

seuloutuu lopulta käyttökelpoinen vaihtoehto tai idea uusille ratkaisutoteutuksille. (Jämsä & Manninen 2000, 35).

Kun olin saanut koottua kyselyn tulokset, kutsuin työpaikkatiimin (työpaikkatiimin kokoonpano, ks. s. 31) ja sidosryhmien edustajia koolle perehtymään tuloksiin ja ideoimaan jatkotoimenpiteitä ja toimenpiteiden tärkeysjärjestystä. Pohdintaa aiheutti joidenkin tulosten ristiriitaisuus kouluterveyskyselyihin verrattuna. Alun alkaen oli kuitenkin selvää, että painotus toimenpiteiden suhteen korostaisi hyvinvointikyselyn tuloksia.

Kouluterveyskyselyistä keskusteltaessa tuli esille, että niitä ei ole kovinkaan paljon käytetty hyväksi käytännössä. Ainakaan tuloksista ei ole keskusteltu koulun ulkopuolella, esimerkiksi vapaa-aikatoimen tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Sen vuoksi oli tärkeää, että jo alkuvaiheessa kun hyvinvointimalli alkoi hahmottua, oli nimetty myös sidosryhmät ainakin oleellisilta osin. Kun edustajat ovat mukana koko prosessin ajan, kaikki tietävät missä mennään eikä taustoja tarvitse käydä joka tapauksessa uudesta. Mukana olo sitoutti toimijoita myös tavoitteisiin, kun niistä yhdessä keskusteltiin ja pohdittiin mitä kukin toimija voisi tehdä tai missä hyvinvoinnin osatekijöissä tarvitaan yhteistyötä.

7.1.3 Luonnosteluvaihe

Kun päätös siitä, millainen tuote on tarkoitus suunnitella ja valmistaa, käynnistyy luonnosteluvaihe. Ideoiden tuottamiseen on kehitetty erilaisia menetelmiä. Jokinen (2001) esittelee niistä kaksi. Ensimmäinen on intuitioon perustuva menetelmä, jossa tunnusomaista on alitajunnasta tietoisuuteen tulevat mielle yhtymät, jolloin monimutkaisetkin yhteydet yhtäkkiä kirkastuvat. Toinen on diskursiivinen (erittelevä) menetelmä. Se on systemaattinen, tietoisesti analysoitava ajatusketju (Jokinen 2001, 39). Menetelmät eivät ole toisiaan poissulkevia, sillä vaikka ongelma pyritään ratkaisemaan systemaattisesti tiettyä polkua seuraten, yksityiskohdat voivat kirkastua intuitiivisella tasolla.

Luonnosteluvaiheen keskeinen ominaispiirre on analyysi siitä, mitkä tekijät ja näkökulmat tuotteen suunnittelua ja valmistusta ohjaavat (Jämsä & Manninen 2000, 43; Jokinen 2001, 14), ja asioiden selvittelyssä käytetään asiantuntijätietoa. Tuotteen

luonnostelu perustuu asiakasanalyysin ja -profiilin laadintaan. On täsmennettävä, ketkä ovat tuotteen ensisijaiset hyödynsaajat ja millaisia he ovat tuotteen käyttäjinä. Tehokkaimmin asiakkaita palvelee tuote, joka on suunniteltu ottaen huomioon käyttäjäryhmän tarpeet, kyvyt ja muut oleelliset ominaisuudet (Jämsä & Manninen 2000, 44; Hietikko 2008, 55), lisättyä toissijaisten käyttäjien, esimerkiksi henkilökunnan näkökannoilla. Näin varmistetaan, että tuote ja sen asiasisältö vastaavat tarkoitustaan.

Edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi työpaikkatiimin tapaamisissa tutustuttiin erilaisiin aihetta käsitteleviin kirjoihin, tutkimuksiin, raportteihin ja tilastotietoihin. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 152) toteavat, että oma työkokemus alalta antaa vahvan perustiedon. Vaikka itselläni on vuosien kokemus nuorten kanssa työskentelystä, se on kuitenkin vain oman aiheeni tuomaa tietoa. Uusin tutkimustieto aiheesta tuo tuoreita näkökulmia sekä omalta että muiden tieteenalojen tutkijoilta. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 152) konkretisoivat aiheen esimerkillä koulukiusatusta lapsesta. Lapsi on kiinnostuksen kohteena eri tieteenalojen, kuten lääketieteen, sosiaalitieteiden tai psykologian näkökulmasta, jotka heijastuvat taas puolestaan eri ammattikuntien edustajien, kuten lääkärin tai sosiaaliviranomaisten näkökulmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 152). Tätä kautta konkretisoitui myös nuorten hyvinvointimallin monialaisen työskentelyn tuloksellisuus. Juuri se oli omassa kehittämistyössäni tavoitteena – hyödyntää monialaisten sidosryhmien osaamista ja yhteistoimintaa.

Kyselyn tulosten saamisen ja kirjallisuuteen tutustumisen jälkeen hyvinvointimallin sisältökokonaisuudet alkoivat entisestään selkiytyä. Analysoinnin ja pohdinnan tuloksena hahmottuivat alustavasti ne hyvinvoinnin osatekijät ja indikaattorit, jotka lopullista tuotteen sisältöä tulevat ohjaamaan. Ensisijaiset hyvinvoinnin osatekijät ovat nuorten hyvinvoinnin turvaamisessa ja kehittämisessä paikkakunnalla ja indikaattorit osoittavat kohderyhmän ikäkaudelle ominaiset sosiaalipoliittiset kokonaisuudet.

Yhteiskokoontumisista oli saatu hyödyllistä tietoa hyvinvoinnin osatekijöiden koostumuksesta. Työpaikkatiimissä mietittiin muiden mahdollisten asiantuntijoiden kommentteja. Otinkin yhteyttä pariin paikalliseen kauppaliikkeeseen. Kerroin, että olin tekemässä nuorten hyvinvointimallia kuntaan ja olisiko kauppiailta jotain kommentteja tai kokemuksia kerrottavaksi. Yksi kauppias tuli työpaikkatiimin kokoukseen ja kertoi jo päättyneestä kampanjasta, jolla pyrittiin ehkäisemään nuorten tekemiä näpistyksiä paikallisissa kauppaliikkeissä. Katsottiin, että yhteistyö myös tällä tasolla hyö-

dyttäisi nuorten hyvinvoinnin kehittämistä. Lopputuloksena lisäsimme yhteistoimijoiden luetteloon siis myös paikalliset kauppaliikkeet. Työpaikkatiimissä jatkettiin keskustelua nuorten hyvinvointimallista. Ulkoasua mietittiin ja erilaisia taulukkomalleja käytiin läpi. Malliin on mahdutettava paljon tietoa. Sen on kuitenkin oltava selkeä ja helppolukuinen. Mahdollisesti taulukkoon liitetään kaavio, jossa kaikki sidosryhmien sisällä olevat toimijat eritellään lähemmin. Liitteessä 7 on kuvattu taulukon ensimmäinen, alustava hahmotelma.

7.1.4 Tuotteen kehittäminen

Kehittämistyöni keskeinen ominaisuus on informatiivinen. Informaation välittämisen periaatteita voidaan soveltaa esimerkiksi toimintamalleja tai -ohjeita sekä tiedotusmateriaalia laadittaessa. Keskeisin sisältö muodostuu siten tosiasioista, jotka pyritään kertomaan mahdollisimman täsmällisesti, ymmärrettävästi ja vastaanottajan tiedontaso ja -tarve huomioiden (Jämsä & Manninen 2000, 54 - 55). Hietikon (2008, 55) mukaan asiakkailla on tärkeä rooli tuotekehitystyössä.

Nykykäsitys on, että asiakkaiden ottaminen mukaan kehitysprosessiin tarkoittaa oikeanlaisen informaation saamista. Asiakkailta on myös osattava kysyä oikeat kysymykset. Se tarkoittaa, että asiakkailla on tarkka tieto niistä asioista, joista heillä on kokemusta, jotka he tuntevat. Kun he kuvaavat edellisen tuotteen luomat ongelmat, se antaa pohjan tuotteen edelleen kehittämiseksi. Kehittelyvaiheessa olennaista on testaus ja arviointitiedon hankinta. Niiden pohjalta haetaan kehittämistä vaativille asioille ratkaisuja ja vaihtoehtoja (Jämsä & Manninen 200, 85.)

Omassa kehittämistyössäni Jämsän ja Mannisen edellyttämä asiakkaan mukaan ottaminen toteutui oppilaille suunnatun lomakekyselyn muodossa. Myös arviointitieto rakentui kyselyn tuloksista. Niistä nousivat ne hyvinvoinnin osatekijät, jotka siirrettiin hyvinvointimalliin. Koska aihealueet samalla ovat keskeiset kehittämisalueet nuorten hyvinvoinnin kehittämiseksi Kesälahdella, ne nostettiin lähempään tarkasteluun myös työpaikkatiimissä. Samalla vielä tarkennettiin sidosryhmien koostumusta. Mallissa on oltava mukana juuri ne yhteistoimijat, jotka pystyvät vastaamaan esitettyihin tehtäviin. Kyselystä saatu informaatio oli siis keskeinen elementti hyvinvointimallin tehtävän kuvauksia suunniteltaessa.

Nuorten hyvinvointimalli kuntaan

Hyvinvointimallin kehittäminen alkoi saada lopullista muotoaan. Liitteessä 7 kuvatussa taulukkomallin jälkeen sisältöä muokattiin edelleen ja asioita ryhmiteltiin eri näkökulmista, jotta taulukolle saataisiin mahdollisimman selkeä ulkomuoto. Taulukossa kaikki tieto esitetään samalla sivulla, jolloin pääkohdat ja oleelliset tiedot tulisi olla mahdollisimman johdonmukaisesti ryhmitelty. Silloin tarvittava informaatio on helposti luettavissa. Ajatus, että taulukkoon liitettäisiin tarkempi kaavio sidosryhmien sisällä olevista toimijoista, oli edelleen vailla päätöstään.

Hyvinvointimalliin tulivat mukaan seuraavat osiot (ks. liite 8):

1. Indikaattorit. Indikaattorit ovat taulukon ylimmässä palkissa pääotsikoina. Indikaattorit muodostuvat sekä keskeisimmistä nuorten hyvinvoinnin kehittämisalueista jotka nousivat esiin kyselystä saaduista tuloksista, että Itä-Suomen läänin hyvinvointisuunnitelman strategiatyökalusta. Indikaattorit ovat sosiaali ja terveys, sivistys, ympäristö, turvallisuus, elinolot ja vaikuttaminen.
2. Nuorten hyvinvoinnin osatekijät. Indikaattoripalkin alla ovat aukikirjoitettuna kunkin indikaattorin sisällön mukaiset hyvinvoinnin osatekijät. Jokainen osatekijä sisältää myös toimenpiteen.

Esimerkki 1. Sivistys-indikaattorin alla oleva osatekijä ”kummiluokkatoiminta”: kummiluokkatoiminnasta vastaava yhdistys järjestää seitsemännelle luokalle tuleville oppilaille syyskauden aluksi ryhmäytymistapahtuman => tukee oppilaiden tutustumista, sosiaalista vuorovaikutusta ja sitoutumista ryhmään.

Esimerkki 2. Vaikuttaminen-indikaattorin alla oleva osatekijä ”projektit”: paikallinen (kuntatason) hanke, jossa tuetaan monikulttuurista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa suomalaisten ja ulkomaalaisten, esimerkiksi maahanmuuttajien välillä erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien kautta.

Esimerkki 3. Sosiaali ja terveys-indikaattorin alla oleva osatekijä ”etsivä nuorisotyö”: kunnan luottamushenkilöstö varmistaa riittävät määrärahat nuorten työpajatoimintaan.

3. Sidosryhmät. Sidosryhmien koostumus saattaa vaihdella tarpeen mukaan. Tässä hyvinvointimallissa sidosryhmistä ovat mukana ovat kunta, kunnan luottamuselimet, seurakunnat, kolmas sektori, viranomaiset, kansainvälinen nuorisotoiminta, hankkeet, yrittäjät, kauppa- ja TE-toimistot. Kukin sidosryhmä sisältää joukon toimijoita. Esimerkiksi luottamushenkilöstö koostuu

kunnanhallituksesta, kunnanvaltuustosta ja lautakunnista. Kolmas sektori koostuu puolestaan eri järjestöistä kuten Nuorisoseura, MLL, PeLa (Pelastakaa Lapset ry.), Partio jne.

4. Prosessi. Hyvinvointimallin prosessi etenee niin, että vuorovuosin toteutetaan paikkakuntakohtainen kouluterveys- tai hyvinvointikysely. Itä-Suomen läänin strategiatyökalua ja nuorten hyvinvointimallia käsitellään vuosittain kunnan luottamuselimissä. Sidosryhmien koostumus tarkistetaan tarvittaessa.
5. Arviointi ja seuranta. Vuosittain tapahtuvassa sidosryhmien tapaamisessa, jonka koollekutsujana on kunta, arvioidaan tavoitteiden toteutumistasot. Toteutumistasojen, kyselyn tulosten, sidosryhmien kokemusten ja luottamuselinten päätösten pohjalta suunnataan tulevan vuoden toiminnan painopisteet.

Kohdassa 4 (prosessi) mainittu paikallinen koulukysely toteutetaan valtakunnallisesti, ja raportti tuloksista saadaan koulutoimelta. Hyvinvointikyselyn järjestämisestä ja tulosten analysoinnista vastaa kunnan vapaa-aikatoimi. Toiminnan tuloksellisuutta arvioidaan saatujen tulosten pohjalta. Tulokset suuntaavat myös tulevan vuoden toiminnan painopisteitä. Samalla, kun sidosryhmien yhteisessä tapaamisessa käydään läpi saadut tulokset, toimijat voivat kertoa omasta toiminnastaan ja saavat mahdollisuuden palautteen antamiseen ja saamiseen sekä vertaisohjaukseen. Ensimmäinen sidosryhmien yhteistapaaminen järjestetään vuoden 2010 syksyllä, jolloin sovitaan tapaamisten ajankohdasta jatkossa.

7.1.5 Tuotteen viimeistely

Palautetta ja arviointia tarvitaan kaikkien tuotemuotojen kehittelyn eri vaiheissa. Jokinen (2001, 141) kuvaa tuotetta toiminnan konkreettiseksi tulokseksi, joka on tarkoitettu asiakkaan käyttöön. Tuote on ikään kuin rajapinta asiakkaan ja organisaation välillä, kun siinä kohtaavat asiakkaan tarpeet ja organisaation ratkaisut. Tuotteen viimeistely käynnistyy saatujen palautteiden ja kokemusten pohjalta ja voi sisältää esimerkiksi yksityiskohtien hiomista, käyttöohjeiden laadintaa, päivittämisen ajankohtia sekä jakelun ja markkinoinnin suunnittelua. (Jämsä & Manninen 2000, 81.) Hietikko (2008, 99) muistuttaa aiheellisesti, ettei tuotekehitystyö pääty suinkaan tuotteen valmistumiseen. Tästä keskusteltiin viimeisessä työpaikkatiimin kokouksessa (ks. liite 6). On selvää, että hyvinvointimalli jalostuu, elää ja muuttuu tarpeen mukaan, ja niin sen kuuluu tehdäkin.

Hyvinvointimalli käytiin vielä kertaalleen läpi kohta kohdalta. Tarkistettiin oikeinkirjoitus, valittiin fontti ja sen koot, päätettiin väryksestä ja asiakokonaisuuksien asettelusta ja hyväksyttiin sitten liitteen 8 mukaisessa muodossa. Kaavio sidosryhmien sisällä olevista toimijoista (liite 9) päätettiin liittää hyvinvointimallitaulukkoon. Kaavion keskineliössä on teksti ”Sidosryhmät”, ja keskineliöstä lähtevät kaikki sidosryhmien sisällä olevat toimijat.

Jakelu ja markkinointi

Jämsän ja Mannisen (2000) mukaan eräs tuotekehittelyn tavoite on esittää osaaminen muodossa joka edistää markkinointia tehokkaasti. Markkinoinnissa on kaksi suuntaa, sisäinen ja ulkoinen markkinointi. Sisäinen markkinointi kohdentuu organisaation henkilökuntaan ja ulkoinen organisaatiosta ulospäin, asiakas- tai kohderyhmään. (Jämsä & Manninen 2000, 118 - 119.) Oman kehittämistyöni, nuorten hyvinvointimallin markkinointi tähtää siihen, että mahdollisimman monet nuorten kanssa toimivat yhteisöt ja järjestöt saisivat siitä pohjan ja yhteisen ohjeistuksen toiminnalleen. Nuorten hyvinvointimallia jaetaan oman kunnan alueella paitsi sidosryhmille myös muille tahoille, kuten esimerkiksi vieraileville nuorten ryhmille tai erilaisten tilaisuuksien kuten messujen yhteydessä. Hyvinvointimallia markkinoidaan ja esitellään vanhempainilloissa, nuorisotoimijoiden yhteisissä kokouksissa, johtoryhmissä ja muissa sopivissa yhteyksissä.

8 POHDINTA

Kehittämistyöni lähtökohtana oli Opetusministeriön Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma vuosille 2007 - 2011. Kehittämisohjelman toimenpideosiossa on määritelty lasten ja nuorten hyvinvointiin olennaisesti kuuluvat palveluiden kehittämisen haasteet ja niihin liittyvät linjaukset. Myös uusi lastensuojelulaki on tuonut entistä painavammin esille tarpeen lasten ja nuorten suunnitelmallisen hyvinvointipolitiikan tekemiseksi kunnissa, ja tähän perustuu opinnäytetyönikin aihevalinta. Näin sekä kehittämistyön tekijällä että organisaatiolla on vastuu siitä, miten tuloksia hyödynnetään ja jatkokehitetään (Krause & Kiikkala 1996, 64). Poliittinen vastuu hyvinvoinnista tulee mukaan alla mainitun strategiatyökalun vuosittaisessa seurannassa, johon lääninhallitus on kunnanvaltuuston velvoittanut.

Kehittämistyöni tavoitteena oli tehdä kuntatasoinen nuorten hyvinvointimalli julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden käyttöön (ks. liite 8). Malli pohjautui Itä-Suomen lääninhallituksen *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiatyökaluun*, joka on monialaisena, eri ministeriöiden yhteistyönä tehty, kunnille suunnattu työväline (ks. liite 2). Kerroin esimiehelleni ja kunnanjohtajalle kehittämistyöideastani, sen tarkoituksesta ja tavoitteesta. Sain kunnanjohtajalta suullisen tutkimusluvan, ja esimieheni sivistysjohtaja/rehtorin kanssa mietimme työpaikkatiimin kokoonpanoa. Siihen valittiin esimieheni ja minun lisäksi edustajat koulutoimesta, kouluterveydenhuollosta ja sosiaalitoimesta (ks. s. 31).

Alkukartoituksena suoritettiin kysely nuorten hyvinvoinnista yläkoulun 7. - 9. luokan oppilaille. Kyselyn tuloksista nousivat nuorten hyvinvointimallin keskeiset indikaattorit ja hyvinvoinnin osatekijät. Ne puolestaan määrittivät sidosryhmien koostumuksen. Hyvinvointimalliin merkittiin myös prosessikäytäntö sekä seuranta ja arviointi. Työtä nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja kehittämiseksi on luonnollisesti tehty yhteistyössä aiemminkin, mutta merkityksellistä hyvinvointimallin käyttämiselle on, että sen avulla saadaan toimijoille yhteinen tietoperusta. Resurssien kartoittaminen poistaa päällekkäisyyttä ja kohdentaa resurssit tehokkaammin itse perustehtävään.

8.1 Kehittämistyön eettisyys, luotettavuus ja laadun turvaaminen

Tutkimuksen tai kehittämistyön ja etiikan yhteyttä voi tarkastella kahdesta eri näkökulmasta. Eettisiin ratkaisuihin vaikuttavat toisaalta tutkimuksen tulokset, toisaalta eettiset kysymykset vaikuttavat tutkijan omiin valintoihin työssään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125.) On muistettava mitä ja miksi on tutkimassa tai kehittämässä ja miksi tutkimus on tärkeä itselle, joten tutkija joutuu pohtimaan tekemiään valintojaan koko prosessin ajan. Lähtökohtana on että ellei tutkimus ole eettisesti kestävä, se ei myöskään voi olla luotettava. (Tuomi & Sarajärvi (2009, 121, 140; Eskola & Suoranta 2005, 208.)

Tutkimuksessa saatu aineisto tulee käsitellä luottamuksellisesti. Aineiston analysoinnin jälkeen alkuperäiset kyselylomakkeet tuhottiin. Kaikissa työpaikkatiimin ja sidosryhmien tai muiden tahojen tapaamisissa, missä tuloksista keskusteltiin, käytiin ensimmäisenä läpi vaitiolovelvollisuus ja aineiston luottamuksellisuus. Reliabiliteetin arvioimiseksi Kirk ja Miller (1986) suosittelevat kolmen kohdan käyttämistä. Ensimmäisenä

mäisessä kohdassa selvitetään, millaisissa olosuhteissa jokin metodi on luotettava ja johdonmukainen. Toisessa kohdassa korostetaan tulosten johdonmukaisuutta ja kolmas keskittyy ajalliseen luotettavuuteen; siihen miten pysyviä mittaukset tai havainnot ovat. (Kirk & Miller 1986, 41 - 42.)

On eri tapoja tehdä aineiston analyysi. Kehittämistyössäni tulosten analysointi on suoritettu kooten kunkin vastauksen lukumäärät ja prosenttiosuudet. Eettisestä näkökulmasta tarkasteltuna tärkeää on analyysin toteuttaminen tieteelliseltä kannalta luotettavasti koko kerättyä aineistoa hyödyntäen. (Leino-Kilpi & Välimäki 2004, 292.) Analyysin tueksi on liitettävä riittävä määrä alkuperäishavaintoja, esimerkiksi suoria lainauksia. Analyysin luotettavuus syntyy sekä empiiristen havaintojen että käsitteellisten luokitusten loogisesta yhteensopivuudesta. (Kyngäs 1999, 3 - 11; Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1998, 215 - 220). Lisätäkseeni kehittämistehtäväni luotettavuutta olen poiminut aineistosta suoria lainauksia, jotka on esitetty kursiivilla opinnäytteen tulosten kuvaamisen yhteydessä.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija pystyy osoittamaan yhteyden tulosten ja aineiston välillä. Lomakekyselyssä täytyy kysymyksille löytyä yhtymäkohdat ja perustelut tutkimuksen viitekehiksestä eli tässä tapauksessa nuorten hyvinvoinnista, sen tämänhetkisestä tilanteesta ja tulevaisuuden kehittämisen painopisteistä. Lomakekysely voi ääripäässään kysymysten osalta olla täysin strukturoitu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74 - 75.) Toteuttamassani kyselyssä suurin osa kysymyksistä oli strukturoituja eli monivalintakysymyksiä, jotta vastaaminen olisi kohderyhmän iän huomioon ottaen helppoa ja nopeaa. Avoimilla kysymyksillä halusin toisaalta antaa vastaajille mahdollisuuden kuvailla tarkemmin kysymyksen aihealuetta tai kertoa jotain aiheeseen liittyvää. Kyselylomakkeita käytiin useaan kertaan läpi sekä työpaikkatiimin että sidosryhmien kanssa. Mielestäni lopullisesta lomakekyselykokonaisuudesta löytyi yhtymäkohdat teoreettiseen viitekehikseen, joten tältä osin voi kehittämistyötäni pitää luotettavana.

Sosiaali- ja terveysalalla tuotteiden kehittämisen lähtökohtana on useimmiten asiakas. Laadukas tuote käyttäjän näkökulmasta on sellainen, joka tyydyttää asiakkaan odotukset ja vastaa hänen tarpeisiinsa (Jämsä & Manninen 2000, 127). Laadukkaan tuotteen kehittäminen vaatii tuotteisiin ja laatuun panostamisen lisäksi yhteistyötä. Kun tuote on laadukas, se näkyy myös yhteistyökumppanien toiminnassa. Yhteistyön tulee olla

luotettavaa, ja sillä pitää olla selkeät toimintatavat. Sen paremmin pystytään kehittämään ja suunnittelemaan uusia tuotteita, mitä syvempää yhteistyö on. (Lalu 2008, 19). Aika näyttää, miten hyvinvointimalli vaikuttaa sidosryhmien yhteistoimintaan, mutta kuten Lalunkin (2008) tutkimuksesta voi päätellä, luotettavuus ja selkeät yhteiset tietoperustat parantavat yhteistoimintaa niin sidosryhmien sisällä kuin sidosryhmien välilläkin. Yhteistyö kehittää myös hyvinvointimallia sitä mukaa, kun kokemuksia kertyy.

8.2 Tulosten ja hyvinvointimallin tarkastelua

Rajanveto kvalitatiivisen eli laadullisen ja kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmän välillä ei aina suinkaan ole selkeä. Laadullinen voidaan ymmärtää yksinkertaisesti aineiston muodon kuvaukseksi, mutta aineistoon voi soveltaa eri lukutapoja, myös numeraalisia eli kvantitatiivisia. Esimerkiksi haastattelua on mahdollista käyttää sekä laadullisesti että määrällisesti, kun taas lomakekysely on useimmiten kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. (Eskola & Suoranta 2005, 13; Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.) Tässä opinnäytetyössä aineisto kerättiin järjestämällä lomakekysely Kesälahden yläkoulun 7. - 9. luokan oppilaille (ks. liite 5). Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat kyselyn ideaa yksinkertaiseksi toimenpiteeksi. Kun halutaan tietää, mitä tietty ihminen ajattelee tai miten hän toimii, sitä on häneltä kysyttävä. Eskolan (1975) määrittelyn mukaan kysely on menettelytapa, jossa kohderyhmä, jota Eskola nimittää ”tiedonantajiksi”, itse täyttää sille esitetyn kyselyn joko valvotussa tilanteessa (esimerkiksi oppilaat opettajan valvonnassa, kuten omassa kyselyssäni) tai kotioloissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72 - 73.) Tuomen ja Sarajärven (2009, 74 - 75) mukaan lomakehaastattelu tai -kysely ei kaikilta osin täytä laadullisen tutkimuksen kriteereitä, mutta sitä on kuitenkin mahdollista käyttää.

Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa kesälahtelaisten nuorten hyvinvoinnin eri osatekijöitä, ja kohderyhmänä olivat siis yläkoulun 7. - 9. luokkien oppilaat. Kyselyn aihealueiden pääotsikoita oli neljä: elinolot, kouluolot, ystävät ja harrastukset sekä vaikuttaminen. Otsikot noudattelivat läänitason ja paikallistason koulukyselyn pääotsikoita elinolojen ja kouluolojen suhteen. Muut kaksi pääotsikkoa valitsin nimenomaan siksi, että saisin paikallisia indikaattoreita hyvinvoinnin osatekijöiden määrittelyyn.

Kyselyn palautusaste, 90 %, oli kohtuullisen hyvä tulos ajatellen kohderyhmän ikäkausia. Kyselyn lopussa tiedustelin osallistujien mielipidettä kyselystä.

”Kaavake selvemmäksi ja tarkemmaksi”

”kiva oli tehdä kun, tuli itsekin mietittyä asioita”

”jotkut kysymykset liian henkilökohtaisia”

”liikaa kysymyksiä”

”mukavan asiallinen”

”alkoholiosuus epäselvä?”

Toimitin kyselyn koululle esimieheni sivistysjohtaja/rehtorin välityksellä. Kyselylomakkeet palautuivat minulle jo neljän päivän kuluttua siitä, kun olin luovuttanut ne esimiehelleni. Tulosten mukaan kyselyä piti sopivana 56,2 % nuorista, melko vaikeana 13 % ja vaikeana vain 4,3 %. Kokonaisuutena kysymyksiin oli vastattu sekä tyttöjen että poikien osalta asiallisesti ja tunnollisesti, ja avoimien kysymysten vastauksista näki, että niihin oli koetettu syventyä tarkasti. Kyselyn pääotsikoista puuttuivat terveyteen eli terveystietoon ja terveyskäyttäytymiseen liittyvät aihealueet, jotka ovat mukana kouluterveyskyselyissä. Jätin ne omasta hyvinvointikyselystäni kuitenkin pois. Perusteluna päätökselle oli, että niiden ottaminen mukaan olisi kasvattanut kysymysten määrää, ja toisaalta taulukosta löytyy linkki kouluterveydenhuoltoon kunnan ja koulutoimen kautta.

Vertaillenani hyvinvointikyselyn tuloksia kouluterveyskyselyihin muutamat seikat kiinnittivät huomioni. Eräs esiin kohonnut tulos liittyi alkoholin käyttöön ja sen hankkimiseen (taulukko 3, s. 34). Silmiinpistävä seikka oli, että vanhemmat eivät vastauksen mukaan hankkineet lapsilleen savukkeita mutta alkoholia kyllä. Viittaako se tupakan hankkimisen helppouteen? Tulokseen voi suhtautua kriittisesti (8,6 % nuorista hankki alkoholin vanhemmiltaan), mutta jonkin asteista suuntaa se antaa. Tupakan hankkimiskeinoista tulee keskustella sidosryhmien yhteistapaamisessa paikallisten kauppiaiden kanssa ja alkoholin välittämisestä alaikäisille tulee keskustella esimerkiksi vanhempainilloissa.

Huolta aiheuttavat myös seitsemäsluokkalaisten vastaukset alkoholin käytöstä, varsinkin käytetyn alkoholin suhteen. Jos vastaukset pitävät viinan kohdalla paikkansa (2,8 % nuorten käyttämästä alkoholista on viinaa), ja käyttäjien kokonaislukukin on yli 14 %, on todella syytä huolelliseen selvitykseen asian tiimoilta, esimerkiksi vanhempainilloissa. Tässä yhteydessä kiinnitti huomiotani Kirkin ja Millerin (1986) esiin-

tuoma seikka yhdenmukaisuudesta tai oikeastaan sen puuttumisesta. Tutkijoiden mukaan tutkimukseen osallistuvien kielenkäyttö ja puhutavat ovat tilannesidonnaisia. Esimerkiksi juuri alkoholin käyttöä tutkittaessa on huomioitava, etteivät vastaajat (nuoret) välttämättä kerro todellista tilannetta, vaan Kirkin ja Millerin sanoin ”pyrkivät vastaamaan sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla”. (Kirk & Miller 1986, 44.) Kävikö omassa kyselyssäni näin? Kesälahti on pieni paikkakunta, joten osaltaan ehkä saatettiin varoa vastaamasta täysin todenmukaisesti.

Kolmas seikka liittyi huumeisiin (taulukko 5, s. 37). Kesälahden kunnassa seurataan tarkasti huumeiden liikkumista, onhan rajan läheisyys tutkitustikin riski. Huumeita on aina jonkin verran liikkeellä, mutta tehostetulla välituntitarkkailulla niiden tarjoaminen koulun läheisyydessä on saatu minimiin. Joitakin tapauksia vuodessa tulee tietoon myös nuorisotyöntekijöiden kautta, ja niihin luonnollisesti puututaan yhteistyössä viranomaisten kanssa. Tulosten mukaan kodeissa käytävää keskustelua tulisi lisätä. Asista on hyvä muistuttaa tulevissa vanhempainilloissa. Kotibileiden huumeokeilua koskevaan kysymykseen ”kyllä”-vastauksia tuli 0 %. Nuorista itse oli kokeillut huumeita 1,4 %. Läänitason kyselyn tulos oli 5 %, ja paikallistason 0 %, joten sen suhteen kaikkien kyselyjen linja oli samansuuntainen.

Laadullisen analyysin pullonkauloiksi muodostuvat usein kaikki ne kiinnostavat asiat, jotka kyselystä nousevat analyysin aikana esiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Ilmiön selkeä rajaus on siis sekä tärkeää että välttämätöntä. Tämän huomasi omassa kehittämistyössäni. Oli pidettävä tarkkaan mielessä kehittämistyön tavoite ja viitekehys. Tähän viittaavat myös Hirsjärvi ym. (2009, 344) muistuttamalla, että aineiston analyysillä tulee saada vastaukset tutkimustehtävään. Mielestäni sainkin johdettua kyselyn tuloksista sekä hyvinvointimallin indikaattorit, hyvinvoinnin osatekijäjoukon että sidosryhmien koostumuksen. Paikallisten indikaattorien avulla saadaan linjattua nuorten hyvinvoinnin eteen tehtävää työtä entistä johdonmukaisemmin, kun kaikilla toimijoilla on yhteinen tietoperusta.

Myös kohderyhmän tarkka määrittely kuuluu keskeisesti erityisesti palvelun tuottamiseen (Mattila 2008, 9). Omassa opinnäytetyössäni toteutetussa kyselyssä ajattelin ensin kohderyhmän olevan sekä ala- että yläkoulun oppilaisista koostuva. Kohderyhmä rajautui sittemmin vain yläkoulun oppilaisiin. Se oli järkevä rajaus jo senkin vuoksi, että ikäjakauma pysyi suunnilleen saman ikäkausikehityksen raameissa, joka puoles-

taan helpotti kysymysten asettelua. Tärkein kriteeri kohderyhmän rajaamiselle oli hyvinvointimallin indikaattorien ja hyvinvoinnin osatekijöiden oikea koostumus, eli niiden vastaavuus kohderyhmään nähden. Näin hyvinvointimalli palvelee paremmin sekä toimijoita että kohderyhmää.

Etsiessäni opinnäytetyöni aiheeseen liittyvää kirjallista tietoa löysin dokumentin, jossa oli selvitetty kuntien yhteistoimintaa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalan kolmannen sektorin kanssa hyvinvointipalvelujen tarjoamisessa. Tekijä on paneutunut sängen syvällisesti siihen, miten hyvinvointi kunnissa ilmenee ja mitä sen kehittäminen vaatii niin organisaatiolta kuin henkilökunnaltakin ja mikä merkitys on kolmannella sektorilla nimenomaan nuorten hyvinvoinnin tukijana. Ruusuvirran (2010, 10 - 12) mukaan palvelut, jotka edistävät yhteisöllisyyttä tai tukevat sosiaalisia suhteita, ovat merkittävässä määrin kolmannen sektorin toimijoiden harteilla. Ruusuvirta toteaa, että niin kunta- kuin järjestökentässä kokonaisvaltaisen, eri toimijat kattavan yhteistyön synnyttäminen on hankalaa. Toisaalta hyvinvointi tulisi konkretisoida toiminnoiksi ja hyväksi käytännöiksi. (Ruusuvirta 2010, 17.)

Kehittämäni hyvinvointimalli saattaa omalta osaltaan viedä hyvinvointia askeleen eteenpäin konkretisoinnin tiellä. Yhteinen tavoite ja pelisäännöt kohentavat toimijoiden tietoa nuorten hyvinvoinnista ja sitä myöten kykyä suunnata ja suunnitella omaa toimintaa. Oma kokemukseni yhteistyöstä on osittain ristiriidassa Ruusuvirran (2010) käsityksen kanssa. Ainakin paikallisesti eli Kesälahdella yhteistyö kunnan ja kolmannen sektorin kanssa on toiminut mielestäni hyvin. Yhteistoimijuuden kulttuuri on täällä perinne, jota omalta osaltani olen parhaani mukaan tukenut. Myös seudullinen yhteistyö nuorisoalan toimijoiden kanssa on vakiintunutta toimintaa. Aina on tietenkin parantamisen varaa, varsinkin tiedottamisessa. Tehokas tiedotus saattaisi edesauttaa asennemuutokseen sellaisissa kunnissa, joissa yhteistoiminta on vähäistä, kun saatavilla olisi valmiita malleja ja hyväksi koettuja käytäntöjä sovellettaviksi.

Nuorten hyvinvointimalli kuntaan on pyritty laatimaan siten, että sitä voi soveltaa Kesälahden kunnan lisäksi muissakin kunnissa. Taulukkomuoto ulkoasuna helpottaa sisällön jäsentämistä ja luettavuutta. Mielestäni mallista on hyötyä sidosryhmille heidän suunnitellessaan omaa toimintaansa ja myös toimintojen kokonaiskartoituksessa, jolloin saadaan tehtävät järkevästi jaettua. Hyvinvointimallin vuosittainen päivittäminen, arviointi ja seuranta tapahtuvat sidosryhmien yhteisissä vuosittaisissa tapaamisissa,

joissa kokoonkutsujana toimii kunta. Hyvinvointimallia voi muokata yhteistapaamisissa saadun palautteen mukaan niin indikaattorien, hyvinvoinnin osatekijöiden kuin sidosryhmienkin osalta. Hyvinvointimallin toimivuus näkyy kun sitä on käytännössä kokeiltu jonkin aikaa ja saatu sidosryhmien palautteet.

Kehittämistyöni toiminnallisena tavoitteena oli nuorten hyvinvointimallin avulla antaa sidosryhmille tietoa nuorten hyvinvointiin vaikuttavista indikaattoreista ja hyvinvoinnin osatekijöistä. Jokainen osatekijä sisältää myös osatekijän mukaisen toimenpiteen (ks. s. 44). Oleellista on, että toimenpiteet kohdistuvat oikea-aikaisesti niihin hyvinvoinnin osatekijöihin, joissa kulloinkin on ongelmia havaittavissa. Esimerkiksi selvästi lisääntyvän huumekeoilun selvittämiseksi tarvitaan panostusta oppilashuollon ja/tai lastensuojelun ja etsivän nuorisotyön toimenpiteissä. Yhteistyö ja verkostoituminen korostuvat tulevaisuudessa kaikilla toimialoilla entisestään, niin myös hyvinvoinnin edistämisessä. Pirstaloitunut maailma, syrjäytyminen, työttömyys tai rikkinäinen lapsuus ja nuoruus rasittavat nuoren ihmisen kasvamista ja vaikeuttavat oman elämän haltuun ottoa. Työ nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tulee sen vuoksi yhä tärkeämpään rooliin. Keskeisintä työssä on nuoren tukeminen eri elämänvaiheissa. Aiheena nuorten hyvinvointimalli on siis hyvin ajankohtainen.

Kunnan ja järjestökentän yhteistyö luo lisäarvoa kaiken ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamisessa ja kehittämisessä. Kolmannen sektorin moninaisia rooleja kunnan näkökulmasta pohtineen Ruusuvirran (2010) mielestä kaikilla kolmannen sektorin rooleilla ja niiden perustehtävillä on vaikutuksensa kuntaan ja sen asukkaisiin. Perustehtävien tärkeäksi elementiksi on nähty erityisesti juuri hyvinvointia edistävät ja ylläpitävät toiminnot. Kolmas sektori hallinnoikin suurta osaa esimerkiksi nuorisotoiminnan alueella ja luo hyvinvointia yhteisöllisyyden ja sosiaalisen yhdessäolon kautta. Edelleen kolmannella sektorilla on tärkeä roolinsa taloudellisena toimijana ja sillä on myös kunnallista palveluntarvetta vähentävä vaikutus. (Ruusuvirta 2010, 30 – 31.) Nuorten hyvinvointimallissakin näkyy sidosryhmien joukossa kolmannen sektorin korostunut rooli verrattuna esimerkiksi kunnan toimialoihin. Kunta toimii mahdollistajana ja koordinoijana, kun kolmas sektori puolestaan organisoii ja toteuttaa.

Ruusuvirta (2010) esittelee uuden, mielenkiintoisen näkökulman kuntien rakenteisiin. Lähtökohtana on organisaatiomuoto, joka tukee yhteistyötä ja kokonaisvaltaista kuntalaisen elämäntapaajattelua. Siinä monialaista osaamista hyödynnetään yli lautakunta-

rajojen siten, että uudistetaan perinteistä sektorikohtaista lautakuntatyöskentelyä prosessimaiseen suuntaan. Esimerkiksi lasten, nuorten ja elämänlaatupalveluja yhdistäväksi strategiseksi tekijäksi on määritelty hyvinvointi. Siten lasten ja nuorten lautakunnalle kuuluvat varhaiskasvatus-, opetus- ja lasten ja nuorten kasvua edistävät palvelut tai elämänlaatulautakunnille liikunta- ja kulttuuripalvelut. (Ruusuvirta 2010, 12 - 13.)

Idea prosessimaisesta lautakuntatyöskentelystä ei ole huono. Kuntien yhdistyessä palvelujen säilyminen saattaisi onnistua paremmin uuden rakenteen ansiosta. Eri kuntien viranhaltijoiden osaaminen ja resurssien jakautuminen tulisi paremmin käyttöön. Muidenkin sidosryhmien, kuten viranomaisen tai kolmannen sektorin osaamista ja resursseja voisi keskitetympin käyttää palvelujen tarjoamisen tukena. Cederlöfin (2009, 42) tulkinnan mukaan varsinkin pienissä kunnissa rakenteiden uudistus puoltaa paikkaansa, koska pienten kuntien etu lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisessä on kokonaisvaltaisen ajattelutavan perinne. Viranhaltijat ovat tottuneet tekemään poikkihallinnollista työtä ja pitävät arvossa yhteistyökumppanien työpanosta.

8.3 Tuotekehitysprosessin tarkastelua

Sosiaali- ja terveysalalla voidaan tuotteistaa monenlaisia asioita. Tutkimusten mukaan ammattikorkeakoulujen tutkielmat ja opinnäytetyöt tuotetaan lähes aina läheisessä vuorovaikutussuhteessa alan ammattikäytäntöihin. Varsinkin nuorisotyön tutkielmat hankkeistetaan usein, siis tuotetaan alan kehittämishankkeiden yhteydessä. (Suurpää 2009, 46.) Missä laajuudessa erilaiset näkökulmat tuotteistamisprosessiin liittyvät, riippuu tuotteen luonteesta. Niitä voivat olla esteettisyyteen, elinkaaren tai markkinointiin liittyvät seikat. Esimerkiksi esteettisyys vaikuttaa siihen, miten asiakas reagoi tuotteeseen. (Jämsä & Manninen 2000, 103.) Omassa tuotteessani, nuorten hyvinvointimallissa, pyrin käyttämään selkeää asettelua, värejä ja muotoja. Tuotteen selkeys ja vaivaton hahmottaminen voivat olla osa estetiikkaa.

Jämsä ja Manninen (2000) ovat tarkastelleet tuotteen elinkaarta. He ovat analysoineet elinkaaren pituutta kahdesta eri näkökulmasta. Tuotteen elinkaari voi alkaa jo ideavaiheesta. Silloin elinkaaren sisältyvät ideavaiheesta lähtien kaikki muut vaiheet, kunnes tuottaja lopettaa tuotteen valmistamisen. Toisen tarkastelutavan mukaan tuotteen elinkaari alkaa kun tuote on markkinoilla. Mainonnan tuloksena asiakas on alttiimpi tuot-

teen vaikutukselle, jolloin tuotteen kaupallisuus korostuu. (Jämsä & Manninen 2000, 110.)

Nuorten hyvinvointimallin elinkaarta on vaikea ennustaa. Ainakin sen muoto tulee muuttumaan tarpeen mukaisesti. Hyvinvointimalli on pyritty kokoamaan niin, että mallia voisivat soveltaa muutkin organisaatiot niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Vaikka sen tuloksia ei otosmäärän pienuuden vuoksi voi yleistää, malli on kuitenkin mielestäni helposti sovellettavissa erilaisiin käytäntöihin.

Kuten monissa muissakin menetelmissä, myös tuotekehitysprosessissa on kysymys muutoksesta. Toiminnan teoriaa sovelletaan työtoimintojen tutkimiseen, ennen muuta työssä tapahtuvien muutosten hallitsemiseksi (Engeström 2004, 9; Jokinen 1987, 9). Muutos ei kuitenkaan aina ole sama asia kuin kehitys, eikä se automaattisesti ole jotakin pelkästään myönteistä, kuten Engeström aiheellisesti muistuttaa. Tämä tuli esille myös nuorten hyvinvointimallia kehitettäessä. Kun mukana on mittava joukko toimijoita, sen hallinta on työlästä. Esimerkiksi aikataulujen sovittelu, keskustelun johtaminen, tavoitteiden alituinen kirkastaminen ja asenteet (vaikka ne kokonaisuutena olivat myönteisiä) aiheuttivat hienoisia ongelmia yhteistyöhön. Engeströmin (2004) mukaan kehitys tarkoittaa laadullisesti uudenlaisen toimintalogiikan syntymistä. Siihen sisältyy paitsi pyrkimystä parempaan, myös tietynlaista kamppailua ja vanhan särkemistä tai hylkäämistä (Engeström 2004, 12). Kun tuotekehitystoiminnassa ollaan tekemisissä lähes kaikkien ihmiselämän alueiden kanssa, tarvitaan kykyä luovaan käytännön työhön ja uusien toimintatapojen sisäänajoon. Siksi tuotekehitystoimintaa voidaan kuvata risteyskohtana, jossa kulttuuri ja tekniikka kohtaavat (Jokinen 2001, 9 - 10).

Engeström kuvaa prosessia ekspansiivisena oppimisena. On kysymys annetun toimintalogiikan kyseenalaistamisesta ja radikaalista laajentamisesta (Engeström 2004, 13). Hän ottaa esimerkin terveydenhuollosta. Kun työntekijät hahmottavat kohteensa, siis potilaan, eri sairaudet yhteen kokoavana pitkäjänteisenä hoitokaarena, on kysymys ekspansiosta. Jämsä ja Manninen kuvaavat samaa käsitettä osaamisena ja osaamisen tuotteistamisena. Osaaminen on tiedon ja taidon yhteen sulautunut joustava järjestelmä, johon liitetään kokemuksen ulottuvuus. Osaamisen avulla kyetään erilaisissa eteen tulevissa tilanteissa analysoimaan tulevia tilanteita ja muodostamaan niistä uusia innovaatioita. (Jämsä & Manninen 2000, 23).

Tutkimus- ja kehittämisotteita ja kriittisiä analyyssejä tarvitaan varsinkin sosiaali- ja terveysalalla, jossa tuotekehitys sisältää muiden alojen tuotteisiin verrattuna poikkeuksellisia piirteitä. Sen tarkoituksena on asiakkaan terveyden, hyvinvoinnin ja elämänhallinnan edistäminen (Jämsä & Manninen 2000, 24; Kosonen, Kotro & Rautamies 2007, 12.) Menetelmä on olennainen osa kehittämisessä, se on tiedon tuottamisen väline. Arnkil ym. (2007, 51) muistuttavat kehittämistoiminnan erään keskeisen edellytyksen olevan verkoston ja vuoropuhelun dynamiikka. Tämä tuli esille työpaikkatiimin ja sidosryhmien tapaamisissakin. Verkostoituminen on jo itsessään kilpailutekijä silloin kun se toimii hyvin. Selkeät yhteiset toimintamallit ja yhteinen tietoperusta nostavat työn laatua. Siksi sidosryhmien mukaan ottaminen hyvinvointimallin kehittämiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa oli tärkeää. Ehkä siitä olisi vielä enemmän ollut hyötyä, jos olisin pyytänyt sidosryhmien, varsinkin kolmannen sektorin kommentteja jo idean syntyvaiheessa. Nyt ensimmäinen isomman joukon tapaaminen oli siinä vaiheessa, kun prosessi oli jo alkanut.

Sosiaali- ja terveysalalla tuotteiden suunnittelu ja kehittäminen jäsentyvät tuotekehityksen perusvaiheiden mukaan. Prosessin aikaansaannokset ja tavoitteet määräytyvät hankekohtaisesti. Pääpaino on tuotteen valmistamisessa, jos päätös tuotteesta ja sen ominaisuuksista on tehty jo alkuvaiheessa. Jos lähtökohtana on toimintaan liittyvä ongelma tai kehittämistä vaativa tilanne, tuotteen suunnittelu ja kehittäminen käynnistyvät vasta kun selvitykset, analyysit ja innovaatioprosessit on tehty. (Jämsä & Manninen 2000, 28.)

Mielestäni tuotekehitysprosessi toimi hyvin hyvinvointimallin kehittämisprosessin jäsentäjänä. Siitä löytyi hyvin kirjallista aineistoa, tosin osittain vanhaakin tietoa. Myös tutkimuksia ja opinnäytetöitä oli saatavilla runsaasti. Tuotekehitysvaiheita kirjattaessa tosin oli joskus vaikeaa hahmottaa, mihin vaiheeseen mikin toiminto kuului. Tuotekehitysprosessin luonteeseen kuuluukin, että voidaan siirtyä seuraavaan vaiheeseen, vaikka edellinen ole vielä päättynyt. Kun tuotekehitysprosessissa on paljon monialaista eri tahojen välistä yhteistyötä ja yhteydenpitoa, kuten omassa kehittämistyössäkin oli, voidaan tehdä kahteen, jopa kolmeen vaiheeseen kuuluvia prosesseja yhtäaikaaisesti, tai palata edelliseen. (Jämsä & Manninen 2000, 28 - 29.)

Yhteistyö työpaikkatiimin kanssa sujui hyvin, vaikka yhteisiä kokousaikoja olikin välillä vaikeaa sovittaa. Työnantajan myönteinen ja kannustava suhtautuminen oli en-

siarvoisen tärkeää opinnäytetyöprosessissa. Työpaikkatiimin kautta sain myös sellaista tietoa, jota en itse olisi saanut, esimerkiksi tilastoja tai muita tutkimustuloksia. Aikataulullisesti tiimin merkitys oli tärkeä, joskaan aina ei ollut mahdollista tavata, kun olisin kaivannut tiimin kommentteja tai mielipiteitä päästäkseni eteenpäin. Silloin yhteyttä pidettiin sähköpostitse tai puhelimitse. Työpaikkatiimin apu oli tärkeä myös erilaisten näkökulmien esittäjänä ja työn peilaajana, semminkin kun tein opinnäytetyötäni yksin.

8.4 Hyvinvointimallin jatkokehitysmahdollisuudet

Kaikki se mielenkiintoinen materiaali, joka tutkimuksissa ja kehittämistöissä jää rajauksen ulkopuolelle, voi olla lähtökohtana jatkotutkimukselle (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Nuorten hyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota entistä johdonmukaisemmin niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Suomessa onkin laadittu lukuisia hyvinvointiohjelmia ja -strategioita, ja uudistetut lait ja lakimuutokset suuntaavat hyvinvoinnin eteen tehtävää työtä. Kuntarajojen muuttuessa ja yhteistoiminnan lisääntyessä sosiaali- ja terveysalalla voidaan hyödyntää resurssi- ja osaamiskapasiteetti paremmin, kuin jos kaikki tekisivät kaikkea yksinään. Yhteistyö edellyttää kuitenkin selkeää koordinaointia ja yhteisiä pelisääntöjä.

Nuorten hyvinvointimallin jatkokehitysmahdollisuuksia voisivat olla esimerkiksi

- seudullinen (lasten ja) nuorten hyvinvointimalli eli Keski-Karjalan kuntien yhteinen
- näkökulman vaihtaminen sidosryhmistä kuntaan päin. Sidosryhmien, varsinkin kolmannen sektorin, kokemuksia yhteistyöstä ja yhteistyön edelleen kehittämistä kunnan kanssa kannattaisi tutkia
- kyselyn laajentaminen ala- ja yläkoulun oppilaisiin, oppilaiden vanhempiin ja kunnallisiin luottamushenkilöihin. Se toisi lisää tuloksia ja näkökohtia hyvinvointitutkimukseen
- ulkomaalais- ja maahanmuuttajaperheiden määrä tulee lisääntymään tulevaisuudessa myös Kesälahdella. Heidän lastensa hyvinvointiin tulisi kiinnittää huomiota tutkimalla koulun ja kunnan mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämässä.

Valtakunnallisia nuorten hyvinvoinnin indikaattoreita ja niiden muuttumista on seurattava, jotta kuntatasolla pystytään reagoimaan ajoissa muuttuneisiin tarpeisiin. Silti hyvinvoinnin tarpeen arvioinnissa ja keinoissa vastata muuttuneisiin olosuhteisiin on eroja riippuen kunnan resursseista ja talousohjelmista. Yhteistyökumppaneiden, kumppanuussopimusten ja vapaaehtoistyön merkitys tulee korostumaan entisestään Ruusuvirta (2010) on siltä osin oikeassa, että vapaaehtoistyö on arvokasta myös taloudellisessa mielessä, vaikkei se tärkein kriteeri kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamisessa olekaan tai ei ainakaan pitäisi olla.

Nuorisolain muutos tulee voimaan 1.7.2010. Nuorisolaissa nuoreksi määritellään alle 29-vuotiaat. Lakiin tullaan lisäämään säännökset paikallisten viranomaisten monialaisesta yhteistyöverkostosta. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tulee valita edustajat nuorten kannalta keskeisistä toimialoista kuten opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimista. Verkosto voi olla myös seudullinen, useamman kunnan verkosto. Silloin yhteistyössä voi olla mukana edellä mainittujen toimialojen lisäksi esimerkiksi työ- ja poliisihallinto, joiden toimipisteitä ei nykyisellään ole enää läheskään kaikissa kunnissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.)

Myös etsivästä nuorisotyöstä ja siihen liittyvästä tietojen luovuttamisesta tulee säännökset lakiin. Lakimuutos auttaa eniten niitä nuoria, joilla esimerkiksi toisen asteen kouluopinnot ovat jääneet kesken. Etsivän nuorisotyön keskeinen tehtävä on tavoittaa tuen tarpeessa olevat nuoret ja auttaa heitä palvelujen ja tuen piiriin. Näillä toimilla edistetään nuoren kasvua, itsenäistymistä ja koulutukseen sekä työmarkkinoille pääsyä. Kunta voi tarvittaessa järjestää etsivää nuorisotyötä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.) Keski-Karjalan kunnissa Kesälahdella, Kiteellä ja Rääkkylässä etsivää nuorisotyötä toteuttaa tätä nykyä nuorten työpajatoimintaa tuottava Honkalampisäätiö (ks. s. 24).

Nuorisolain muutos (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010) velvoittaa kuntia nimeämään nuorten ohjaus- ja palveluverkoston. Sen tehtävänä on kerätä tietoa nuorten kasvu- ja elinoloista, nuorille suunnattujen palvelujen saavutettavuudesta ja riittävydestä, jolloin verkosto toimisi palvelujen yhteen sovittajana ja edistäisi palveluiden järjestämiseen liittyvien tietojen vaihdon sujuvuutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010.) Kesälahden voisi sanoa olevan tässä asiassa askelen edellä, koska kehittämäni nuorten hyvinvointimalli kuntaan on valmis pohja nuorten ohjaus- ja palveluverkostolle. Laki-

sääteisyys hyvinvoinnin edistämässä antaa työlle painoarvoa ja uskottavuutta, ja velvoittaa myös asialliseen seurantaan ja arviointiin.

LÄHTEET

Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino.

Aristoteles 1991. VIII Poliitikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Arnkil, Tom Erik, Erikkson, Esa & Arnkil, Robert 2007. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Stakes. Raportteja 253. Gummerus Kirjapaino Oy.

Cederlöf, Petri 2009. Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Sälekarin Kirjapaino.

Dunderfelt Tony, Laakso Juhani, Niemi, Pekka, Peltola Ritva & Vidjeskog, Jan 1998. Psykologia 5. Yksilöllinen ihminen. Porvoo: WSOY.

Engeström, Yrjö 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.

Hietikko, Esa 2008. Tuotekehitystoiminta. Kuopio: Kopijyvä Oy.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huttunen, Mirella, Ilonen, Milla, Karttunen, Kirsi, Korpinen, Sini, Koske, Asmo, Maude, Susanne, Salovaara, Reija & Wentzell, Christian 2008. Nuorista Suomessa 2008-2009. Tietoa nuorista, heidän asemastaan, elinoloistaan ja nuorisotyöstä. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Priimus paino oy.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2009. Perusraportti kyselystä 7. - 9. vuosiluokkien kouluille. Opetushallitus ja Stakes. WWW-dokumentti. <Http://www.edu.fi>. Päivitetty 27.11.2007. Luettu 16.7.2009.

Itärajan nelikko 2008 - 2010. Keski-Karjalan nuorten verkkotiedotushanke. WWW-dokumentti. www.kesalahti.fi. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Itä-Suomen lääninhallitus 2009. Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma 2009 - 2011. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 164. Kuopio: Kopijyvä Oy.

Jokinen, Tapani 2001. Tuotekehitys. Helsinki: Hakapaino Oy.

Jämsä, Kaisa & Manninen, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveystalalla. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kajanoja, Jouko 2009. Mitä on hyvinvointi? Tilastokeskus. WWW-dokumentti. www.stat.fi/tup/kuntapuntari. Ei päivitystietoja. Luettu 25.5.2009.

Kansanterveyslaki 28.1.1972/66. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Karjalainen, Sirkka 2008. Oppilashuolto suomalaisessa koulussa. Luentomoniste. 29.8.2008.

Kesälahden kunta 2009. WWW-dokumentti. www.kesalahti.fi. Päivitetty 1.6.2009. Luettu 2.6.2009.

Kirk, Jerome & Miller, Marc L. 1986. Reliability and validity in qualitative research. Beverly Hills: Sage Publications.

Kiteen kaupunki 2009. WWW-dokumentti. www.kitee.fi. Päivitetty 8.6.2009. Luettu 14.6.2009.

Kosonen, Tomi, Kotro, Toni & Rautamies, Aapo 2007. Kuinka liikun? Tuotekehityksenä liikuntaohje tyypin 2 diabeetikoille. Fysioterapia. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. WWW-dokumentti. <https://ap.mikkeliyamk.fi>. Päivitetty 13.2.2007. Luettu 5.5.2010.

Krause, Kaisa & Kiikkala, Irma 1996. Hoitotieteellisen tutkimuksen peruskysymyksiä. Tampere: Tammer- Paino Oy.

Kuntalaki 17.3.1995/365. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällönanalyysi. Hoitotiede 11(1), 3-11.

Lalu, Anna-Maija 2008. Yhteistyöllä kohti laadukkaita tuotteita. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti.

https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/38043/jamk_1210834701_2.pdf?sequence=1. Päivitetty 15.5.2008. Luettu 19.5.2010.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 - 2011. Matti Vanhasen II hallitus. Opetusministeriö 2007. WWW-dokumentti.

www.minedu.fi/export/sites/dwfault/OPM/nuoriso. Päivitetty 11.12.2007. Luettu 30.4.2009.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Leino, Timo, Pusa, Helli, Vilminko, Minna & Holli, Kaija 1998. Omaisten kokemuksia syövän viimevaihetta sairastavan läheisen hoidosta kotona ja laitoksessa. Suomen lääkärilehti. 53.(3), 187 - 191.

Luopa, Pauliina, Harju, Hanna, Puusniekka, Riikka, Jokela, Jukka, Kinnunen, Topi & Pietikäinen, Minna 2008. Kouluterveys 2008: Itä-Suomen lääniraportti. Terveyden ja

hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. <http://www.thl.fi/kouluterveyskysely>. Päivitetty 19.3.2009. Luettu 4.4.2010.

Martiskainen, Kimmo 2008. Oppilashuolto suomalaisessa koulussa. Luentomoniste. 29.8.2008.

Mattila, Vesa-Ville 2008. Tuotteistaminen houkuttelee ostamaan. ISS Pro 1, 6 – 8.

Myllyniemi, Sami 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Opetusministeriö. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Nuoren syrjäytyminen situationaalisen ja tajunnallisen ongelmana 2009. WWW-dokumentti. <http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli>. Päivitetty 25.6.2008. Luettu 30.4.2009.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. WWW-dokumentti.

<http://www.google.com/search?q=nuorisolaki&rls=com.microsoft:fi&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1>. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Oppilaskunta 2010. WWW-dokumentti. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Oppilaskunta>. Ei päivitystietoja. Luettu 28.5.2010.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Nuorisolain muutos parantaa nuorten varhaista tukea. WWW-dokumentti.

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2010/02/nuorisolaki.html>. Päivitetty 4.2.2010. Luettu 20.5.2010.

Paajanen, Kyllikki 1990. Kesälahden kotiseutuhistoria. Kitee: Keski-Karjalan Paikallislehti oy.

Paunonen, Marita & Vehviläinen-Julkunen, Katri. 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Porvoo: WSOY.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Ei päivitystietoja. Luettu 28.5.2010.

Poikajärvi, Kristiina & Pietilä, Kerttu 2004. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa. Raportti kunnanjohtajien ja luottamushenkilöjohdon kyselystä. Stakes 2006. WWW-dokumentti. <http://info.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit>. Päivitetty 27.10.2006. Luettu 3.6.2009.

Raja-Karjalan Kajastuspajat 2009. Honkalampisäätiö. WWW-dokumentti. www.honkalampisaatio.fi. Ei päivitystietoja. Luettu 24.8.2009.

Rauhala, Ella-Marja, Harju, Hanna, Puusniekka, Riikka, Sinkkonen, Annika, Jokela, Jukka, Kinnunen, Topi, Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna 2008. Kouluterveys 2008: Kesälahden kuntaraportti. Stakes.

Ruusuvirta, Minna 2010. Selvitys kuntien yhteistoiminnasta kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalan kolmannen sektorin kanssa hyvinvointipalvelujen tarjoamisessa. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö CUPORE. PDF -dokumentti. <http://www.kolmaslahde.fi>. Päivitetty 9.2.2010. Luettu 27.4.2010.

Siltaniemi, Aki, Perälahti, Anne, Eronen, Anne, Londen, Pia & Peltosalmi, Juha 2008. Hyvinvointi ja osallisuus Itä-Suomessa. Kansalaiskyselyn tuloksia. Helsinki: Gummerus.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Suurpää, Leena (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 27. PDF-dokumentti. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>. Päivitetty 22.5.2009. Luettu 20.5.2010

Takala, Annika & Takala, Martti 1984. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY.

TietoKekkasu 2006 - 2008. Keski-Karjalan seudullisen nuorisotiedotuksen hanke. WWW-dokumentti. www.kesalahti.fi/nuoriso. Ei päivitystietoja. Luettu 12.5.2010.

Tilastokeskus 2009. WWW-dokumentti. www.stat.fi. Ei päivitystietoja. Luettu 21.8.2009.

Tukioppilastoiminta Mannerheimin Lastensuojeluliitossa 2009. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/kasvattajille/tukioppilastoiminta>. Ei päivitystietoja. Luettu 17.6.2009.

Tuomi, Jouni, Sarajärvi & Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuorinen, Risto & Tuunaala, Eliisa 1995. Psykologian perusteet. Aivot ja psyyke. Keuruu: Kustannusyhtiö Otavan painolaitokset.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 20.11.1989. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>. Ei päivitystietoja. Luettu 12.4.2010.

TAULUKOT

1. Kesälahden väestörakenne (www.kesalahti.fi)
2. Eniten seuratut indikaattorit kunnissa (Poikajärvi & Penttilä 2004 mukailleen)
3. Nuorten alkoholin käyttö
4. Ongelmakohtia koulunkäynnissä
5. Nuori ja huumeet
6. Nuorisotalon asema vapaa-ajan viettopaikkana
7. Nuorten hyvinvointimalli kuntaan

KUVIOT

1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet (Allardt 1976 mukailleen)
2. Oppilashuollon hallinnollinen yhteistyö (Mukaiilen Martiskainen 2008)
3. Tuotekehitysprosessin vaiheet (Jämsä & Manninen 2000 mukailleen)

LIITTEET

- Liite 1. Opinnäytetyön aikataulu
- Liite 2. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekemiseen tarkoitettu strategiatyökalu kunnille
- Liite 3. Toimintamalli päihde- ja väkivaltatapauksissa nuorisotalolla
- Liite 4. Nuorisotalon järjestyssäännöt
- Liite 5. Kysely 7 – 9 luokan oppilaille
- Liite 6. Työpaikkatiimin kokoontumiset
- Liite 7. Nuorten hyvinvointimalli kuntaan, alustava
- Liite 8. Nuorten hyvinvointimalli kuntaan, hyväksytty
- Liite 9. Liite hyvinvointimallitaulukkoon: sidosryhmien sisällä olevat toimijat

Opinnäytetyön aikataulukutus

Aihe, ideaseminaari	torstai 11.12.09	ohjaaja
Työpaikkatiimi kokoontuu idean läpikäyminen, materiaalin kerääminen, oleelliset osiot	tiistai 24.3.09	Mikko Sairanen, mentori (esimies, siv.johtaja), Kimmo Martiskainen (opo), Sirkka Karjalainen (kouluterv.hoit.), Pirkko Asikainen (sos.toimi)+Anna-Liisa Niemeläinen
Opinnäytetyösuunnitelma, seminaari	torstaina 23.4.09	ohjaajat
Opinnäytetyön työstämistä	huhti-touko 09	ohjaava opettaja
Työpaikkatiimi kokoontuu alustava kyselylomakkeen työstö	huhti-toukokuun vaihteessa 09	mentori
Suunnitelma- ja ohjausseminaari 2	15.5.09	vastuuyliopettajat, ohjaajat
Opinnäytetyön työstämistä	kesä, heinä, elo 09	ohjaava opettaja, mentori
Työpaikkatiimi kokoontuu	elo 09	mentori
Suunnitelma- ja ohjausseminaari 2	17.-18.9.09	vastuuyliopettajat, ohjaajat opponoijat
Työpaikkatiimi kokoontuu Kyselyjen työstäminen	syys-joulu 09	
Ohjausseminaari	12.-13.11.09	Vastuuyliopettajat, ohjaajat, mentori
Työpaikkatiimi kokoont. Opinnäytetyön työstäminen: kysely, sen analysointi	tammi-maaliskuu 2010	Vastuuyliopettajat, ohjaajat, mentori
Työpaikkatiimi kokoont. Opinnäytetyön tiedotussunn. opinnäytetyön työstämistä	tammi-touko 2010	Vastuuyliopettajat, ohjaajat, mentori
Kypsyysnäyte	23.4.2010	vastuuyliopettaja
Opinnäytetyön esitys koululla	7.5.2010	ohjaava opettaja, opponoijat
Opinnäytetyön esitys työpaikalla	18.5.2010	työpaikkatiimi, sidosryhmät

	<p>SOSIAALI JA TERVEYS</p>	<p>SIVISTYS OPETUS, NUORISO, LIIKUNTA, KIRJASTO, KULTTUURI</p>	<p>LIIKENNE YMPÄRISTÖ JA LUONTO MAANKÄYTTÖ JA KAAVOITUS</p>	<p>POLIISI PELASTUS</p>	<p>KILPAILU JA KULUTTAJA ELINKEINOELÄMÄ KOLMAS SEKTORI KODIT/ KANSALAISET</p>
<p>LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVAT KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT</p>	<p>LASTENSUOJELULAIN 12 § MUKAINEN SUUNNITELMA ON LAADITTU</p> <p><u>ENNALTAEHKÄISY JA VARHAISEN TUKI:</u> -VANHEMPIA JA HUOLTAJIA TUETAAN HEIDÄN KASVATUSTEHTÄVÄSSÄÄN JA TARJOTAAN TARPEELLISTA APUA JA TUKEA RIITÄVÄN VARHAISEN. - LAPSILLE JA NUORILLE ON TARJOLLA VARHAISEN TUEN PALVELUJA JA TOIMINTAPOJA ERITYISESTI SIIRTYMÄVAIHEISSA</p> <p>SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMEN EHEÄ KOKONAISUUS, JOSSA PERUSPALVELUT TUKEVAT LASTEN JA NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTIA</p> <p>KUNNASSA ON TARJOLLA PALVELUJA ERITYISEN TUEN TARPEESSA OLEVILLE LAPSILLE JA NUORILLE: LASTEN JA NUORTEN MIELENTERVEYSPALVELUT, PÄIHDEPALVELUT, KRIISIPALVELUT, OPPILASHUOLTO</p>	<p><u>KUNNAN JA KOULUN OPETUSSUUNNITELMA TUKEE JA EDISTÄÄ LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA.</u> • <u>KRIISISUUNNITELMA</u> (KIUSAAMINEN, PÄIHTEET JNE.) • KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ • OPETUKSEN TUKI • OPPILASHUOLTO • KERHOTOIMINTA • ERITYISOPETUS • MAAHANMUUTTAJAT • OPPILAAN JA OPINTOJEN OHJAUS • "IHMISENÄ KASVAMINEN" • "OSALLISTUVA KANSALAISSUUS JA YRITTÄJYYS" • "VASTUU YMPÄRISTÖSTÄ, HYVINVOINNISTA JA KESTÄVÄSTÄ KEHIT." • "TURVALLISUUS JA LIIKENNE"</p> <p>NUORTEN OSALLISUUS JA KUULEMINEN • NUORTEN KASVU- JA ELINOLOJEN PARANTAMINEN • SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN • MUUT NUORISOLAIN 7 § TEHTÄVÄT</p> <p><u>TOIMIVIEN LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN JA LÄHILIIKUNTA-PAIKKOJEN SEKÄ TERVEYTTÄ EDISTÄVIEN LIIKUNTA-PALVELUJEN TARJOAMINEN • LIIKUNTAHARRASTUSTEN TUKEMINEN LIIKUNTA-PAIKKOJEN MAKSUTTOMUUDELLA TAI EDULLISILLA KÄYTTÖ-MAKSUILLA</u></p>	<p>LIIKENNETURVALLISUUS-SUUNNITELMA, JOSSA KASVATUS-, VALISTUS- JA TIEDOTUSOSIO</p> <p>0-6-VUOTIAAT: VANHEMMILLE TIETOA LASTENTURVAVÄLINEISTÄ JA TURVALLISESTA LIKKUMISESTA</p> <p>7-15-VUOTIAAT (ED. LIS.): HUOMIOIDAAN KOULULAISKULJETUSTEN TURVALLISUUS</p> <p>16-20-VUOTIAAT (ED. LIS.): TUETAAN TURVALLISTA LIKKUMISTA EDULLISILLA LIPPUTUOTTEILLA JA RIITTÄVÄLLÄ JULKISEN LIIKENTEEN VUOROTARJONNALLA</p> <p>KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ EDISTÄVÄN KASVATUKSEN TUKEMINEN</p> <p>YHDYSKUNTASUUNNITELUSSA HUOMIOIDAAN LAPSET JA NUORET</p>	<p><u>ENNALTAEHKÄISY JA VARHAISEN PUUTTUMINEN</u> - LÄHIPOLIISI - LAILLISUUSKASVATUS - SOVITTELU</p> <p>PAIKALLISEN TURVALLISUUS-SUUNNITTELUN EDISTÄMINEN - KUNTAKOHTAISET - KYLÄKOHTAISET</p> <p>TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN - TURVALLISUUS-RISKIEN ARVIOINTI - VALISTUS JA NEUVONTA PÄIVÄ-KODEISSA JA KOULUISA - KUMPPANUUS-SOPIMUKSET - TURVALLISUUS-KAMPANJAT - PELASTUSSUUNNITELMAT</p>	<p>KOULUSSA TULEE NOSTAA Keskustelunaiheiksi: - TALOUSKASVATUS - YMPÄRISTÖKASVATUS - MEDIAKASVATUS</p> <p>KEHITETÄÄN JA TUE-TAAN LAPSILÄHTÖISTÄ TOIMINTAA – KUNNAN VIRANOMAISTOIMIJAT JA KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJAT TEKEVÄT SAUMATONTA YHTEISTYÖTÄ KESKENÄÄN</p> <p>TUETAAN KANSALAISTEN OSALLISTUMISTA JA KUULEMISTA</p> <p>KEHITETÄÄN OSALLISTUMISJÄRJESTELMIEN KATTAVUUTTA JA KANSALAIHLÄHTÖISYYTTÄ</p> <p>"KOKO KYLÄ KASVATTA" - PERIAATE</p>

	<p>LASTENSUOJELUN TOIMINTATAVAT, RESURSSIT JA KEHITTÄMINEN ON TURVATTU</p>	<p>TUETAAN LASTEN JA NUORTEN LUKE-MISHARRASTUSTA JA KIRJASTON KÄYTTÖÄ • TARJOTAAN LAPSILLE JA NUORILLE SUUNNATTUJA PALVELUJA JA MARKKINOIDAAN NIITÄ • KIRJASTON PALVELUT TEHDÄÄN TUTUKSI PÄIVÄHOIDOSSA, OPETUSTOIMESSA JA VAPAA-AJAN TOIMINNASSA</p> <p>JOKAISEN TULEE PÄÄSTÄ OSALLISEKSI YHTEISESTÄ KULTTUURIPERINNÖSTÄ, TUTUSTUA TAITEeseen JA KOKEILLA TAITEEN ILMAISUMUOTOJA.</p> <p>3. SEKTORIN TOIMINTAEDELITYSTEN TURVAAMINEN</p>			
KUMPPANUDET	<p>KAIKKI KUNNAN SEKTORIT KESKENÄÄN + ALUEHALLINTO + KESKUSHALLINTO + KANSALAIJÄRJESTÖT >> KIRJATAAN, MITEN YHTEISTYÖTÄ TEHDÄÄN.</p>				
RESURSSIT	<p>HUOLEHDITAAN, ETTÄ KUNNASSA VARMISTETAAN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN RIITTÄVÄ JA KOULUTETTU HENKILÖSTÖ</p>	<p>TAATAAN RESURSSIT OPPILA-SHUOLLON, OHJAUKSEN, TUKIOPETUKSEN JA ERITYISOPE-TUKSEN TARPEILLE TAATAAN RIITTÄVÄ AMMAT-TITAITOINEN HENKILÖSTÖ JA TOIMITILAT</p>	<p>TAATAAN RESURSSIT LIIKEN- NETURVALLISUUS- SUUNNITELMAN TOIMENPITEL- SIIN JA NUORTEN EDULLISIIN LIPPUTUOTTEISIIN</p>	<p>HYÖDYNNETÄÄN PAIKALLISEN TURVALLISUUSUUN- NITTELUN VIRANOMAISYHTE- ISTYÖTÄ</p>	
HYVINVOINNIN SEURANTA JA MITTARIT	<p>STAKESIN MITTARIT: SOTKANET (STAKES > 1.1.2009 TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS) STAKESIN KOULUTERVEYSKYSELY (ITÄ-SUOMEN LÄÄNISSÄ PARILLISINA VUOSINA) KOULUPUDOKKAIDEN MÄÄRÄ/OPINTOJEN KESKEYTTÄNEIDEN MÄÄRÄ KUNNASSA NUORTEN TYÖTTÖMIEN MÄÄRÄ</p>			<p>LASTENSUOJELUIL- MOITUSTEN MÄÄRÄ NUORISORIKOLLI- SUUSTILASTOT TILASTOT</p>	
PROSESSI		<p>KUNNANHALLITUS NIMEÄÄ LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TEKEMISEEN YHDEN TAI USEAMMAN KUNNAN YHTEISEN OHJAUSRYHMÄN, JOSSA OVAT EDUSTETTUINA KAIKKI TOIMIVALTAISET TAHOT. OHJAUSRYHMÄ VOI NIMETÄ HYVINVOINTISUUNNITELMAN PAINOPISTEALUEILLE ASIAANTUNTIJARYHMIÄ. HYVINVOINTITOIMINNAN TEHOA JA VAIKUTTAVUUTTA SEURATAAN – JÄRJESTELMÄN TULEE OLLA JOUSTAVA JA REAGINTIHERKKÄ. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA HYVÄKSYTÄÄN KUNNAN VALTUUSTOSSA. VALTUUSTOLLE RAPORTOIDAAN TULOKSISTA JA TOIMINNASTA VUOSITTAIN.</p> <p>KAIKESSA KUNNALLISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA ARVIOIDAAN PÄÄTÖSTEN LAPSIVAIKUTUKSET.</p>			

ITÄ-SUOMEN LÄÄNINHALLITUS

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TEKEMISEEN TARKOITETTU STRATEGIATYÖKALU KUNNILLE

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteiskunnan tärkein tehtävä.

Suomi on sitoutunut sekä kansallisessa lainsäädännössään että kansainvälisissä sopimuksissa ryhtyvänsä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin lasten hyvinvoinnin takaamiseksi (Mm. Yleissopimus lapsen oikeuksista, 3. art.). Suomen perustuslaissa on kiinnitetty erityistä huomiota lasten perusoikeuksiin ja heidän hyvinvointinsa edistämiseen (6 §, 16 § ja 19 §). Kuntalain mukaan kunnan päätehtävä on kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen alueellaan (1 §). Parasta olisikin, että kunnissa tehtäisiin **kansalaisen hyvinvointisuunnitelma**, jossa lasten ja nuorten hyvinvointi olisi yksi – sen tärkein osa. Lasten ja nuorten hyvinvointi kytkeytyy suoraan perheiden hyvinvointiin.

Uuden lastensuojelulain mukaan **kunnan on edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia** sekä **poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä** (7 §). Opetuslainsäädäntö (mukaan lukien opetussuunnitelmat) edellyttää, että opetuksen on edistettävä oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Sekä lastensuojelulaissa että kansanterveyslaissa nousee monessa kohdin esiin lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Nuorisolaki velvoittaa kunnat nuorten kuulemiseen heitä koskevissa asioissa. Nuorisolaissa on säädetty myös valtakunnallisesta lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta, joka antaa hyvän pohjan hyvinvointisuunnitelman laatimiselle.

Poikkihallinnollinen yhteistyö on avain vaikuttavaan ja tehokkaaseen hyvinvointityöhön. Käytännössä lasten ja nuorten hyvinvointityö on edelleen hyvin pirstaloitunutta, vaikka sosiaali-, terveys- ja sivistyssektorin lainsäädäntö velvoittaakin viranomaiset keskinäiseen yhteistyöhön. Kaikkien toimijoiden – niin julkisen kuin yksityisenkin – suunnitelmallisella yhteistyöllä voidaan parantaa merkittävästi toiminnan **vaikuttavuutta** ja **kustannustehokkuutta**. Poikkihallinnollinen työskentelykulttuuri edellyttää uudenlaista ja ennakkoluulotonta ajattelu- ja toimintatapaa. Yhteistoiminnan on oltava suunnitelmallista.

Lähtökohtana tulee olla **elämänkaariajattelu**: lapsen kehitystä tuetaan jo sikiövaiheesta alkaen aikuisuuteen asti. Yhteiskunnan eri toimijoiden tulee tehdä saumatonta yhteistyötä ja **ennaltaehkäistävä** tehokkaasti ongelmien syntymistä sekä edistettävä hyvinvointia.

Uusi lastensuojelulaki edellyttää, että kunnan tai useamman **kunnan** yhdessä on **laadittava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma** (LSL 12 §). Suunnitelma on hyväksyttävä valtuustossa (viimeistään vuoden 2009 aikana) ja tarkistettava vähintään kerran neljässä vuodessa. Hyvinvointisuunnitelma on otettava huomioon joka vuosi laadittaessa kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa.

Itä-Suomen lääninhallitus on tehnyt poikkihallinnollisena yhteistyönä – kahdeksan eri ministeriön alainen – **Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiatyökalun**, joka on tarkoitettu kuntien avuksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekemiseen. Työkalu on kaikkien käytävissä. Sitä voi vapaasti muokata omaan käyttöön sopivaksi.

Strategiatyökalu on ladattavissa Itä-Suomen lääninhallituksen nettisivuilla: etusivulla

<http://www.laaninhallitus.fi/ita> ja pysyvästi

<http://www.laaninhallitus.fi/ita/suomi/strategiatyokalu>

Strategiatyökalun taulukossa on jokaisella toimijalla oma värinsä, tämän vuoksi työkalu toimii parhaiten **väritulosteena** tai **-kopiona**.

Itä-Suomen lääninhallitus toivoo, että läänimme kaikkiin kuntiin saadaan **tehokas ja vaikuttava** lasten ja nuorten hyvinvointistrategia. Hyvinvointityössä...

KAIKKIA TARVITAAN – KAIKKI OVAT TÄRKEITÄ.

TOIMINTAMALLI PÄIHDE- JA VÄKIVALTATAPAUKSISSA NUORISOTALOLLA

Tämä toimintamalli on yhteinen ja julkinen. Kesälahden kunnan nuorisotyöntekijät perehdytetään toimintamalliin, johon sitoutuvat heidän lisäksi poliisi, vapaa-aikatoimi, sosiaalitoimi ja pelastustoimi.

NUORISOTALOLLA ASIOIMISEN EHDOT

Kesälahden nuorisotalon asiakkaan on oltava **raitis** ja **väkivallaton**. Nuorisotalolle, piha mukaan lukien, ei saa tulla:

- alkoholin vaikutuksen alaisena
- huumeiden vaikutuksen alaisena
- alkoholijuomia mukanaan
- tupakkaa mukanaan
- huumeita mukanaan
- teräaseita mukanaan.

Nuorisotalolla on noudatettava talon **järjestyssääntöjä**. Kiinteistöä ja irtaimistoa on kohdeltava asianmukaisesti.

TOIMINTAMALLI PULMATILANTEISSA

Jos nuori tulee nuorisotalolle päihtyneenä tai tuo luvattomia tarvikkeita mukanaan, häntä kehoitetaan poistumaan. Kovan päihtymyksen tapauksessa nuorta pidätellään lämpimässä sisällä ja soitetaan 112. Tähän hätänumeroon soitetaan muutenkin tarvittaessa ambulanssia tai poliisia.

Jos nuori on päihtynyt, käyttäytyy väkivaltaisesti tai rikkoo nuorisotalon järjestyssääntöjä, siitä ilmoitetaan **aina huoltajille** puhelimitse ja kirjeellä sekä pyydetään huoltajia hakemaan nuori kotiin. Nuorisotalolla on lomakkeita kirjeellä tapahtuvaa ilmoittamista varten.

Jos nuori tulee päihtyneenä enemmän kuin yhden kerran nuorisotalolle tai jos päihtymys on (ensimmäisellä kerralla) räikeä, hänestä tehdään **lastensuojeluilmoitus**. Nuorisotalolla on lomakkeita lastensuojeluilmoituksen tekoa varten. Soitetaan 112 tarvittaessa.

Nuorisotalon **järjestyssäännöt tehdään tiettäväksi** siellä käyville nuorille. Järjestyssäännöt ovat jatkuvasti ja helposti nähtävillä nuorisotalossa.

Jos nuorta epäillään liikenne rikkomuksesta, ilmoitetaan poliisille soittamalla 112.

Kesälahden kunta, vapaa-aikatoimi Pyhäjärventie 2

59800 Kesälahti

Toimintamallin allekirjoitukset

Kesälahdella 2.12.2008

Koulu- ja vapaa-aikatoimi

Mikko Sairanen

Anna-Liisa Niemeläinen

Heidi Kohonen

Sosiaalitoimi

Pirkko Asikainen

Poliisi

Jorma Sissonen

KESÄLAHDEN NUOKKARIN

JÄRJESTYSSÄÄNNÖT

(uusittu 10.11.2008)

1. Tupakointi on kielletty Nuokkarin sisätiloissa ja ulkoalueelle. Sääntö koskee myös henkilökuntaa.
2. Sisätiloissa tai piha-alueella ei käytetä eikä kuljeteta mukana alkoholia tai huumeita!
3. Aiheutetut vahingot korvaa tekijä. Häiriön aiheuttamisesta, asiattomasta kielenkäytöstä tai käyttäytymisestä annetaan sanallinen varoitus. Sääntöjen toistuvasta rikkomisesta tulee porttikielto määrätyksi ajaksi.
4. Keittiötilat ja puhelin ovat vain henkilökunnan käyttöön.
5. Yläkertaan pääsy kielletty.
6. Nuokkari ei ole kutupaikka.
7. Nuokkari ja sen ulkoalue on tarkoitettu nuorteniltojen aikana 7. luokkalaisille ja sitä vanhemmille nuorille.

NUORISOTALO ON JOKAISTA NUORTA VARTEN!

TULE NUOKKARILLE, TÄÄLLÄ OVAT MUUTKIN! :)

Anna-Liisa Niemeläinen

OPINNÄYTETYÖ: NUORTEN HYVINVOINTIMALLI KUNTAAN

1 VASTAAJAN TIEDOT:

IKÄ.....

SUKUPUOLI.....

MILLÄ LUOKALLA OLET.....

ASUINPAIKKA	KERROSTALO	☐
	OMAKOTITALO	☐
	RIVITALO	☐

MITÄ MUUTA HALUAT
SANOA?.....
.....
.....

2 ELINOLOT:

PERHEMUOTO	ISÄ	☐
	ÄITI	☐
	MUU AIKUIINEN	☐ (MUMMO, UKKI TMS.)
	SISKOJA TAI VELJIÄ	☐

ASUUKO SUKULAISIASI SAMALLA TAI LÄHIPAIKKAKUNNILLA?.....
.....

OMAT KÄYTTÖVARAT:

SAATKO - TASKURAHAA, PALJONKO KUUKAUDESSA?.....
- PALKKAA, PALJONKO KUUKAUDESSA?.....

TEETKÖ ESIM. KOTITÖITÄ TASKURAHAA SAADAKSESI?.....
.....

LIITE 5 (2)

TUPAKOIKO	ÄITI	☐	
	ISÄ	☐	
	SISARUKSET	☐	
	SINÄ ITSE	☐	
	EI KUKAAN PERHEESSÄ	☐	
JOS TUPAKOIT ITSE, MINKÄ VERRAN?	PÄIVITTÄIN	☐	
	VIIKOITTAIN	☐	
	HARVEMMIN	☐	
MISTÄ SAAT TUPAKAT?	OSTAN ITSE	☐	
	KAVEREILTA	☐	
	VANHEMMILTA	☐	
	JOTAIN MUUTA KAUTTA	☐	
KÄYTTÄÄKÖ ALKOHOLIA	ÄITI	☐	
	ISÄ	☐	
	HUOLTAJA	☐	
	SISARUKSET	☐	
	SINÄ ITSE	☐	
	LÄHIMMÄT KAVERISI	☐	
JOS ITSE KÄYTÄT ALKOHOLIA, MINKÄ VERRAN?	PÄIVITTÄIN	☐	
	VIIKOITTAIN	☐	
	KERRAN KUUKAUDESSA	☐	
	VÄHEMMÄN	☐	
ONKO KÄYTTÄMÄSI ALKOHOLI	SIIDERIÄ	☐	
	OLUTTA	☐	
	VIINIÄ	☐	
	VIINAA	☐	
MITEN HANKIT ALKOHOLIN?	OSTAN ITSE	☐	
	KAVEREILTA	☐	
	VANHEMMILTA	☐	
	JOTAIN MUUTA KAUTTA	☐	

TYÖTTÖMYYS: ONKO JOKU PERHEESTÄSI OLLUT TYÖTTÖMÄNÄ VIIMEISEN VUODEN SISÄLLÄ? JOS ON, KUKA?.....

ONKO SINULLA KESKUSTELUVAIKEUKSIA VANHEMPIESI/HUOLTAJAN KANSSA?.....

JOS ON, MITEN NE ILMENEVÄT?.....

.....

.....

OLETKO KOKENUT FYSISTÄ UHKAA VIIMEISEN VUODEN AIKANA?.....

JOS OLET, KUVAILE, MILLAISTA JA KENEN TAHOLTA.....

.....

KYLLÄ EI

ONKO SINULLA KÄNNYKKÄ?

ONKO KÄNNYKÄN KÄYTTÖÄ RAJOITETTU?

JOS ON, MITEN?.....

.....

3 KOULUOLO

ILMAPIIRI KOULUSSA: VIIHDYTKÖ KOULUSSA? KYLLÄ EI

JOS VIIHDYT, KUVAILE MIKSI.....

.....

.....

.....

JOS ET, KUVAILE MIKSI.....

.....

.....

ONKO KOULUSSASI HYVÄ YHTEISHENKI? KYLLÄ EI

JOS ON, KUVAILE MITEN SE ILMENEE.....

.....

.....

.....

JOS EI, KUVAILE MIKSI.....

.....
.....

ONKO LUOKASSASI HYVÄ YHTEISHENKI? KYLLÄ EI

JOS ON, KUVAILE MITEN SE ILMENEE.....

.....
.....
.....

JOS EI, KUVAILE MIKSI.....

.....
.....
.....

TULETKO TOIMEEN OPETTAJIEN KANSSA?.....

.....
.....
.....

MIKÄ/MITKÄ OVAT LEMPIAINEITASI? MIKSI?.....

.....
.....
.....

OSALLISTUTKO KONVAILTOIHIN? KYLLÄ EI

		KYLLÄ	EI
ESIINTYYKÖ KOULUSSASI KIUSAAMISTA	SINUA KOHTAAN	☐	☐
	OPPILAIKEN KESKEN	☐	☐
	OPETTAJIEN TAHOLTA	☐	☐

JOS SINUA KIUSATAAN, MITEN SE ILMENEE?.....

.....
.....
.....

OLETKO KERTONUT VANHEMMILLESII/OPETTAJALLESII KIUSAAMISESTA? KYLLÄ EI

JOS ET, MIKSI?.....

.....
.....
.....

JOS OLET, MITEN VANHEMPASI/ OPETTAJAT OVAT PUUTTUNEET ASIAAN?.....

.....

.....

.....

ONKO KIUUSAAMINEN LOPPUNUT PUUTTUMISEN JÄLKEEN?.....

.....

ONKO KIUUSAAMISTAPAUKSISTA KESKUSTELTU TUNNEILLA? KYLLÄ EI

OLETTEKO SOPINEET YHTEISISTÄ KÄYTTÄYTYMISOHJEISTA? KERRO LYHYESTI, MILLAISISTA.....

.....

.....

MITEN MIELESTÄSI KIUUSAAMISTA VOISI ESTÄÄ TAI VÄHENTÄÄ KOULUSSASI?.....

.....

.....

.....

LIIKKUUKO KOULUN LÄHISTÖLLÄ HUUMEIDEN TARJOAJIA? KYLLÄ EI

TIEDÄTKÖ JONKUN OPPILAISTA KÄYTTÄVÄN HUUMEITA?

ONKO KOTIBILEISSÄ TARJOLLA HUUMEITA?

KÄYTÄTKÖ ITSE HUUMEITA?

ONKO HUUMEISTA KESKUSTELTU TUNNEILLA?

OLETKO KESKUSTELLUT HUUMEISTA PERHEESI KANSSA?

HALUATKO KERTOA MUUTA ASIAAN LIITTYVÄÄ?.....

.....

.....

4 YSTÄVÄT, HARRASTUKSET

MITÄ HARRASTAT JA KUINKA USEIN?.....

.....

.....

KENEN KANSSA HARRASTAT? KAVEREIDEN

PARHAAN YSTÄVÄN

PERHEEN

LÖYTYVÄTKÖ HARRASTUKSET OMALTA PAIKKAKUNNALTA? KYLLÄ EI

JOS EIVÄT, NIIN MISTÄ?.....

MISTÄ OLET SAANUT/SAAT TIETOA HARRASTUSMAHDOLLISUUKSISTA?.....

MITÄ HARRASTUSMAHDOLLISUUKSIA TOIVOISIT OMALLE PAIKKAKUNNALLE?.....

KANNUSTAAKO PERHE HARRASTUKSIASI? KUVAILE, MITEN.....

MISSÄ JA MITEN VIETÄT VAPAA-AIKAASI?.....

ONKO SINULLA PALJON KAVEREITA?.....

ONKO SINULLA LÄHEISIÄ YSTÄVIÄ?.....

ONKO NUORISOTALO SINULLE TUTTU VAPAA-AJANVIETTOPAIKKA? KYLLÄ EI

ONKO NUORISOTALO SINULLE TÄRKEÄ VAPAA-AJANVIETTOPAIKKA?

KÄYTKÖ NUORISOTALOLLA 1-3 KRT/VKO

KERRAN/VKO

HARVEMMIN

EN KOSKAAN

JOS ET KÄY NUORISOTALOLLA, KERRO MIKSI?.....

IRC JA MUUT SOSIAALISET MEDIAT:

OSALLISTUTKO ESIM. IRC-GALLERIAAN TAI MUIHIN YHTEISIIN SIVUIHIN? KYLLÄ EI

JOS OSALLISTUT, MITEN TÄRKEÄ SE SINULLE ON?

YHDENTEKEVÄ (1.) - - - - - HYVIN TÄRKEÄ (5.)
1. 2. 3. 4. 5.

MITÄ MUUTA HALUAT SANOA?.....
.....
.....

5 VAIKUTTAMINEN

VAIKUTTAMINEN KOULUSSA: OLETKO/OLETKO OLLUT MUKANA - OPPILASTOIMIKUNNASSA
- TUKIOPPILASTOIMINNASSA

SAAVATKO OPPILAAT VAIKUTTAA ASIOISSA, JOTKA KOSKETTAVAT MYÖS HEITÄ, ESIM. KALUSTEHANKINNOISSA TAI JÄRJESTYSSÄÄNTÖJEN LAADINNASSA? KERRO ESIMERKKI!.....
.....
.....

VAIKUTTAMINEN KOTONA: ONKO MIELIPITEILLÄSI VAIKUTUSTA KOTONA YHTEISISSÄ ASIOISSA? KOETKO TULEVASI KUULLUKSI? .....
.....
.....

VAIKUTTAMINEN YHTEISKUNNASSA: OLETKO OLLUT MUKANA ESIM. NUORISOALOITTEIDEN LAATIMISESSA KUNTAAN? JOS OLET, MILLAISISSA?.....
.....
.....

OLETKO KIINNOSTUNUT SIITÄ, MITEN OMAN KUNTASI ASIOITA HOIDETAAN? KYLLÄ EI

HALUAISITKO TÄYSI-IKÄISENÄ MENNÄ MUKAAN KUNNALLISPOLITIikkaAN? KYLLÄ EI

SAAVATKO NUORET MIELESTÄSI KESÄLAHDELLA ÄÄNENSÄ KUULUVIIN? KYLLÄ EI

MITEN KUNTA VOISI HUOMIOIDA NUORIA?.....

.....

.....

.....

.....

OLIKO KYSELYYN VASTAAMINEN

HELPPO

SOPIVA

MELKO VAIKEA

VAIKEA

MITÄ MUUTA HALUAT SANOA KYSELYSTÄ?.....

.....

.....

kiitos sinulle!

Työpaikkatiimin kokoontumiset ja muut tapaamiset

Ryhmä	ajankohta	aihe
Työpaikkatiimi	14.1.2009	neuvottelu tiimin kokoonpanosta esimiehen kanssa
Työpaikkatiimi	24.3.2009	esittelin aiheen, alkutoimenpiteitä
Työpaikkatiimi	27.5.2009	keskusteltiin opinnäytetyön etenemisestä
Työpaikkatiimi	14.8.2009	keskustelua sidosryhmistä, koollekutsuminen
Sidosryhmät+työpaikkatiimi kunta, kolmas sektori, muita	25.11.2009	keskustelua hyvinvointimallista
Työpaikkatiimi	30.1.2010	kyselyn muokkaamista
Työpaikkatiimi	4.3.2010	kysely oppilaille
Sidosryhmät+työpaikkatiimi	8.4.2010	keskustelua kyselyn tuloksista
Työpaikkatiimi	22.4.2010	hyvinvointimalli keskusteluun
Sidosryhmät+työpaikkatiimi	28.4.2010	hyvinvointimalli keskusteluun
Työpaikkatiimi	4.5.2010	hyvinvointimallin ja sidosryhmäliitteen hiomista
Työelämä+sidosryhmät	25.5.2010	Hyvinvointimallin esittely
Luottamuselimet		Hyvinvointimallin esittely

Nuorten hyvinvointimalli kuntaan, alustava versio

Toimija	sosiaali/terveys	koulunkäynti	harrastukset	vaikuttaminen
kunta	Lastensuojelu Ennaltaehkäisy Varhainen tuki Valmentautuminen yhteiskuntaan Terveyskasvatus Terveet elämäntavat	Vanhempain illat Tukioppilastoiminta Oppilaskunnat Nuorisovaltuustot Oppilaan ohjaus Ammatin valinta	Tapahtumat Leirit, retket Nuorisotalo-toiminta Taidekasvatus Tanssiliikunta Liikunta-kasvatus	Nuorten osallisuus Nuorten vaikuttaminen Strategian päivittäminen Mallin päivittäminen Aloitteet Kannanotot Työharjoittelu kotimaassa ja ulkomailla
seurakunnat	Sosiaalinen vahvistaminen Ehyt ihmiskuva	Ihmisenä kasvaminen Elämäkatsomustaito Aamunavaukset Tukioppilastoiminta Kummitoiminta	Harrastustoiminta	Yhteiskunta-toiminta
3sektori	Käden taidot Oman elämän” haltuunotto	Asiantuntija-luennot Viranomaisvierailut	Harrastus-, liikunta- ja urheilutoiminta Kodinhoito Ympäristö Käden taidot	Valtakunnalliset, kansainväliset nuorisofoorumit
muut yhteis-toimijat	Interventiot Ohjaus Turvallisuus Neuvonta Laillisuuskasvatus Työpajatoiminta		Musiikin ja laulun opiskelu Lajikokeilut Projektit	Projektit CIMO Allianssi Kansainvälinen nuorisovaihto Kansainväliset työleirit

NUORTEN HYVINVOINTIMALLI KUNTAAN
Lähde: POHJAUTUU ITÄ-SUOMEN LÄÄNIN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN

STRATEGIATYÖKALUUN 2008

Sosiaali ja terveys	Sivistys Koulu, työelämä	Ympäristö Luonto, maankäyttö	Turvallisuus Poliisi, pelastus, infra- struktuuri	Elinolot Koti, perhe, vapaa-aika	Vaikuttaminen Osallisuus, suvaitse- vaisuus, monikulttuurisuus
TERVEYSKASVATUS	KODIN JA KOULUN YH-	YMPÄRISTÖKASVA-	PALOKUNTATOI-	IHMISENÄ KASVAMI-	OPPILASKUNNAT
TERVEET ELÄMÄN-	TEISTYÖ	TUS	MINTA	NEN	NUORISOVAL-
TAVAT	OPPILASHUOLTO	KESTÄVÄ KEHITYS	LAILLISUUSKASVA-	ELÄMÄNKATSOMUS-	TUUSTOT
EHYT IHMISKUVA	AMMATINVALINTA	LUONNONSUOJELU	TUS	TAITO	PROJEKTIT
ENNALTAEHKÄISY	TUKIOPPILASTOIMINTA	PERINNETYÖ	LIIKENNEKASVA-	KÄDEN TAIDOT	KANS.VÄL.
VARHAINEN TUKI	KUMMILUOKKATOIMINTA	YHDYSKUNTASUUN-	TUS	KODINHOITO	HANKKEET
INTERVENTIOT	AAMUNAVAUKSET	NITTELU	TURVALLINEN INF-	TALOUDENHOITO	JÄRJESTÖTOI-
ERITYISPALVELUT	ASIAANTUNTIJAVIERAILUT	KYLÄTOIMINTA	RASTRUKTUURI	HARRASTUS-, LIIKUN-	MINTA
LASTENSUOJELU	VIRANOMAISVIERAILUT		KERHOTOIMINTA	TA- JA URHEILUTOI-	SOSIAALINEN
ETSIVÄ NUORISOTYÖ	KANS.VÄL.TYÖHARJOIT-			MINTA	KASVU
	TELU			TAIDEKASVATUS	OMAN ELÄMÄN
	TYÖLLISTYMINEN			YHTEISÖLLISYYS	HALTUUNOTTO
				KYLÄ KASVATTA -	YHTEISKUNTA-
				PERIAATE	TOIMINTA
					NUORISOTALO-
					TOIMINTA
					GLOBAALI NUO-
					RISOTOIMINTA
					KANS.VÄL. NUO-
					RISOVAIHTO

SIDOSRYHMÄT

KUNTA, KUNNAN LUOTTAMUSELIMET, SEURAKUNNAT, KOLMAS SEKTORI, VIRANOMAISET, KANSAINVÄLINEN NUORISOTOIMINTA, HANKKEET, YRITTÄJÄT, KAUPPALIIKKEET, TE-TOIMISTOT, NUORTEN TYÖPAJA

PROSESSI

VUOROVUOSIN PAIKKAKUNTAKOHTAINEN KOULUTERVEYSKYSELY/HYVINVOINTIKYSELY. ITÄ-SUOMEN LÄÄNIN STRATEGIA-TYÖKALUN JA HYVINVOINTIMALLIN VUOSITTAINEN KÄSITTELY KUNNAN LUOTTAMUSELIMISSÄ. SIDOSRYHMIEN KOOSTUMUS TARKISTETAAN TARVITTAESSA

ARVIOINTI JA SEURANTA

VUOSITTAIN TAPAHTUVASSA SIDOSRYHMIEN TAPAAMISESSA, JONKA KOOLLEKUTSUJANA TOIMII KUNTA, ARVIOIDAAN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISTASOT. TOTEUTUMISTASOJEN, KYSELYN TULOSTEN, SIDOSRYHMIEN KOKEMUSTEN JA LUOTTAMISELINTEN PÄÄTÖSTEN POHJALTA SUUNNATAAN TULEVAN VUODEN TOIMINNAN PAINOPISTEET

Liite hyvinvointimallitaulukkoon: sidosryhmien sisällä olevat toimijat

